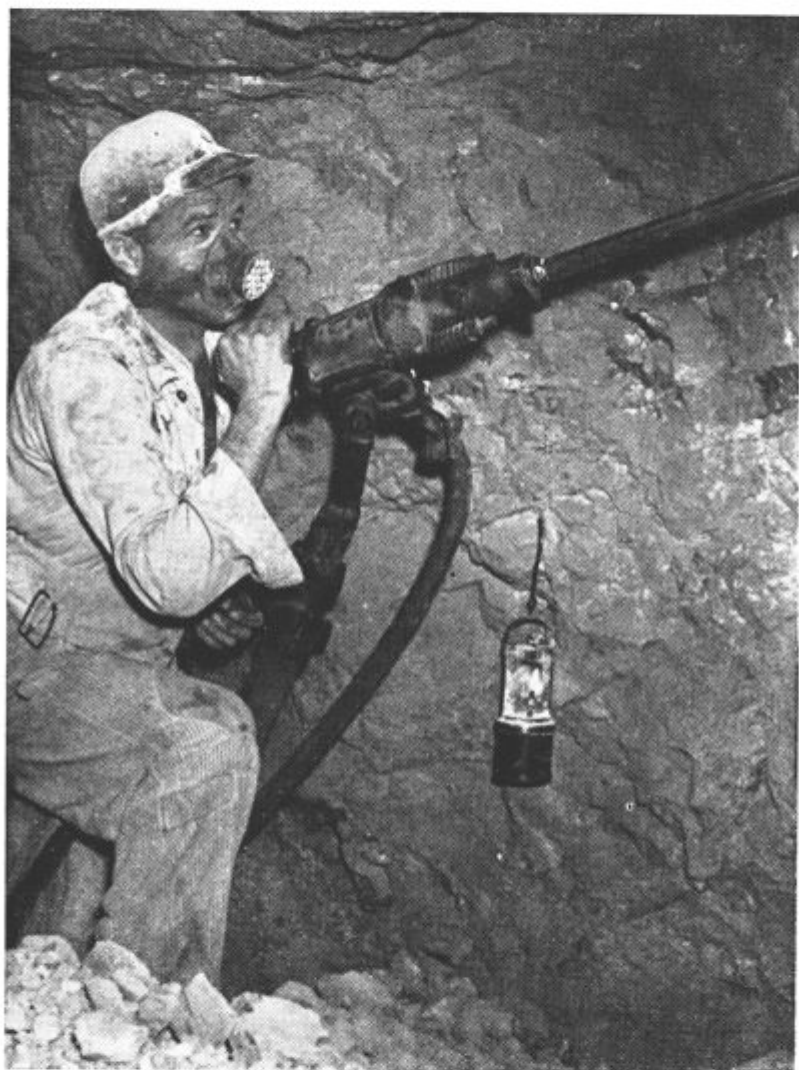

IDRIJSKI RAZGLEDI

I. LETO

1. SEPTEMBRA 1956

ŠTEVILKA 3

Motiv iz rudnika

Izdaja Mestni muzej v Idriji. — Uredniški odbor: Božič Lado, Jeram Jan ez, Gantar ing. Ivan, Murovec Stan-ko, Božič Slavica, Turk Zinka. — Odgovorni urednik Logar Srečko. — Izhaja vsake tri mesece. — Ce-loletna naročnina din 200.—, za inozemstvo din 300.— — Naslov: »Idrijski razgledi«, Idrija, poštni preda-11, telefon: Idrija 35, tek. rač. pri Narodni banki, Idrija, št. 652-T-108, telegram: Idrija muzej.

Tisk tiskarne »Jadrana« v Kopru.

O KULTURNIH OBLETNICAH

Referat, ki ga je imela Božič Slavica, predsednik sveta za šolstvo, na svečani seji ObLO v Idriji dne 27. junija.

Zgodovina ni zaprašen stari arhiv, ki mrtvo govori iz preteklosti o življenju, ki je bilo pa ga ni več. Zgodovina je sicer preteklost, a ne zaprta, od dosedanjosti izključena. Zgodovina je duhovna zakladnica, iz katere neprestano črpa sedanost in tudi bodočnost. Iz zgodovine, iz tradicije se krepki samozavest človekova in narodna. Svetla preteklost odpira tudi svetle perspektive, kaže na napake preteklosti in preprečuje napake v sedanosti. Novo se rodi iz starega, na pozitivnih elementih starega se razvija zdravo novo. Tak je zakon o vsej prirodi, tak je zakon tudi v družbi. Vse se razvija lahko v ostrih borbah: slabo in šibko propada, krepko in dobro raste, vedno naprej zmaguje. Ponosna zgodovina vzgaja ponosne ljudi, zato je prav ne molčati o njej.

Visoke letnice zgodovine šolstva v Idriji (skoro 400 let stara osnovna šola, 240 let od prve zahteve po srednji šoli) niso zanimive samo zaradi starosti. Poučne so zaradi vztrajnosti, s katero se skozi 200 let javlja vprašanje srednje šole v zgodovini Idrije in zaradi utemeljitev, v imenu katerih to vprašanje nastopa. Stalni refren prošnja, ki so odhajale na cesarski Dunaj in v Ljubljano je: »Rudarskim otrokom in talentom, ki jih je v dolini mnogo, dati priliko priti do višje izobrazbe, do boljšega kruha!« ali: »Ker je znanstvena izobrazba nedvomno podlaga duševnemu napredku in blagostanju državljanov, skrbi vsaka dežela in vsak narod za ustanovitev šol«. Leta 1874 pa beremo tudi že naslednjo utemeljitev: »Delavcev imamo dovolj, toda inteligence v pravem pomenu besede vzgajamo v Idriji vse premalo. Kam z nadarjenim, za višjo izobrazbo sposobnim otrokom? Taki otroci ne prihajajo samo iz uradniških krogov, tudi ne iz majhnega števila meščanskih, pač pa izmed rudarskih, saj pošiljajo rudarji v šolo največje število otrok, med katerimi je zelo mnogo nadarjenih«. Tedaj se pojavlja že prvič tudi aluzija na višjo gimnazijo. Mnogo ohranjenih peticij za srednjo šolo v Idriji priča o vztrajnosti in trdoživosti naprednega elementa v kraju. Vztrajna borba za srednjo šolo od 1716. leta dalje je sicer bila dolgo časa neuspešna ali pa si je za krajši čas priborila le nekaj nižjih razredov gimnazije, vendar ni nikdar popustila. Trdoživa vztrajnost

idrijskega naprednega človeka je bila poplačana uspešno šele leta 1901 z ustanovitvijo prve slovenske realke. Stoletna pravda se je končala pred 55 leti in ni bila uspeh samo za Idrijo, temveč za vso Slovenijo. Ta trdoživa borbena vztrajnost je kot trdoživost vsega našega naroda, ki je zaradi razvitejših narodov skozi tisočletja ohranjal svojo življenjsko moč — včasih le kot iskro pod pepelom, jo razvijal, dokler si ni zmagovito priboril enakopravnega mesta sredi enakopravnih narodov sveta. Nenehno prizadevanje po napredku in neomajna borbena vztrajnost je tisto, česar se moremo naučiti v zgodovini našega idrijskega šolstva. Vedno po lepem hrepeneti, vedno za lepo se boriti, samo naprej k vedno novemu, k vedno višjemu, k vedno boljšemu! Na tej poti je napredek, so uspehi, so zmage, je lepa bodočnost. Obdobje realke se ujema z najnaprednejšim časom v zgodovini Idrije, s časom, ko je politično življenje tu najživahnejše. In to ni slučajno. Spet nas lastna zgodovina uči, da ni podcenjevati pomena in vrednosti izobraževanja za rast in krepitev naprednih sil. Proti zaostalosti, presodkom, nazadnjaštvu je širjenje prosvete in znanja med ljudi najuspešnejša borba, čeprav je navidezno počasna.

Žalostna 30. obletnica zadnje realčne mature spominja na trd čas italijanske fašistične okupacije — na iskro pod pepelom, ko je šlo za eno samo: ohraniti narodno samobitnost. Tudi tu ima zgodovina svoj nauk: kulturnega naroda ni mogoče streti, njegovi notranji zakladi ga oplajajo za nove napore in za zmago nad tiranijo. Po črnem premoru italijanske okupacije ki je 1926. leta iz raznarodovalnih namenov ukinila slovensko realko v Idriji, je šele narodnosvobodilna borba, šele osvoboditev spet dala ugodne pogoje za nov razcvet prosvete. Živahnost, s katero so se naše množične organizacije borile 1947. leta za višjo gimnazijo, pričajo o dolgotrajnosti vpliva izobrazbe in prosvete na človeka.

Ponosna preteklost vzgaja ponosne ljudi, ki jim je napredek življenje in kri. Naše junijske proslave so primer vzgajanja množic na elementih iz preteklosti za bodočnost. Kolikor smemo že sredi dogajanja izreči sodbo o stvareh, so proslave svoj namen dosegle. Mobilizirale so množice prebivalstva, zlasti mladine, v aktivnem delu, poleg njih pa so živo vezale najširši krog poslušalcev in gledalcev, ki

se prav tako niso mogli izogniti vplivom. Gotovo so prireditve in akcije pokazale svoj splošni napredek, prispevale pa so tudi k nadaljnjemu razvoju mesta in naših delovnih množic.

Ce je sedanji vzpon in živahno kulturno življenje že vzbudilo v množicah potrebo, da bi stalno srkale tudi te dobrine, so proslave dosegle svoj najvišji namen. Če so vzvalovale več ali manj, čeprav samo najmanj, tudi vse naše vasi, potem je napredna misel nastopila zmagovito pot za izgon mračne in nazadnjaške nevednosti. Če kulturnoprosvetna živahnost ne bo ostala samo enkratna akcija, temveč nov način življenja, nova vsakdanja potreba ljudi, je mesec junij naš največji uspeh zadnjih let. Na sedanjih uspehih naj vse naše množične organizacije, vsa društva, vse prosvetne ustanove grade novo delo!

Poletni meseci naj služijo samo za odmor, samo za kovanje načrtov za nov vzpon v prihodnji jesenski in zimski sezoni! Vsa prihonja sezona naj bo eno samo zdravo tekmovalje med našimi društvi in ustanovami, kdo zmore več! Pa še nečesa ne smemo pozabiti. Če hočemo, da bo naša pot naprej pravilna: učiti in naučiti se moramo kaj tudi ob napakah, ki jih je mesec pokazal. Samo skozi samokritično in kritično oceno opravljenega dela je pot naprej.

Naj žive, se krepe napredne sile v naših delovnih ljudeh, naj žive in se krepe napredna hotenja naših misli, da bo že kmalu v vsaki naši vasi, v vsakem našem človeku zaživel žarek naše nove in lepše bodočnosti!

Naj živi naša socialistična domovina!

SELJAK IVANKA:

OB DESETLETNICI GLASBENE ŠOLE V IDRIJI

Na pobudo nekdanjega Poverjenišтва PNOO za Slov. Primorje in na željo idrijskega prebivalstva se je po osvoboditvi tudi v našem mestu ustanovila Nižja glasbena šola. V Idrijo je prišel bivši dijak Idrijske realke inž. Udovič Danilo kot ravnatelj Nižje tehnične šole, ki je organiziral tudi našo šolo in postal njen prvi ravnatelj. Ko je zbral zanjo potrebne učne moči, je bila 28. februarja 1946 šola odprta. V prvem šolskem letu je pouk trajal samo 3 mesece. Poleg imenovanega ravnatelja je poučevala klavir Medvedič Lavra, pihala Klemenčič Jožef, violino Flander Damijan in teorijo Koler Franc.

Takoj po ustanovitvi šola ni bila redna. Učitelji so opravljali službo brez dekreta ali pa brezplačno. Šele v začetku šolskega leta 1946/47 so postali učitelji redni nastavljenici. Učili so iste predmete kakor v prvem šolskem letu, le Medvedič Lavra je bila postavljena za namestnico delegata, ker je bil inž. Udovič Danilo preobložen z delom na svoji šoli.

Med zimskimi počitnicami v šolskem letu 1946/47 je bilo Medvedič Lavri in Treven Mariji, ki je bila na novo honorarno nastavljena za pouk klavirja, naročeno, da dokončno uredita šolo in jo vskladita z enakimi šolami v FLRJ. Šola je nato osvajala program glasbenih šol v Ljubljani in v pravilnik za glasbene šole LRS.

Odlok o ustanovitvi Glasbene šole v Idriji je izdalo Poverjenišтво za Slov. Pri-

morje v Ajdovščini dne 27. VI. 1946 po odobritvi Vojne uprave JA za Julijsko krajino, Istro, Reko in Slov. Primorje ter po pooblastilu PNOO za Slov. Primorje v Trstu. Z odlokom je bilo določeno, da se v Idriji ustanovi glasbena šola, ki naj najširšim slojem nudi možnost glasbenega šolanja. Mesečne prejemke so učitelji dobivali sprva od PNOO v Ajdovščini, pozneje pa od Okr. lj. odbora v Idriji. Po predlogu Siliča Ivana, takratnega referenta za glasbo pri PPNOO, so se v drugem polletju 1946/47 lahko vpisali v šolo učenci samo pod pogojem, da ne bodo delali izpitov ob koncu tega šolskega leta, temveč šele v naslednjem šolskem letu.

V drugem polletju 1946/47 se je izboljšala tudi organizacija šole in s tem tudi reden obisk in disciplina.

V letu 1947 so učenci začeli plačevati učnino: za teorijo in mladinsko petje 150 lir, za glasbila 300 lir, za tečaje pa se je učnina določila od primera do primera. Delno ali popolnoma so bili učnine oproščeni invalidi in njih otroci, prav tako tudi otroci socialno šibkih staršev. Učnina se je pozneje spremenila.

V letu 1947 je prišel na šolo Poženel Ivan za pouk violine. Pozneje je bil stalno nameščen, sprva pa je prejemal samo honorar od ukovine. Materialni položaj šole je bil v prvih letih zelo slab in se je le počasi izboljševal. Učiteljem je bil končno priznan tudi honorar za nadure.

V letu 1948 je bil iz Maribora premeščen v Idrijo Rijavec Ivan, učitelj klavirja. Ta tudi še danes marljivo deluje na šoli in izven nje.

V letu 1947 je šoli še vedno primanjkovalo učnih moči in pretila je celo nevarnost, da se šola zapre. Šola si je tedaj morala pomagati s honorarnimi močmi. Tako so pihala poučevali Blažič Leopold, Vidmar Viktor, Močnik Jožef, klavir Tiringer Elizabeta, teorijo Tavželj Stanko, ki je prišel na šolo leta 1952, in leto kasneje Znidaršič Dimitrij, v letu 1954 pa Šavli Valentina. Dne 23. X. 1947 se je začel redni pouk v poslopju idrijske gimnazije.

Šola je sprva imela velike težave tudi z instrumenti, ki si jih je morala izposoditi celo pri privatnikih. Primanjkovalo je tudi notnega materiala. Z največjo požrtvovalnostjo učnega osebja pa je šoli le uspelo toliko, da danes razpolaga s 6 klavirji, 17 violinami, 2 violinčelama, 5 flavtami, 5 klarineti, 4 korneti, 4 trombami, 1 rogom, 2 baskrilnicama in dvema bobnama, skupno z 48 inštrumenti. Knjižnica razpolaga danes že z okrog 1500 knjigami, ki jih posoja tudi učencem.

Tudi z nabavo je imela šola sprva velike težave. Prvo leto ji je priskočila na pomoč Tehnična šola. Še težji pa je problem s šolskimi prostori, s katerimi še danes ne razpolaga in ima učilnice raztresene v osnovni šoli, gimnaziji in v ubožnici. Tako se je morala v tem času že petkrat seliti. To silno ovira redno delo šole in onemogoča uspešno nadzorstvo. Občinski ljudski odbor se bo moral enkrat resno lotiti gradnje novega šolskega poslopja.

Na šoli so doslej poučevali klavir, violino, pihala, trobila, harmoniko in kitaro kot glavne predmete, glasbeno teorijo pa kot stranski predmet.

Ko je v šolskem letu 1947/48 šola dobila novega upravitelja v osebi Klemenčiča Jožefa, v čigar rokah je še danes vodstvo šole, se ji je priključila tudi Glasbena šola v Cerknem. Ta je delala v okviru prosvetnega društva. Ker pa je imela premalo učencev pa tudi prosvetni svet v Cerknem se zaradi slabih razmer ni mogel obvezati, da bi še dalje kril stroške šole, se je vodja šole obrnil na OLO Idrija s prošnjo, da bi se šola v Cerknem priključila kot podružnica Glasbeni šoli v Idriji. Prošnja je bila ugodno rešena in šola je kot taka začela delati dne 3. januarja 1949. Na šoli je poučeval Peternelj Metod klavir, harmonij in teorijo, od leta 1950 dalje pa Bevk Ciril klavir. Na pobudo

ravnatelja idrijske šole se je leta 1950 ustanovila tudi podružnica glasbene šole v Črnem vrhu. Delala pa je le dve leti. Po reorganizaciji OLO Idrija in po priključitvi KLO Črni vrh k OLO Gorica je dne 1. maja 1952. tudi podružnica v Črnem vrhu prešla pod okraj Gorica. Leta 1953 je Glasbena šola v Idriji ustanovila svojo podružnico tudi v Otaležu, kjer poučujeta honorarna učitelja Mohor Pavšič in Gruden Ludvik klavir in teorijo. Le-ta še danes živahno dela.

Glasbena šola v Idriji daje svojim učencem tako osnovno znanje, da po prestopu na srednje glasbene šole lahko nadaljujejo glasbeno poklicni študij. Iz naše šole je doslej odšlo 5 nadarjenih učencev: trije so odšli v vojaške glasbene šole, kjer so po končanem učenju prestopili k vojaškim godbam, dva pa sta vstopila na Srednjo glasbeno šolo v Ljubljani. Zadnje čase sta odšla v vojaško glasbeno šolo še dva učenca in bosta dokončala šolo čez dve leti. V letu 1956 pa se zopet dva učenca pripravljata, da gresta v vojaško glasbeno šolo.

Od leta 1948 deluje mladinska godba na pihala. Ta je doslej že dvakrat tekmovala: v Novi Gorici je dne 2. IX. 1948 odnesla prvo mesto, na republiškem tekmovanju v Ljubljani dne 2. X. istega leta pa drugo mesto z nagrado 8000.— din. V teh letih je večkrat nastopala na raznih koncertih in mladinskih festivalih. Leta 1954 je mladinsko godbo na pihala prevzel »Rudniški sindikat« v Idriji.

Leta 1953 je šola organizirala mladinski orkester. Le-ta se predno vadi in nastopa na internih in javnih produkcijah.

Honorarni inšpektorji, profesorji Srednje glasbene šole in Akademije za glasbo v Ljubljani, so ob zaključku vsakega šolskega leta po nalogu ministrstva za prosveto LRS prisostvovali izpitom in predavanju posameznih gojencev ob klavirju, violini in pihalih.

Od ustanovitve 1946 leta dalje se je glasbena šola v Idriji prizadevala, da bi čimbolj dvignila glasbeno izobrazbo mladine. V ta namen je vsako leto okrog sebe zbirala nove učence, vse svoje gojence spodbujala, da bi se pridno učili, sočasno pa jim dajala osnovno in temeljito glasbeno znanje. Vsako leto je večina učencev uspešno zaključila šolsko leto, le majhno število jih je ostalo neocenjenih, ker niso obvladali za določeno šolsko leto predpisane snovi.

Glasbena šola v Idriji pa ni pozabila tudi na izven šolsko delo. Tako je bila po-

budnik, organizator pa tudi strokovni vodja mladinskih tamburaških skupin v Godoviču in Cerknem. V prejšnjih letih je pomagala mladinski godbi v Žireh, notni material pa je pošiljala mladinskim glas-

benim skupinam v Anhovem, Tolminu, Žireh in Kopru.

Ob desetletnici Nižje glasbene šole v Idriji naj naslednja tabela prikaže gibanje njenih učencev in učnih moči od ustanovitve do danes:

Leto	Učitelji		Učenci	Šola in podružnice	Inšpektorji pri izpitih
	stalni	honorarni			
1946/47	3	3	104	Idrija	prof. Karel Pahor
1947/48	3	3	156	Idrija	prof. Anton Ravnik
1948/49	5	6	204	Idrija, Cerčno, Črni vrh	prof. Anton Ravnik
1949/50	6	7	227	Idrija, Cerčno, Črni vrh	prof. Anton Ravnik
1950/51	7	6	250	Idrija, Cerčno, Črni vrh	prof. Zorka Bradač, prof. Mihael Gunzek
1951/52	6	3	198	Idrija, Cerčno, Otalež	prof. Zorka Bradač, prof. Mihael Gunzek
1952/53	4	4	114	Idrija, Cerčno, Otalež	prof. Zorka Bradač, prof. Mihael Gunzek
1953/54	4	5	107	Idrija, Cerčno, Otalež	prof. Zorka Bradač, prof. Mihael Gunzek
1954/55	4	4	112	Idrija, Cerčno, Otalež	prof. Zorka Bradač, prof. Mihael Gunzek
1955/56	4	4	134	Idrija, Cerčno, Otalež	prof. Zalokar — Jelka Suhadolnik prof. Maks Skalar prof. Zorka Bradač

BAZOVIČAR IVICA:

IDRIJA IN NJENA GLEDALIŠKA PRETEKLOST

Gospodarski, politični in kulturni razvoj

Idrija, majhen in skromen kotic nekje sredi notranjskih hribov, danes poznamo le še kot eno naših pomembnih industrijskih središč. To je staro rudarsko mesto, skoraj popolnoma odtrgano od ostalega sveta, kamor te pot le stežka privede, a kjer te dočaka toliko svojevrstno mikavnega in zanimivega v svoji neraziskani preteklosti. Idrija — temu delu naše zemlje — želim posvetiti nekaj besed kot priznanje in spomin na njegovo veliko pomembnost, ki jo je to mestece imelo nekoč in jo ima še danes v našem gospodarskem, političnem in kulturnem življenju.

Mesto in z njim vse, kar se je v njem doslej dogodilo, pa tudi vse, kar je danes, predstavlja čisto svojevrsten svet, neko posebno, samo njemu lastno življenje. Že sama lega daje mestu nekaj posebnega, svojevrstnega, kar je človeku skoraj tuje in odbijajoče, pozneje pa, ko podrobneje spozna njegovo zgodovino, vsakdanje življenje in navade ljudi, začuti, da je ta kraj vendar tako prikupen in s svojo pomembno preteklostjo tako zanimiv, da moramo vse kar vemo o njem spet in spet obnavljati in prenašati na naše potomce.

Le žal, da Idrijo in njeno bogato zgodovino ter s tem v zvezi njeno gospodarsko, politično in kulturno preteklost v podrobnostih pozna le malokdo. Le tu in tam zasledimo danes kakšna pisana poročila o idrijskem rudniku, njegovem razvoju in njegovi gospodarski vrednosti skozi zadnja stoletja, o njegovem političnem in kulturnem razvoju pa vemo zelo malo. Danes Idrija počasi izgublja svojo nekdanjo slavo, njena slikovita preteklost tone v pozabo, zato je potrebno obnoviti vsaj del tega, kar je bilo ter se sočasno spomniti njene pomembnosti, ki jo je v svojem času imela v zgodovini slovenske kulture pa tudi v gospodarski in nacionalni borbi naše majhne in zaostale dežele, ki so jo tujci skozi stoletja zasužnjevali ter ovirali v njenem razvoju in napredku.

Idrija je šla s svojim razvojem čisto svojo pot. Še pred pet sto leti je bila dolina Idrijce prerasla z obsežnimi gozdovi, katerih edini prebivalci so bili redki oglarji, lastnik teh predelov pa je bila duhovščina in tolminsko plemstvo. In kot pravi ustno sporočilo, je leta 1947 neki kmet sodar našel v svojem škafu, ki ga je namakal v studenčnici, belo tekočo snov — srebro. Novica se je kmalu raznesla po

okolici in idrijska dolina je naglo zaslovela po svojem bogastvu. Prišli so prvi naseljenci, Nemci in Italijani. V času, ko so se drugod Slovenci že začeli zavedati svojega obstoja, v času Primoža Trubarja je začela Idrija v naši zgodovini svojo pomembno pot. Kraj se je razvijal, dobil svoje ime ter postajal vedno važnejše gospodarsko središče, ki se je lahko kosalo samo še z živosrebrnimi rudniki v Nemčiji in Španiji. Zato nič čudnega, če so se zanj skozi stoletja borili Benečani in Napoleon, Avstrijci in Italijani — vse do današnjih dni.

In kot za ostale predele naše dežele, tudi za Idrijo nimamo danes točnih ugotovitev o začetkih političnega in kulturnega udejstvovanja. Brez dvoma se je kulturni razvoj širil vzporedno z gospodarskim, se z gospodarji spreminjal in menjaval ter izpopolnjeval z redkimi obiski tujcev, ki so prinašali k nam novosti iz tujine. Verjetno je, čeprav o tem nimamo nobenih pisanih poročil, da se je tudi v Idriji, kot je to bilo v ostalih važnejših krajih Slovenije, zlasti v Ljubljani, že v začetku 18. stoletja začela s kulturnim razvojem širiti tudi gledališka dejavnost.

O gledališki dejavnosti na Slovenskem vse do 17. stoletja nimamo nobenih določenih sporočil. Dolga stoletja od antike do reformacije so doslej še vedno neraziskana, vendar pa ne moremo trditi, da v tej dobi na Slovenskem sploh ni bilo gledališke dejavnosti. Šele v drugi polovici 17. stoletja in v prvih letih 18. stoletja, sredi pasijonskih iger, se na Slovenskem pojavljajo prve nemške igralske skupine ali »bande«, ki so v Ljubljani tekmovale z italijanskimi opernimi družbami. V to obdobje spadajo tudi za tiste čase tako pomembna trenja med fevdalno gospodo in slovenskimi tlačani, v katerih pride do izraza tudi boj za domačo govorico. In nobenih dvomov ne more biti, da niso te potujoče nemške družine, ti prvi popotni komedijanti, ki so prišli v Ljubljano že leta 1662., obiskali tudi Idrije, kjer je bila večina upravne gospode in oblastnikov nemške in »laške« krvi, še prej pa je možno, da so Idrijo obiskali »laški« pevci iz Benetk, saj so za to imeli lepo priložnost, ko so okrog leta 1500, po odkritju rude, vdrli čez Gorico Benečani, čeprav le za malo časa. To so sicer samo domneve, ki pa vendar niso nemogoče.

Sočasno s prvimi kulturnimi utripi pa ne moremo govoriti o neki domači gledališki dejavnosti. V ljudeh je sicer še iz časov reformacije tiho žarela iskra narodne zavesti, vendar pa je bil njih up v

uresničenje kakršnihkoli nacionalnih zahtev prešibak, saj so bili v svojem odporu proti tuji gospodi doslej vedno premagani. Domači svobodnjaki in cehovci so skrbeli predvsem zase in tako je ostala kultura pa tudi vsa ostala gospodarska in politična dejavnost na Slovenskem v rokah nemške in »laške« gospode. Nacionalne težnje so se lahko uveljavljale s slovensko besedo samo tam, kjer je fevdalna gospoda zaradi notranjih protislovij v družbenem redu morala dopustiti domačo govorico in vse ostalo udejstvovanje ljudstva. Vendar pa ne doživlja prosvetna kulturna dejavnost v teh časih na Slovenskem vidnega razmaha. Nekaj literarnih poskusov in igralskih nastopov kaže, da so ljudje želeli razviti tudi domačo igro in gledališko dejavnost, vendar pa ti poskusi ne dosežejo nekih večjih rezultatov. Sredi tuje fevdalne gospode ni bilo mogoče najti niti materialne, niti idejne opore za domačo besedo, a kje šele za domačo gledališko dejavnost. Pozneje pa je ob spremenjenih družbenih razmerah tudi kultura krenila drugo pot. Tako imamo prve »prave« gledališke predstave in ustanovitve prvih gledališč šele v 18. stoletju. To so prve pridobitve razburljivih prevratnih dogodkov na predvečer francoske revolucije. Med slovensko ljudstvo takratne dobe prihajajo nove ideje porajajočega se meščanstva, izražene z Linhartovo igro »Matiček se ženi« in »Županovo Micko« leta 1789. Ta idejna pot Antona Tomaža Linharta se je razvijala v letih vlade Marije Terezije (1740—1780) in njenega sina Jožefa II. (1780—1793).

Gledališka dejavnost na Slovenskem

V tem obdobju je doživljala vsa gledališka dejavnost v Avstriji pomembno ideološko in organizacijsko krizo. Gledališka dejavnost je bila doslej v vseh večjih avstrijskih mestih bogato razvita, samostojna ali podprta z gostovanji potujočih gledališč. Zlasti je bila gledališka pot široko odprta za vladavine Leopolda I. in Karla VI., ki sta gledališko dejavnost podpirala in ji omogočala obstoj. V času Marije Terezije pa je na Dunaju zamrl stari boročni teater, hkrati pa je cesarica z raznimi cenzurnimi ukrepi zadušila skoraj vsako gledališko dejavnost, ki je bila v vseh avstrijskih deželah do tedaj precej razgibana. Cesarica in tudi njen naslednik nista ljubila gledaliških zabav, dovoljevala in podpirala sta gledališke ustanove, kakor je to od njih zahteval ugled cesarskega prestola pred podaniki in tujimi diplomati. V splošnem je ta vladavina dala mož-

nosti za nadaljevanje zaostalosti v državi, vendar pa je nekje le morala popuščati in dati narodom nekaj možnosti za uveljavljanje njihovih nacionalnih pravic in teženj. In tudi na novo se porajajoči sloj slovenskega meščanstva je imel za cilj v boju za kulturo in gledališče zgolj narodno-obrambni značaj zoper nasilno germanizacijo, ki je tedaj v močnih sunkih prodirala na Slovensko.

Ustanavljanje slovenskih gledališč je bila dolgoletna težnja naših ljudi. In kljub vsej nazadnjaški politiki vlade Marije Terezije je bil v tisti dobi postavljen mejnik v razvoju slovenske gledališke dejavnosti, ustanovljena so bila prva gledališča. Te ustanove niso imele nekega pomembnega, revolucionarnega značaja, temveč so bile samo posledica razvoja, ki so ga tedaj nosili splošni politični in kulturni dogodki na Slovenskem. Vendar pa se v tem jasno kaže neka nova sila oblikujočega se naroda. In v to obdobje spadajo tudi vsi pomembnejši dogodki v Idriji. V to dobo (1747) spada ustanovitev višjega rudniškega urada, ki ga je dotlej vodil samo postavljeni rudniški oskrbnik, nekaj let pozneje pa je bila ustanovljena še župnija. Leta 1765. so dogradili cesto na Vrhniko, leta 1778. pa se je idrijska trivialka preimenovala z glavno šolo, leto pozneje je mesto dobilo še svoje okrajno kriminalno sodstvo in v to obdobje velikega razmaha idrijskega mesta spada tudi ustanovitev idrijskega gledališča.

Avstrijska vlada je s svojim absolutizmom, cenzuro in omenjevanjem osebne svobode v marsičem resnično zavrla do tedaj dokaj uspešno, a čeprav komaj se porajajočo nacionalno zavest malih narodov, njena vladarica Marija Terezija pa je v svojih ukrepih včasih znala napraviti tudi manjše izjeme, ki so bile v nasprotju z ostalimi birokratskimi ukrepi in so zaradi tega bile v teh razmerah tem bolj opazne, čeprav včasih zelo nejasne in nerazumljive. Ob vsem svojem zaviranju in odrekanju političnih in kulturnih pravic, ob omejevanju kulturnega udejstvovanja posameznih narodov je bil tedaj izdan in v svojem izvajanju menda popolnoma osamljen ukrep o ustanovitvi dunajskega Nationaltheatra (1776), ki mu je cesarica dodelila celo bogato odrsko opremo, veliko denarno pomoč pa tudi nastopajoče osebe je bilo izbrano samo z njenim privolenjem. Brez dvoma je to dejanje v dobi njene vladavine vredno omeniti že kot važen dogodek v razvoju gledališč, sočasno pa ga je mogoče po svoje tudi razumeti. Kljub temu da cesarica ni ljubila

gledališke umetnosti, že zaradi svoje avtoritete v svetu ni smela veljati za človeka, ki nima prav nobenega zanimanja za kakršnekoli kulturne dobrine v svojih deželah, medtem ko so nekateri drugi vladarji evropskih držav že pred njo in pozneje z velikim razumevanjem podpirali razvoj kulture in prav posebno še gledališke umetnosti. Teh nasprotij ni mogoče jasno analizirati in razjasniti, kar za nas končno tudi ni neke posebne važnosti. Dejstvo pa je, da je ravno v tem času med malimi narodi pod Avstrijo nastala resna borba za nacionalne pravice in s tem v zvezi tudi za kulturno svobodo. Prvi so bili v tem boju Čehi, ki so tudi zmagali. Dobili so svoje nacionalno gledališče ter imeli prvo gledališko predstavo leta 1771. Drugače pa so se ljudje izživljali na najrazličnejše načine, iskali medsebojnih stikov ter želeli z drobnimi individualnimi nastopi posameznikov doseči in nekako uveljaviti svoje nacionalne težnje, čeprav v tem niso vedno uspevali. Manjkalo jim je opore v oblasti, manjkala jim je enotna in borbeno organizacija, še bolj pa močna idejna smer. V družbeni strukturi te fevdalne organizacije v nobenem pogledu ni bilo mogoče uveljaviti svojih nacionalnih teženj, svojih političnih in kulturnih idej brez vsake trdnjše organizacije. Te ideje so se začele uveljavljati šele s spremembo družbenih razmer, z razvojem mladega meščanstva, ob francoski revoluciji pa se je končno razmahnila tudi nacionalna kultura in posebej še gledališka dejavnost, ki sta do tedaj zaman iskali svojih nacionalnih pravic in svobode.

In v tem zgodovinskem obdobju je bilo ustanovljeno tudi idrijsko gledališče. Dostojni ni mogel še nihče, kdorkoli je raziskaval in pisal o zgodovini Idrije ter pri tem posebej omenjal tudi razvoj idrijskega gledališča, točno dokazati, kdaj je bilo gledališče v resnici zgrajeno oziroma ustanovljeno. Brez dvoma pa je bil tudi to eden izmed pomembnih dogodkov v razvoju idrijskega mesta za Marije Terezije. Profesor Mihael Arko, idrijski dekan, in Maks Pirnat, učitelj idrijske realke, pišeta v svojih zgodovinskih razpravah, da so gledališče zgradili okoli leta 1770 in sicer popolnoma slučajno. Nekaj let pred tem so namreč v središču mesto dogradili veliko rudniško skladišče za žito, katerega so začeli graditi leta 1764. To je razvidno iz računov o porabljenem materialu, katere lahko še danes najdete v rudniškem arhivu. Iz preostalega gradbenega materiala so nato zgradili gledališko poslopje,

kjer bi lahko nastopale predvsem potujoče gledališke družine, ki so takrat prihajale iz Nemčije in Italije v naše kraje. Po drugih virih pa domnevajo, da bi bilo omejeno poslopje sezidano že prej, ko je bila začeta gradnja skladišča ter da je v začetku služilo za shrambo orodja in gradbenega materiala in so ga pozneje le malo popravili oziroma preuredili v gledališče. Tudi te domneve niso točne in dokazane, ker ni o tem doslej nikjer ničesar dokumentiranega. To ugotavlja tudi Karel Bezeg iz Sežane, ki zadnja leta raziskuje podrobnosti iz zgodovine idrijskega mesta. Brez dvoma je bila stavba, ki so jo uporabljali za shrambo orodja in materiala, postavljena že pred začetkom gradnje skladišča ter so jo po dograditvi samo popravili v gledališko poslopje. Gledališče je bilo zidano v prikupni boročni obliki, kakršno ima še danes. Sezidano in preurejeno je bilo na vsak način pred letom 1780, pred smrtjo Marije Terezije, kajti ustno izročilo pravi, da je vladarica odobrila ustanovitev gledališča ter mu podarila tudi celotno opremo. Tudi Peter Hincinger piše leta 1860 v svoji »Das Quecksilberbergwerk Idria von seinem Beginne zur Gegenwart«, da je dala cesarica za novo gledališče dragoceno garderobo in lepe kulise. Ustno izročilo še pravi, da je gradnjo gledališča finansiral rudnik, ki je bil pod pokroviteljstvom države in ne zasebna last, kar bi bilo popolnoma razumljivo, kati tudi gradnjo skladišča je finansiral rudnik. Poznejše poročilo rudniškega računskega svetnika Bennekerja pa pravi, da so gledališče zgradili na osebne stroške kot idrijsko strelišče na Zemlji. Leta 1815, ko je Benneker spet obiskal Idrijo, so potrdili tudi posamezni preživeli meščani, da so gledališče resnično sezidali na pobudo uradnikov in rudarjev, rudnik pa je h gradnji pripomogel le v toliko, da je dal brezplačno gradivo in delavce, torej vendar večino vsega, kar je pri gradnji nekega poslopja potrebno.

Benneker v svojem poročilu pravi: »Gledališče so postavili na zasebne stroške, sezidali in opremili so ga uradniki in rudniški uslužbenci (rudarji) s prostovoljnimi doneski. Njegov namen je plemeniti, ker daje priliko, da se človek olika in omika in ker varuje pred divjimi razuzdanimi zabavami. Gledališče služi v dobrodelne namene, ker je določen čisti dobiček ubožnemu skladu. Ker so prvotni ustanovitelji odmrli, je gledališče postalo obča last in 19. novembra 1815 je izrekla dvorna komora za denarstvo in rudarstvo na Dunaju z odlokom št. 17.276, da naj služi gleda-

lišče še naprej svojemu namenu in naj nad njim čuva cesarsko kraljevi rudniški višji urad v Idriji.«

Idrija je tako ustanovo resno potrebovala, saj je že po svoji odmaknenosti od ostalega sveta živela neko popolnoma svoje življenje, se čisto po svoje razvijala, rasla in se tudi po svoje zabavala. V njej so živeli večinoma priseljenci in vsi, zlasti oblastniki in rudniška gospoda, ki je bila nemška, so se zavedali, da živijo v važnem rudarskem kraju tedanje Avstrije ter so glede na to imeli tudi svoje posebne pravice in zahteve. Želeli so v to oddaljeno mestece prenesti vsaj nekaj tega, kar je imela gospoda njene vrste v mestih in ostalih večjih središčih države. To so bile njihove pravice, a o nekem prebujanju nacionalne zavesti med domočini v tej zvezi ne moremo govoriti, temveč je bilo ravno nasprotno: s tem je bila možnost germanizacije Idrije in njene okolice le še povečana. Po drugi strani je bila to za tedanje razmere dokaj razkošna gesta ter smatramo zato gradnjo in ustanovitev gledališča kot nekaj luksuznega, zato tudi ni mogoče nikjer v arhivih zaslediti poročil ali kakršnihkoli računov o porabi materiala, poročil delavcev ali kaj podobnega.

Poslopje je bilo dolgo 27 m in široko 12,5 metrov z 8 metrov dolgim in 11 metrov širokim odrom. Imelo je glavni vhod, dve stopnišči v prvo nadstropje ter svoj vhod v garderobo in na oder. V pritličju je bilo 17 lož, parterni sedeži in zadaj prostor za stojišče, pred odrom pa prostor za godbo. Tudi v prvem nadstropju je bilo 19 lož, oder pa je bil za te razmere dokaj razkošen, toda brez stropa, da so lažje urejali odrska tehnična dela. Notranjost zgradbe je bila lesena, zaradi tega so bile predstave večinoma v poletnih mesecih, ker so se bali, da bi zaradi kurjenja v poslopju nastal požar. Vse lože so bile prevlečene z rdečim žametom ter okrašene z različnimi izveski in izrezi. Tako je bila, sodeč po ohranjenih slikah, notranjost gledališča prav udobna in prijetna ter silno podobna notranjosti ostalih večjih gledališč, ki so tedaj že obstajala.

Kdo je bil upravnik, kdo razen potujočih gledaliških družin je tedaj v poslopju prirejal igre in kakšne so te igre bile, ni mogoče nikjer zaslediti. Vsekakor pa je verjetno, da tu ni bilo nekih posebnih izbir, temveč se je program omejeval na običajne prigodne igre s petjem in glasbo. Resnejših del verjetno pred letom 1848 niso igrali. Predstave so organizirale vsaj do leta 1792 nemške potujoče družine, ki so prihajale v Idrijo in tam ostajale po

ves mesec. Tako je na primer leta 1780. gostovala v Ljubljani nemška družba, ki jo je vodil igralec, pevec in režiser Emanuel Schikanneder. Njegov brat Urban je imel sina Karla Jožefa, rojenega 1773. leta v barvarškem mestu Regensburgu, katero je imelo tedaj tesne trgovske stike z Idrijo. Tudi Karel in njegov oče sta bila člana potujoče gledališke družine, ki je nastopala večinoma na Dunaju in Češkem, včasih pa tudi pri nas. V Ljubljano je prihajala pogostokrat v času med 1780. in 1791. letom ter je sočasno obiskala tudi Idrijo. Leta 1792. je prišel v Idrijo Karel Jožef Schikanneder sam, se tam nastanil ter ostal celih deset let kot rudniški uslužbenec. Vzrok njegove odcepitve od gledališke družine ni znan — morda se je z družino sprl, se naveličal večnega potovanja iz kraja v kraj ali pa je že ob gostovanjih v Idriji spoznal idrijsko dekle Kristino Barbaro Stumpf, se vanjo zaljubil ter se vrnil, kajti leta 1795 se je z njo tudi poro-

čil. To so seveda samo domneve, dejstvo pa je, da je Karel ostal v Idriji celih deset let kot rudniški paznik ter je sočasno vodil tudi idrijsko gledališče. Kdo so bili njegovi sodelavci in kaj so takrat v gledališču igrali, ni mogoče ugotoviti. V zakonu s Stumpfovo je bila rojena v Idriji hči Eleonora (1799), ki je bila pozneje znana gledališka igralka ter je umrla leta 1868 v Pragi kot »upokojena gledališka igralka iz Idrije«. Karel Schikanneder je bil s svojo družino v Idriji še leta 1800, dve leti pozneje (menda mu je med tem umrla žena) pa je že spet potujoči igralec na Dunaju, 1805 v Monakovem, leta 1845 pa ga je v Pragi zalotila smrt, verjetno pri hčerki Eleonori. S tem je končano delo in življenjska pot prvega voditelja Idrijskega gledališča. Čeprav je bil Nemec ter o njegovem delu ne vemo ničesar konkretnjšega, je njegovo ime vendar vredno omembe, saj so to tudi edini dokumenti o idrijskem gledališču iz tega obdobja.

(Nadaljevanje sledi)

KAREL BEZEG: PRVA RUDOSLEDSTVA V IDRIJI

(iz rokopisa »Doprinosi k zgodovini Idrije«)

Najstarejšo letnico obstoja idrijskega rudnika navaja bivši idrijski zdravnik, naravoslovec Baltazar Hacquet (1739—1815), ki piše, da je Idrija poslala Holandski 300 centov živega srebra že leta 1407. Rudnik bi moral biti potemtakem odkrit že prej, če bi se navedba ne nanašala na samorodno živo srebro. Ta letnica se smatra v splošnem mnogo prezgodnja in ima še ta pridržek, da številka 1407 ni razločno čitljiva in je tej samo podobna. Morda je to samo slabo zapisana Valvazorjeva letnica 1497?

Danes se nam zdi skoraj neumno, kako more biti navedenih več različnih letnic o pričetku komaj 450 let starega rudnika, vendar se da zadevo pojasniti, če premostimo nekatere okoliščine iz tedanjega časa.

»Idrija«, »Idrijsko« ali »Idersko« se je imenovalo že davno pred nastankom rudarskega mesta vse okolje reke Idrije brez točno začrtane meje. Beneški Slovenci označujejo še danes ta predel s skupnim imenom »Idrijsko« (Idriano.) Rožaški samostan z opatijo Rosazzo ob stari avstrijski meji iz leta 1080 je užival posebne pravice na »Idrijskem.«

Današnja Spodnja Idrija se je prvotno imenovala »Pri Sveti Mariji v Idriji«. Iz tega sledi, da se je moral včasih imenovati »v Idriji« tudi gornji konec Spodnje Idrije, to je kraj, kjer danes stoji rudnik. Zato je dobilo novo naselje takoj ob nastanku isto ime »Idrija« (Idria im Tale — v dolini).

Šele po letu 1500, z nastopom salzburške-koroške rudarske družbe, so začeli okoličani nazivati novo naselje »Nemška Idrija«, da so jo razlikovali od starejše slovenske Spodnje Idrije. Iz vsega tega izhaja, da se je imenovala vsa okolica najprej in v glavnem samo »Idrija«. Poznejši izraz za naše mesto »Nemška Idrija« se rabi še danes po Tolminskem in bližnjem Benečanskem, da s tem ločijo naše mesto od svojih istoimenskih krajev, ki so vsi starejši od njega. Imena »Idrija« nimata namreč samo imenovana kraja, ampak tudi več krajev proti Soči: Idrija ob Bači, Idrija ob Kanalu, Idrija pred Kobaridom, (Idrijsko), dalje Iudrio, več krajev je označenih z izpeljanko »idrijski«, prav tako nekaj voda. Taka imena so raztresena po vsem prostranem ozemlju od izvira do izliva Idrije in še preko.

Lahko se torej sklepa, da prve rude ni-
so našli prav v kraju današnje Idrije. Ru-
dokop so lahko odprli v kateremkoli dru-
gem kraju, ki so ga označevali s skupnim
imenom Idrija, medtem ko mesto tega
imena sploh še ni imelo.

Nazivanje okoliša z imenom Idrija za-
sledimo že zelo zgodaj. Furlanski zgodo-
vinar dr. Bianchi pravi v svojem opisu
Istre iz leta 1847, da je oglejski patriarh
Paganus (vladal od 1318 do 1332) bival tu-
di v Tolminu ter leta 1319 podelil nekemu
Odoriku pravico ribolova po rekah Soči
in Idrijci (Iderska voda). V letih 1377 in
1396 so gradili Čedadci ceste iz Benečije
mimo današnje Idrije preko Tolmina na
Škofjo Loko in Vipavsko. (O tem piše tu-
di Arko v svoji »Zgodovini Idrije«, stran
1). Ob Spodnji Idrijci so iskali Benečani še
pred nastankom našega rudnika železno
rudo. Zlasti so jo kopali v Tolminu leta
1580 (»Rudna jama« nad Mostom na Soči,
prav tako pa tudi v Bovcu in Trenti). Ob
takih prilikah bi bili lahko naleteli tudi na
živo srebro. Toda nadalnje kopanje so naj-
brž ovirali politični zapletljaj, neizkuš-
nost in oddaljenost kraja, prav tako pa tu-
di prometne težkoče in prirodni zadržki.
To rudarjenje bi morali smatrati samo za
priložnostno, pri čemer se je poskušalo
rudišča tudi prikrivati. Gotovo je, da so
Benečani od odhoda odnesli s seboj vse
načrte in spise. To mnenje je seveda iz-
vedeno le iz takratnih razmer, saj ni ni-
kakih sledov o taki najdbi živega srebra
v tej dobi. Verjetnost pa obstaja zaradi
podatkov iz sledečih stoletij.

Najstarejše vesti o nastajanju našega
rudnika, porajajoče se posebno ob odkritju
prvih žil, zapisane po idrijskem zgodovi-
narju Zazuli tudi samo po ustnem izro-
čilu, nam povedo, da so prvi zasledili živo
srebro tihotapci, dalje, da so ga začeli ko-
pati klateči se rudosledci, ki so iz umljivih
vzrokov skrivali svoja odkritja. Po istem
viru se navaja tudi letnica 1420. Vsa ta
navajanja so zelo verjetna, nekam čudno
pa se nam vendar zdi, da vse to ni za-
pustilo toliko spomina, da bi bili nade-
ljevali z iskanjem. Nadaljnje iskanje rude
pa bi bile mogle prekiniti raznečasne
zapreke, n. pr. dolge zime, vojni pohodi in
kuge v bližini v letih 1442, 1467, 1475 in
1480. Kljub temu pa bi se spomin na prve
najdbe ne smel tako hitro in popolnoma
zgubiti. Ker pa se je spomin le izgubil, sta
morala v tej vmesni dobi izumreti vsaj
dva človeška rodova, to je 50 do 60 let. To
bi končno ustrezalo dejstvu, da je toliko
časa preteklo od nastanka rudnika po letu
1490. Vsekakor pa se morajo starejši po-

datki nanašati samo na samorodno živo
srebro.

Nadaljnja letnica, napisana v Kircher-
jevi knjigi, je leto 1665. Tam je rečeno,
da je bilo napravljeno poročilo redovnika
Sissera »dvesto let po obstoju rudnika«.
Če presodimo, da je dovršitev knjige za-
htevala nekaj let dela, in če računamo, da
jo je Kircher začel sestavljati najmanj z
letom 1660, bi moral potemtakem obsta-
jati neki rudnik že leta 1460. Tudi ta let-
nica bi se dala razložiti na ta način, da so
stari rudarji, ki so Sisseru navedli začetek
rudarjenja, smatrali nov rudnik v sedanji
Idriji kot nadaljevanje nekega opuščenega
rudnika v kakem istoimenskem kraju.

In na katerem kraju naj bi stal ta
opuščen rudnik? Morda bomo našli od-
govor, če premostrimo razne činitelje iz
neposredne predidrijske dobe, to je od leta
1460 do 1490. Prirodoslovca Heron de Vil-
lefosse (1822) in Jakob Nöggerath (1867)
pravita, da so v Idriji rudarili najprej Be-
nečani, ki so bili gospodarji v tem kraju.
Vira te trditve žal ne navajata. Pod kra-
jevno označbo »Idrija« se je pojmovalo tak-
rat, kakor smo že prej omenili, vsa ob-
sežna idrijska okolica, njeno središče pa
je bila do leta 1500 edino Spodnja Idrija.

Ta vas je dobila lastno cerkev kmalu
po letu 1500, zato je morala Spodnja Idri-
ja obstajati že mnogo prej in je naraščala
z doseljevanjem predvsem iz tolminske
strani. Njene podobčine so morale nastati
pozneje, ko se je začelo prebivalstvo na
tem okraju množiti. Oglejmo si iz tega
vidika največjo okoliško naselbino Ka-
nomljo. To je razsežno, hribovito in kam-
nito ozemlje, ki sega do višine 860 m.
Razprostrta se do stare goriške deželne
meje in se deli na Gorenjo, Srednjo in
Spodnjo Kanomljo. Ime bi mogoče izha-
jalo iz izraza »kamno-lomlje«, to je kraj,
kjer so lomili kamenje in iskali rudo ali
pa kjer se kamenje samo lomi. To vpra-
šanje moramo seveda prepustiti jeziko-
slavcem. Resnica pa je, da se je tem kra-
jem včasih reklo »tam, kjer mrtvi ubije
živega«. Pozimi je namreč na strmih,
gruščastih potih v dolino nosilec krste
z mrtvecem nevarno izpodrkavalo in, če
jim je izpodletela krsta, je koga lahko tudi
ubilo. To nam potrjujejo tudi označbe še
drugih tamkajšnjih krajev, kakor sta »Pe-
klenska grapa in Peklenski potok«.

Če upoštevamo torej očitno nepriklad-
nost tega kraja za naseljevanje, se nam
vendar vrine misel, da je za naselitev mor-
al obstajati neki vzrok, ker so vse tri
Kanomlje v letu 1700 štejele 120 hiš, Spod-
nja Idrija pa le 37. Domačini sicer menijo,

da so njihove domačije nastale v zvezi z idrijskim rudnikom, vendar o tem ni mogoče ničesar več dognati, ker stare matične knjige ne navajajo krajev.

Zelo malo je torej verjetno, da bi šele otvoritev idrijskega rudnika povzročila naseljevanje po teh nepristopnih krajih, ki so tudi zelo oddaljeni od sedanjega rudniškega centra. Zato bi moral biti vzrok naseljevanja le pričetek kakega drugega rudokopa, stoječega na južni strani še pred pričetkom idrijskega rudnika. To mnenje zastopa zlasti domačin Josip Zazula. Ta trdi, da se je rudarilo v Sp. Idriji in v bližnjih Ledinah, naseljenih okoli leta 1000, ter v okolici sedanje Idrije že pred obstojem našega mesta. Pravi, da se o tem še sedaj najdejo sledovi. Nekaj takih spominov pa imamo v več krajevnih imenih okoli Idrije. Tako se n. pr. imenuje neki kraj in neki potok v starodavni vasi Zavratac nad Sp. Idrijo še sedaj Rudnik, pri Sori v Poljanski dolini imamo Knapovže, ena izmed farnih podružnic ledinske župnije ima za cerkvenega potróna sv. Ahacija, izrazitega rudniškega svetnika. Za francoske okupacije (1797—1814) so našli živo srebro tudi v starejši Tribuš nad Idrijco, kjer se prav gotovo ni prvič pokazalo. Vse to nam dovolj zgovorno dokazuje, da se je včasih mnogo rudarilo tudi izven Idrije.

Splošno je znano tudi pripovedovanje, da so v cerkvenem stolpu v Sp. Idriji vzdani kosi cinobra, kar je bilo včasih razvidno tudi iz napisa na istem prostoru »Ruda živega srebra, najdena v Idriji leta 1483«. Prav zato so tudi drugi zgodovinarji mnenja, da se je rudarilo tudi nekje v bližini Sp. Idrije. To nam utemeljuje tudi okolnost, da v tem letu »Zgornje Idrije« sploh še ni bilo, zato ta kraj v napisu ne more biti mišljen. Dalje bi letnica 1483 mogla pomeniti tudi leto, ko so vzdali rudo, ne pa njene najdbe. Točno 300 let pozneje doživi Idrija podoben primer. Leta 1783 so prezidali cerkev sv. Barbare in

vzdali velik kos rude, ki ga sedaj hrani Mestni muzej v Idriji. Škoda, da napis v Sp. Idriji ni več viden, ker bi sicer iz jezika in črkopisa lahko kaj več razbrali. Te navedbe sem povzel po že imenovanem zgodovinarju Zazuli in slonijo samo na ustnem izročilu.

Če torej upoštevamo vse navedene okoliščine, pridemo do najbolj verjetnega zaključka, da se je rudarilo po mnogih krajih Idrijskega že mnogo pred nastankom Idrije. To rudarjenje pa je bilo nedno in je imelo nestanovitni uspeh. Ko so odkrili najbolj bogat rudnik v sosednji Idriji, so šele opustili rudarjenje v okolici. Okoliško rudarjenje pa je naglo šlo v pozabo in se je le slabo ohranilo v ljudskem izročilu. Upoštevati moramo, da so povsod rudarili samo tuji rudosledci, ki so delali skrivaj. Redko naseljeni kmetje-tlačani pa niso imeli dovolj prilike, da bi se zanimali za rudosledce. Površinske sledove opuščanih rudnikov je nato polagoma zakrilo rastlinstvo, povodnji, potresi in usadi. Idrijski rudnik je s svojo močjo zabil še zadnje šibke spomine.

Če so iz tistih časov kaki zapiski, bi pač morali biti v župnijskem uradu v Sp. Idriji in Cerknem, kamor je spadala Idrija. Še starejši bi morali biti v župnijskem uradu na Šentviški gori in v graščini Tolmin. Žal pa so jih uničile razne nezgode. Tolminski grad je leta 1348 narušil potres ter ga leta 1511 popolnoma zrušil, spisi pa so bili prenešeni drugam. V Cerknem je leta 1551 uničil ogenj vse cerkvene knjige in zapiske. v Sp. Idriji so okoli leta 1650 pogorele župne matice. Kar jih je ostalo, so bile raznešene za francoskih vojn. Na Šentviški gori pa je pogorelo župnišče z arhivom celo dvakrat: leta 1700 in 1830.

Najstarejši spisi o pričetku rudarjenja v Idriji morajo biti v Benetkah, Čedadu in Vidmu, le naši zgodovinarji jih niso še pregledali.

KOMUNALNO STANJE V IDRIJSKI OBČINI

Na seji občinskega ljudskega odbora dne 27. II. je podal predsednik sveta za komunalne zadeve in urbanizem Tratnik Mirko naslednje poročilo:

Za pravilno sliko stanja komunalne dejavnosti pri Občinskem ljudskem obdoru Idrija je potrebno upoštevati geografsko lego mesta pa tudi geološki sestav in konfiguracijo tal, ekonomske prilike ce-

lotnega okoliša in pa zgodovinski razvoj mesta.

Če premotrimo katerokoli izmed navedenih silnic, ki so vplivale in določale nastanek in razvoj mesta do njegove sedanje oblike, moremo ugotoviti, da so prav vse zavirale ugodnejši razvoj mesta, ki geografsko leži v ozki in globoki tesni Idrijce in Nikove, daleč od velikih prometnih

transverzal. To z dragim transportom in dovozom ne podražuje samo življenja prebivalstva, ampak zavira tudi vsako drugo gospodarsko in industrijsko gradbeno dejavnost.

Oblikovanje tal in njihov geološki sestav so skrajno neugodni. Ozke globeli, strma pobočja, katerih podlago pretežno tvorijo s svojim plazovitim terenom škrljavci, nudijo le malo in samo neugodna gradbena tla, da moremo že sedaj trditi o pomanjkanju primernih in količjak ugodnih zazidalnih ploskev. Kolikor pa jih je še na razpolago pri Likarci ali nad gimnazijo za individualno gradnjo, pa bodo zahtevale znatne investicije za prometna pota, izvedbo kanalizacije in druge javne naprave.

Vse to sili k čimbolj racionalni izrabi in ekonomičnemu gospodarjenju z zazidalnimi površinami. V centru mesta bi se smeli dovoljevati vkljub dražji gradbi za stanovanjsko enoto le večnadstropni objekti.

Konfiguracija tal predpisuje mnogo večje dolžine in površine ulic in prometnih potov z ogromnimi količinami podpornih in opornih zidov, številnimi dragimi mostnimi objekti, ograjami in drugimi varovanji.

Geološke prilike in padavinske razmere z obilnimi padavinami od 2000 do 3000 m/m letnih padavin dajejo izrazit hudourniški značaj vsemu teritoriju in vodotokom. To daje vsemu ozemlju povsod in veliko obilico izvirov in vodotokov, katerih kapaciteta pa znatno niha preko letnih dob. Podtalni tok je kratek in ne globoko pod površino tal. Zaradi tega niha zraven kapacitete tudi temperatura, čistota in kakovost vode. Kljub obilici vode in izvirov niso posebno povoljne vodopreskrbovalne razmere v Idriji. Vrh vsega pa zahteva velika obilica vod pri danih terenskih razmerah nesorazmerno veliko naprav za odvajanje površinskih in odpadnih vod, kanalizacij propustov odvodnih jarkov, koritnic in ostalega.

Niti ekonomske razmere niso ugodne, čeprav nudi rudnik živega srebra krepko ekonomsko hrbtenico vsemu gospodarskemu udejstvovanju mesta in okolice. Lega mesta v goratem, redko in raztreseno poseljenem ozemlju, ki je poljedelsko samo pasivno in navezano v pretežni večini pri danih pogojih na ekstenzivno pašniško in živinorejsko gospodarjenje je povzročilo, da se ni moglo mesto nikakor razviti v večji in pomembnejši trgovski in potrošniški center za svojo okolico. Zaradi tega ni nastala niti znatnejša in večja obrtna dejav-

nost, še manj industrija, ki bi nudila zaposlitev in kruha nezaposlenemu delu prebivalstva. Sicer so ti neugodni pogoji povzročili razcvet znatne in pomembne hišne čipkarske obrti, kar pa ne moremo smatrati za končno in povsem zadovoljivo rešitev za zaposlitev razpoložljivih delovnih moči prebivalstva.

Vsekakor pa so dani vsi pogoji za razvoj večje lesno-predelovalne in mizarske industrije, ki bi lahko pritegnila in zaposlila precejšnje število prebivalstva, sočasno pa nudila zaslužek bližnji in daljni okolici z večjim konsumom lesa. Niti ni izključena možnost za nastanek in razvoj kakšne druge predelovalne industrijske stroke, pri kateri niso transportni stroški odločilen faktor pri dokončnem produktu.

Zgodovinski razvoj mesta je šel po tipično kapitalističnih stezah, da se je gradilo križem kražem brez vsake osnove in načrta, neenotno za vsakokratno lastno potrebo posameznika brez ozira na splošno in skupno korist celotnega mestnega kolektiva.

Nekako ob prelomu iz srednjega v novi vek je z najdbo živega srebra začelo rasti od prvih skromnih začetkov sedanje mesto. Spadalo je do leta 1607 pod gospodarstvo tolminskih grofov in prešlo l. 1623 pod dornberške. Že takrat je moralo biti znatno poseljeno, ker poračajo viri o krepki reformatorski ločini in protestantovski šoli. Že v 17. stoletju je postala Idrija trg, v naslednjem 18. stoletju mesto s posebnimi pravicami. Leta 1783 je bila upravno priključena vojvodini Kranjski.

Trikrat so jo za napoleonskih vojsk zasedli Francozi, posebno zadnja zasedba je prinesla mestu dobro francosko upravo in pa prvo gimnazijo, ki je zopet prenehala z avstrijsko zasedbo. Leta 1848 je prebudilo tudi idrijskega rudarja in zdramilo njegovo stanovsko zavest. Šele leta 1901 je dobila Idrija svojo realko. Ta naj se ustanovi na občinske stroške. Bil je to prvi srednješolski zavod v Sloveniji s slovenskim učnim jezikom v tedanji črnožolti Avstriji.

Leto 1918 je prineslo italijansko okupacijo z vsemi svojimi posledicami, ukinitvijo realke, z znižanjem obratovanja rudnika in drugimi narodnostnimi omejitvami in zatiranjem. Dasi so Italijani sijajni gradbeniki, vendar italijanska era ni prinesla mestu razen strateških cest in vojašnice nikakih izboljšav drugih komunalnih naprav. Šele z osvoboditvijo leta 1945 je mesto zopet zadihalo.

Vsi prejšnji gospodarji so črpali in odnašali iz bogastva idrijskega kota, toda malo ali nič vlagali v korist mesta in njegovega prebivalstva. Zaradi tega ni v mestnem pomeriju niti primerno izpeljanih ulic in cest z mnogimi prometnimi ovirami, ozkimi grli, nepremernimi zavoji, če že ne upoštevamo dejstva, da so skoraj povsem zanemarili vsa druga vprašanja komunalne dejavnosti in ureditve mesta: preskrbo z vodo, kanalizacijo, električno omrežje, zadostne zelene površine za parke in nasade za oddih, prostore za otroška igrišča, športne in telovadne prostore na prostem, zlasti prepotreben kopalni in plavalni bazen na prostem v dosegljivi bližini mesta, tržnice javna stranišča in še marsikaj drugega, kar potrebuje vsak količnik urejen kolektiv mestnega prebivalstva za svoj nemoten in zdrav razvoj.

Sicer so dani, delno neugodni terenski pogoji, ostvarili značilen idrijski tip hiše, ki daje mestu svoje posebno in svojstveno lice. Na vsak način bi kazalo pri vseh novogradnjah, kjer je le mogoče, držati se ustanovljene in značilne gradbene tradicije, da se s tem ohrani čimbolj enoten značaj mestnega lica. Ne bi bilo odveč, če pripomnimo, da takšne pokrajinske značilnosti vedno bolj upoštevajo tako pri nas kakor v tujini.

Načrtno zazidavo mesta in njegov skladen razvoj je prinesla in omogočila šele najnovejša socialistična družbena ureditev, ki je odpravila samosvoje kapitalistične posege posameznikov na škodo skupnosti in zdravega razvoja samega mesta.

Za lažje umevanje in boljši pregled situacije v zvezi s komunalno dejavnostjo je potrebno, da upoštevamo deljeno razmere za samo mesto, nato pa samo v grobih obrisih posebej za Črni vrh in Spodnjo Idrijo in ostala večja podeželska naselja.

I. Cestna in ulična mreža

S formiranjem idrijske komune je dobila občina v svoje upravljanje vrhu že obstoječih količin mestnih cest in ulic še znatne količine raznih občinskih cest, potov in kolovozov, sočasno pa še povečala na 120 km ceste IV. reda.

Zaradi tega je potrebna pri Občinskem LO Idrija posebna »Cestna uprava« s posebnim številom cestarjev, cestnim mojstrom ali nadzornikom. Začasno se danes zaposluje 16 stalnih cestarjev, katerih število naj bi se zvišalo na 20.

Glavna tranzitna transversala Logatec—Most na Soči v splošnem ustreza,

potrebno je samo nekaj korektur, izravnava, popravkov ovinkov pri Zagodu in Likarci, na Marofu, hkrati pa je treba izboljšati odcepe od glavne ceste.

Dohod v samo mesto iz smeri Most na Soči ostane v sedanji trasi, iz smeri Logatec pa se bo izvedel preko novega mosta v višini rudniške elektrarne v loku v smeri proti novi strojnici, kjer naj bi se severno od te priključil k prvemu dohodu. Obe dohodni cesti sta predvideni s širino 6 m, obojestranskimi hodniki in v minimalnem blagem vzponu. Izza spoja obeh dohodnih cest se bo izvedla 6 m široka obvozna cesta v obliki zanjke pri avtobusni postaji.

Ostale mestne hiše in ulične mreže se v glavnem naslanjajo na sedanjo, če izvzamemo nekatere korekture, ki jih predvideva urbanistični in zazidalni načrt.

Za nova stanovanjska področja nad gimnazijo in pri Likarici pa bo treba odcepiti od obstoječih zidov h vojašnici in zapadno ob pobočju dovozno cesto, ki bi se priključila pri gradu na obstoječo.

Kajpak so peš poti in steze važne pri dani terenski legi mesta za dostop k posameznim stanovanjskim predelom, zato zahtevajo posebne ureditve.

Dolžina vseh ulic in cest na mestnem območju znaša 22,3 km, od tega je cest po značaju prometa 5,9 km I. reda, 2,9 km II. reda, 5,7 km III. reda in 7,8 km IV. reda.

Površina ulic in cest v 1000 m² znaša 102,7, od tega je samo 21,4 tlakovanih ali asfaltiranih, medtem ko je 81,300 m² makadanskih ali še slabše urejenih. Iz tega sledi, da je sorazmerje zelo neugodno, če upoštevamo neprimerno visoke stroške za redno vzdrževanje makadanskih cestišč. Tlakovan je le del Rozmanove ulice, Titov trg od »Soče« do gostilne »Pod gradom« s kratkimi odcepi v Študentovski, Rožni ulici pa že asfaltirani del republiške ceste od »Debele skale« čez most na Idrijo in del ceste na Vojkovi ulici.

Zato bi kazalo postopoma leto za letom, čeprav samo v manjših in krajših odsekih preurediti dele makadanskih cestišč mestnih ulic v asfaltirane ali tlakovane. Zaradi štednje in manjših investicijskih stroškov bi bila najbolj primerna cenejša vroča površinska obdelava (penetracija) cestišča. S preurejanjem naj bi se začelo na takih odsekih, kjer je že delno urejena cestna kanalizacija ali bi ta vsaj ne zahtevala kakšnih posebnih in velikih izdatkov za njeno ureditev! Sicer pa jé treba urediti vedno predhodno ali vsaj vzporedno cestno kanalizacijo, da ni poznejših nepotreb-

nih in ponovnih stroškov za novo ureditev cestišča.

Cestno službo na mestnem področju opravlja Komunalno podjetje Idrija, ki je samostojno podjetje in zaračunava svoja dela in usluge.

Dela, ki spadajo v delokrog Komunalnega podjetja, so: vzdrževanje, gramoženje makadanskih cestišč, vzdrževanje mostov in propustov, obnova pleskanja železnih konstrukcij, namestitve in vzdrževanje prometnih znakov, popravilo opornih in podpornih zidov ob prometnih poteh, razen tega pometanje trgov, strganje in odstranjevanje blata, pluzenje, kidanje in odstranjevanje snega, posipanje pri poredici, vzdrževanje hodnikov, robnikov ter ograj.

Vzdrževanje cestne službe je zahtevalo 2.411.242.— din izdatkov v letu 1955. Stroški znašajo 22.— din za m² in so nekoliko nad sredinskim povprečjem, kar pa ni čudno, če upoštevamo obilico objektov in drugih tehničnih naprav na prometnih poteh, ki podražujejo celotno vzdrževanje.

Iz varnostnih razlogov je treba urediti ca. 1400 metrov ograj ob prometnih poteh.

Popraviti in delno obnoviti je treba podporne in oporne zidove v skupni izmeri 2560 m².

Urbanistični načrt predvideva preureditev oziroma preusmeritev trase na mostovih in razširitev mostov čez Nikovo pri »Nanosu«, »Soči« in »Pod gradom«.

Vseh mostov je 28, od tega 13 v zazidalnem delu mesta, od tega je 5 lesenih, 1 betonski, 2 železobetonska in 5 železnih konstrukcij.

1. Brezpogojno je treba v letu 1956 obnoviti spodnje lesene nosilce pri mostu čez Nikovo in Rožni ulici na Trg 1. maja. Nosilci so povsem prepereli in kljub znižanju dopustne obremenitve preti nevarnost porušenja, ker se ne držijo šoferji in vozniki točno predpisov. Sedanja konstrukcija ima tudi to konstrukcijsko napako, da niso zavarovani nosilci na ležiščih proti vlagi, kar je povzročilo njihovo hitrejšo dotrajanje.

2. Na železni konstrukciji »Pod gradom« je treba delno obnoviti mostnice in plesk, temeljito osnažiti železno konstrukcijo na zvezah in vozliščih, ker nesnaga žre in uničuje železne dele.

3. Popraviti je treba viseči most čez Idrijo niže topilnice.

4. Izvršiti je treba manjša popravila, fugiranje na betonskih mostiščih.

Ako upoštevamo, da je bilo angažirano Komunalno podjetje v letu 1955 pri iz-

gradnji novega dela vodovoda ter je bilo veliko ulic in cest prekopanih in odprtih v zelo deževnem gradbenem času za instalacijo vodovodnih cevi in hišnih priključkov, tedaj lahko ugotovimo, da je bilo vzdrževanje cest in ulic prav dobro.

II. Kanalizacija

V idrijski kanalizaciji vlada velika zbrka. Lega mesta narekuje obsežno kanalizacijsko mrežo, ki že delno obstaja, toda je izvedena neenotno, ni nobenih načrtov in situacij zanjo. Pri kopanju jarkov za vodovod se je odkrilo več kanalskih vodov v smeri proti Nikovi, za katerih obstoj se ni vedelo. Kajpak so vsi ti kanalizacijski vodi zastareli, večkrat nezadostno dimenzionirani ali zatpani, da bi pravilno vlekli, ker ni nikjer nobenih revizijskih jaškov in drugih tehničnih naprav za njih redno funkcioniranje. To pa je največja napaka pri vseh, da odvajajo vso nesnago direktno v Nikovo, kar povzroča v sušni dobi ob nizki vodi zastajanje nesnag in odpadkov v sami strugi.

Večina hiš v mestu ima greznice s pretokom in je kalež iz greznice navezan na ročno izpraznjevanje in odvoz, kar povzroča v letnem času pri nehermetičnosti greznic smrad pa rejo zalege in mrčesa ter močno infiltracijo terena. Vse to ni le velika nadloga za mesto in more zaradi nehygieničnosti celotne ureditve ogroziti zdravje prebivalstva in omogočiti vznik raznih nalezljivih bolezni.

Bodoča izvedba kanalizacije predvideva dva zbiralna kanala, po enega na vsaki strani Nikove. Na levem bregu je že izveden del kanalizacijske mreže in kanaliziran Trg maršala Tita, Ljubljanske ulice in del Rozmanove ulice. Odvod vode na levi breg Nikove je posebno ugoden, ker gredo v podaljšku že izvedene kanalizacije vse te odpadne vode po Rožni ulici v Florijanov rov in Idrijo po predhodni filtraciji vode. Kanalizacija v desnem bregu Nikove bo potekala po manj ugodnem terenu po Kosovelovi pa izza poštnega poslopja in po prostoru sedanje »Bašerije«, kar vse bo omogočeno izvesti, ko bodo le-to odstranili.

Ker za izvedbo mestne kanalizacije že obstajajo načrti, bi kazalo preštudirati možnost, ali ni mogoče po enotnem načrtu nadaljevati po delnih odsekih z gradnjo zbiralnega kanala ob levem bregu Nikove od že obstoječega zbiralnika kanaliziranega Trga maršala Tita in Ljubljanske ulice. Sam projekt kanalizacije predvideva etapno gradnjo. Ker je v tekočem letu predvidena asanacija plazovitega pobočja

nad Rožno ulico, bi bilo tehnično nujno in edino pravilno, da se zgradi del kanalizacijske mreže od obstoječih cevovodov od Rozmanove in Ljubljanske ulice po Rožni ulici do vpadnega jaška v Florijanov rov; v nasprotnem primeru pa bi bilo treba za odvodnjavanje sanacijskega pobočja zgraditi poseben cevovod do Nikove v dolžini ca. 90 metrov, kar bi bilo ven vržen denar, medtem ko bi znašal novi odsek v Rožni ulici le ca. 250 metrov cevovoda v premeru 40 cm. Skupno bi znašali stroški po predračunu kalkulanta projekta z jaški vred okroglo 1.670.000 din. Verjetno te vsote ne bi več zadoščale, vendar bi kljub 25 % povečanju stroškov bilo mogoče s ca. 2.100.000 din izvesti ta del kanalizacije, če pomislimo, da bi kanal za odvod vode iz plazovitega pobočja v Nikovo zahteval samo ca. 470.000 din kot nepotreben izdatek.

Izvedba kanalizacije v dolžini 260 m v hidravlično primernem profilu je nujna tudi od nove klavnice v Idrijco, ker ob letnem času zastajajo odpadki v odprtem odvodnem jarku in povzročajo smrad in nevarnost okužbe. Za to kanalizacijo naj bi se uporabil jajčasti profil cevi, ki omogoča koncentriran odtok in zanesljivejšo odplavljanje kaleža pri manjši vodi.

Podoben je problem s kanalizacijo v Ulici IX. korpusa, kjer odteka nesnaga delno po odprtih jarkih.

III. Vodovod

Za preskrbo z vodo nima mesto ravno slabe lege, ker je vode povsod v vsaki obširnejši grapi. Tega načela se je držala nekdanja izgradnja pri preskrbovanju vode, ko je zajemala povsod, da je imelo mesto kar 23 različnih vodovodov in številne posamezne zajeme, čeprav niso bili ti vsi neoporečni glede kakovosti vode. Gradilo se je neenotno in nenačrtno za vsako posamezno potrebo ali predel mesta in skupino hiš. Vgrajeni cevovodni material je bil večkrat neprimeren. Cevi z različnimi profili so bile položene blizu površine tal. Pretežni del cevovodov je bil položen že v prejšnjem stoletju ali vsaj pred prvo svetovno vojno, zato zastarel, inktruširan in dotrajan, da je puščalo vsepovsod, kakor se je videlo pri izkopih v letu 1955 pri polaganju novega vodovoda. Zaradi takšnih izgub vode na samih cevovodih je nastajalo večkrat pomanjkanje vode, ker pri velikem številu javnih iztokov potrošniki sami niso varčevali in puščali teči vodo. Zato je bil umesten ukrep, da se izločijo s položitvijo nove

vodovodne mreže vsi odvečni in nepotrebni javni iztoki. Dolžina stare vodovodne mreže je znašala skoraj celih 18 kilometrov, kar samo priča o njeni nesmotnosti.

Zaradi velikih višinskih razlik upošteva projekt za ureditev vodovoda v mestu tri tlačno preskrbovalne pasove. Nizkotlačni pas za niže ležeče predele mesta je bil večinoma izgrajen s hišnimi priključki vred v letu 1955.

S položitvijo nove vodovodne mreže v spodnjem pasu mesta v dolžini 4,5 km se je odpomoglo znatnemu delu prebivalstva po potrebi vode. Z nadaljevanjem še manjkajočega razvodnega omrežja v Prešernovi, Cankarjevi in Vodnikovi ulici ter od »Soče« do Trga 1. maja, z graditvijo rezervoarja s 300 m³ vsebine in dveh raztežilnikov bo preskrbljena potrošnja vode za spodnji pas mesta. V izdelavi je projekt za srednji pas mesta.

Po hidravličnih računih in dosedanjih meritvah izdatnosti sedanjih zajemov bo začasno sedanji vodovod zadostoval potrebam količine vode. Ako bo dotok pri naraščanju prebivalstva nezadosten, so predvideni nadaljnji zajemi pri Podreteji, Pečniku ali nad Ljubevčem, kar je stvar bodoče študije.

Odprto pa je vprašanje izmenjave vodovodnega cevovoda od zajetja Planinke v rezervoar pri vojašnici, ker so cevi poddimenzionirane oziroma ima zajem večjo kapaciteto in odteka del vode neizkoriščen. Napaka v dimenzioniranju je nastala, ker ni bilo na razpolago zadostnih in zanesljivih večletnih podatkov o izdatnosti zajema Planinke. Izmenjati profil 100 m/m s 125 m/m v dolžini ca 250 metrov.

Vodovod upravlja Komunalno podjetje, ki je zaposlovalo na tem delu dva vodovodna inštalaterja. Za vzdrževanje se je porabilo 498.322 din, vodarina je prinesla 323.327 din, primanjkljaj 175.095 se je kril iz proračuna.

Veliko delovne sile se je porabilo za kloriranje vode, kar bo odpadlo v tekočem letu; precej delovne sile bo odpadlo tudi zaradi na novo urejenega dela vodovodnega omrežja v spodnjem pasu mesta; zdaj ne bo nobenih posebnih vzdrževalnih del, zato lahko pričakujemo, da se bodo stroški za vodovod krili iz vodarine.

Vodovodno omrežje se iztroši v 40—50 letih in ga je treba obnoviti. Tedaj bi morala donášati vodarina toliko, da se amortizira v takem številu let. S tem bo treba po ureditvi vodovoda urediti na novo tudi vodarino za vse potrošnike vode.

IV. Javna razsvetljava in električno omrežje

Električno omrežje je bilo zgrajeno leta 1905 in je že močno zastarelo, pomanjkljivo in nesodobno in predvsem preobteženo, kar povzroča padec napetosti. Dolžina omrežja je nizka, napetost pa 68,4 kw.

Bodoča ureditev elektrifikacije je zamišljena z izgradnjo še dveh transformatorskih postaj po 10 kw/380/220 V, do katerih bi se dovajal tok visoke napetosti po podtalnih kabljih. Iz trafopostaj bi vodilo prosto nizkonapetnostno omrežje k potrošnikom. S takšno ureditvijo bi se povečala napetost električnega toka, da ne bi preveč nihal tudi v konicah ob času maksimalne potrošnje.

Javna razsvetljava je dobro urejena samo na glavnih ulicah in trgih v strogem centru mesta, medtem ko je drugod več ali manj pomanjkljiva in marsikje nezadostna, kar je razvidno že iz tega, da pride na eno svetlobno mesto kar celih 130 metrov dolžine prometnega pota, medtem ko je nekakšno srednje povprečje skoraj za polovico manjše, da moremo govoriti o zadovoljevaljoči javni razsvetljavi.

Razen pomnožitve in zgostitve razsvetljevalnih mest pa so sama svetila večinoma, razen v centru mesta, zastarela, ki bi jih bilo treba postopoma izmenjati že iz razloga, da so manj ekonomična in trošijo nepotrebno večjo količino električne energije kakor sodobna svetila.

Od vseh 216 razsvetljevalnih mest je 69 sodobnih, medtem ko jih je treba 147 sčasoma izmenjati.

Pri zgostitvi javne razsvetljave in namestitvi novih svetil naj bi se šlo sistematično po važnosti in krajevni potrebi, da bi ne bilo nepotrebnih poznejših predelav, kar naj bi odredila posebna, za to določena komisija.

Za boljšo ekonomičnost javne razsvetljave bi bilo potrebno pri obnovi nizkonapetostne razdelilne mreže napeljati še tretji vod, ki bi omogočal poljubno zmanjševanje ulične razsvetljave in ugašanje določenega števila svetil v poznejših nočnih urah.

Za javno razsvetljavo se je porabilo v letu 1955 za tok 920.814 din.

V. Snaga v mestu, odvoz smeti in odpadkov

Za snago v mestu, odvoz smeti in odpadkov skrbi Komunalno podjetje Idrija s tem, da

- a) pobira in odvažajo smeti,
- b) čisti in pometa trge in ulice,

- c) strga in odstranjuje blato s cest, pleve travo, čisti obrobne jarke,
- d) škropi trge, ceste in ulice.

Površina vseh ulic, cest in trgov znaša 102.700 m², od tega se jih pometa 30.350 kvadratnih metrov, in sicer 11 ulic in trgov, od tega 3 vsakodnevno s 4.168 m², 4 tedensko z 9.500 m², 4 samo obodobno in po potrebi s površino 18.800 m².

Za čiščenje ulic in odvoz smeti se je plačalo Komunalnemu podjetju 649.626.—dinarjev v letu 1955. Stalno sta zaposlena pri čiščenju ulic dva delavca. Zaradi izdatnejšega čiščenja še ostalih ulic in cest, ki se pometajo in čistijo samo tedensko ali pa obodobno, bi bilo potrebno zaposliti s tem delom še nadaljnja dva čistilca.

Veliko bi pripomoglo k večji snagi in tudi k znižanju izdatkov za čiščenje ulic, trgov in cest, ako bi se zalili z asfaltno emulzijo stiki kock na tlakovanih predelih mesta in delna asfaltna prevleka na makadansko Kosovelovo ulico, Vojkovo in Rozmanovo ulico do priključka na republiško.

Pometanje trgov in ulic je zadovoljivo, pač pa bi bilo treba v vročih poletnih dneh izdatnejše škropiti trge in ulice, da se prepreči večja zaprašitev. Vse to je sedaj omogočeno z izvedbo delnega vodovnega omrežja z uporabo hidrantov. S sedanjimi škropilnimi vozovi ni mogoče zajeti večjih cestnih in uličnih širin, še manj sistematično škropiti obširnih trgov. Podjetje bi moralo nabaviti ročni škropilni voziček z motovilom in ca. 40 metrov gumijaste cevi. S tem ne bi bilo omogočeno le izdatnejše škropljenje, izpiranje in pomivanje ulic in trgov v vsej širini, ampak bi se znižali tudi stroški za to delo, lahko pa tudi obodobno škropljenje ulic, katerih sedaj ni bilo mogoče škropiti zaradi neugodnega prevoza.

Smeti se pobirajo in odvažajo dvakrat tedensko z odprtim vozom, kar je nesodobno in tudi neigienično. Za center mesta, kjer so nameščene trgovine, uradi, to je od mostu čez Idrijo do gostilne »Pod gradom«, naj bi nabavilo Komunalno podjetje enotne pločevinaste in hermetično zaprte posode za zbiranje in odvoz smeti. S tem bi se prihranilo tudi na delu, ker bi zadostoval pri večjih kubaturah povsod le enkratni tedenski odvoz. Posode naj bi se nabavile na stroške hiš oziroma njihovih lastnikov.

K snagi in lepemu licu mesta in higieničnosti pač ne pritičejo številni kokošnjaki in podobni pristavki ob mnogih hišah. Zato bi bilo treba enkrat odrezati s to stvarjo, čeprav bo nekaj negodovanja.

Posebna komisija naj bi pregledala vse take gradnje, ki so se že tako zgradile samovoljno in najbrž brez vsakega rednega gradbenega dovoljenja, ter jih dala podreti po odloku ObLO.

Isto velja za nekatere hiše, ki kvarijo izgled mesta, so dozorele in v razpadanju pa leglo mrčesa in podgan.

Smeti, odpadke in ves drug zasipni material naj bi se ves odvažal samo na »Lenštat«, ker sicer se ne bo mogel ta predel tako kmalu zasuti zaradi velikih potrebnih količin zasipnega materiala. Za nasipavanje pa je brezpredmetno, kakšen je ta material, ker na tem predelu ne bo nikdar nikakih posebnih stavb z večjo obtežbo.

VI. Javno kopališče

Javno kopališče upravlja Komunalno podjetje. Ima 6 kadnih kopeli in 12 prh. Mesečni povpreček je 1020 pršnih kopeli in 140 kadnih. V letu 1955 je bilo stroškov 577.030 din, dohodkov pa 291.350 dinarjev. Primanjkljaj 285.680 din se je kril iz proračuna.

Izgubo bi bilo mogoče kriti z nabavo novega kotla, ker je sedanji zastarel in neekonomičen. Nabava novega kotla pa se začasno ne izplača, ker je kopališče zastarelo in je po urbanističnem načrtu predvideno za rušenje. Tu je namreč predel, določen za avtobusno postajo.

Misliti bi bilo treba na pripravo kopalnega in plavalnega bazena, kopališče na prostem na »Lenštat«, kakor je projektiran v urbanistični ureditvi mesta, ker so sedanje kopalne možnosti na prostem znatno oddaljene od mesta. Pri tem je treba v prvi vrsti misliti tudi na ogrevanje vode na strešnih ploskvah bodočih kopaliških lop in kabin, ker je idrijska voda tudi v letnem času zelo mrzla. Tedaj nekako podobne ureditve, kakor jo ima Maribor pri svojem kopališču na Mariborskem otoku. S tem bi se omogočila daljša kopalna sezona in bi pridobilo mesto večjo privlačnosti za tujce in turiste.

VII. Javni nasadi, parki, športni prostori in otroška igrišča

Mesto ni imelo do osvoboditve tako rekoč skoraj nobenega javnega zelenila. Niti sedaj ne obiljuje z javnimi nasadi, parki, športnimi prostori in otroškimi igrišči. Pač pa je lepo in sodobno urejen in oskrbovan park v centru mesta in nasad pred osnovno šolo, medtem ko je prostor nad »Bašerijo« skoraj neuporabljiv zaradi svojega neugodnega dostopa in zaprašitve s spodaj ležeče ceste.

Povsem pa manjka v mestu primernih otroških igrišč, kjer bi se mogla razživeti in sprostiti najmanjša mladež.

Po urbanističnem in regulacijskem načrtu so zamišljene tri večje parkove površine. V centru mesta je zamisel po načrtu v glavnem izvedena. Ureditev parka ob levem bregu Idrijce s športnimi, telovadnimi prostori, kopalnim bazenom in priključenim parkovnim zasadom je odvisna v veliki meri od efektnosti zasipavanja »Lenštata«. To zasipavanje naj bi se v največji meri pospešilo in hitro končalo.

Tretji park je zamišljen na prostoru starega pokopališča, ki se bo opustilo v tekočem letu. Že sedaj bi bilo treba misliti na potrebno zasaditev tega prostora.

Otroških igrišč mesto nima, izjema je le v Mejci. To pa je odročno zaradi svoje večje oddaljenosti od centra mesta. Za manjše otroško igrišče je mogoče uporabiti prostor nad novo trgovsko stanovanjsko hišo. Ta bi lahko služil otrokom iz bližnje okolice, ker ima zavarovano ter sončno lego. Z ureditvijo dvorišča in ozadja trgovsko-stanovanjske hiše naj bi se rešilo tudi vprašanje tega prostora.

Pri rudniški koloniji ob topilnici je nujno posebno otroško igrišče zaradi oddaljenosti teh naselbin od mesta. Primeren prostor bi se lahko dobil na delu bodočega parka na starem pokopališču.

Športni prostor na desnem bregu Idrijce pod Likarco je v nastajanju in zahteva tudi njegova ureditev predhodno rešitev že navedene kanalizacije iz klavnice, ker sicer bi bil prostor neuporabljiv za svoje namene. Zahteval pa bi tudi ureditev boljšega dostopa in povezave s cesto.

VIII. Klavnica

Klavnica je še nedokončana in neurejena. Tako iz sanitarnih razlogov kakor tudi splošno gospodarskih in obratnih je treba nadaljevati z delom na izgradnji klavniških objektov. Zdaj je zgoščen čisti in nečisti del obrata v glavnem posloplju, kar ni v nasprotju samo s predpisi, ampak je celo zdravstveno nevarno zaradi možne okužbe mesa.

Klavnica nima niti primerne hladilnice, potrebne za pravilno zorenje mesa; nujna pa tudi iz samih ekonomskih vidikov klavniškega objekta oziroma obrata, da more prilagoditi produkcijo mesa neovirano od fluktuacije ponudbe živine za zakol. Hladilnica bi omogočila klavniškemu obratu tudi eksport mesa in mesnih izdelkov, kar bi bilo le v prid živinorej-skemu podeželju mesta, mestnemu prebi-

valstvu pa nudila več boljših in cenejših mesnih izdelkov.

Da se odstrani nečisti del obrata iz glavnega poslopja, se je zgradil stranski objekt, ki bo vseboval prostore za vamparno, črevarno, solarno črev, barilnico s priključeno kotlarno, sanitarijami, prhami in garažo. Ta objekt je zgrajen, a manjka mu vsa notranja ureditev in oprema, da bi lahko začel obratovati in vsaj delno razbremenil glavno poslopje.

Razen tega pa manjka posebno poslopje za klavnico bolnih živali in tudi ureditev greznic in klavniške kanalizacije. Sedanje greznice ne delujejo dobro. Odpadne vode in klavniški odpadki pretekajo skozi greznice in iz teh po odprtem jarku v Idrijco, kar povzroča zastajanje odpadkov in odplak v odprtem jarku, širi smrad in okužuje okolico. Vrh vsega pa obstaja možnost, da morejo psi in druge živali raztrositi okužbo z raznašanjem teh odpadkov. Že pri kanalizaciji je bilo povedano, da je nujno izvesti 260 m dolg kanalizacijski vod iz greznice do Idrije. Ker leži klavnica vzhodno od mesta in ne sme prettekati v Idrijco gošča in drugi odpadki, naj bi se uredil hkrati s kanalizacijo tudi usadalni bazen za goščo pri greznicah.

Ureditev klavnice je gospodarska nujnost, ker bi urejen klavniški obrat bolje oskrboval mesto z mesnimi produkti, omogočil eksport, pocenil produkcijo in predvsem z večjim konzumom klavne živine koristil živinorejcem in pripomogel k razvoju te kmetijske panoge.

IX. Avtobusna postaja

Avtobusna postaja za vse relacije je sedaj pri »Soči«. Ta prostor ni najbolj prikladen zaradi manj ugodnega dovoza. Po urbanističnem in regulacijskem projektu je določen bodoči prostor za avtobusno postajo na prostoru Trga 1. maja, kjer naj bi se zgradila obvozna cestna zanjka, postavila čakalniška lopa za potnike s priključenim bifejem. Sedanje kopalniško poslopje bi se odstranilo.

Ker je razpoložljivi prostor za bodočo avtobusno postajo dovolj obširen, bi kazalo že sedaj prenesti avtobusno postajo na Trg 1. maja, zgraditi čakalniško lopo. Za zgraditev čakalniške lope naj bi prispevali tudi obe avtobusni prevozniški podjetji.

X. Pokopališče

Na novem pokopališču je že stiska za zagrebne prostore in bo treba pokopališče razširiti. Razširitev je mogoča zadaj za pokopališčem v obliki nove pokopali-

ške terase. Komisijsko je treba ugotoviti kvadraturu potrebnega novega prostora. Ker je malo verjetno, da bi bilo možno zgraditi ob novem delu pokopališča zidano ograjo do časa uporabljanja, naj bi se zavaroval prostor s provizorično leseno ograjo in krepkejšim zasadam. Podobno zasilon rešitev so uporabili tudi pri Navju v Ljubljani.

Idrijsko pokopališče pa nima tudi nobene mrliške veže. Mrliči ležijo do pokopa po hišah, kar ni niti higienično niti sodobno. Zgradili naj bi se pred pokopališčem dve mrliški veži, kar bi zadostovalo za Idrijo.

XI. Tržnica

Idejni načrti za tržnico v Idriji so na razpolago. V mestu se čuti nujna potreba po tržnici, kjer bi gospodinje in potrošniki imeli boljšo možnost nabavljanja svojih potrebščin. Razmere kažejo, da v Idriji ne moremo govoriti o nekem splošnem tržišču, kakor ga imajo vsi drugi večji potrošniški kraji. Čeprav ima mesto zelo obširno kmetijsko zaledje, vendar ni nikjer kmetijskih okoličanov, ki bi nudili na nekem določenem mestu prebivalstvu svoje pridelke in proizvode naprodaj. Krivo je temu, da ni bilo doslej nobenega pravega tržnega prostora. Z zgradbo tržnice in določitvijo zadostnih prostih stojnic za okoliške prodajalce bi se ustvaril s časom takšen trg, ki bi pripomogel k boljši in cenejši preskrbi mestnega prebivalstva, koristil pa tudi okoliškemu kmetijskemu ljudstvu, ki bi moglo spraviti v denar marsikaj tega, kar sedaj slabo ali neizkoriščeno propada doma.

XII. Javna stranišča

V mestu ni nikjer javnih stranišč, katerih potreba je toliko bolj občutljiva, ker nimajo na žalost tudi javni gostinski lokali primerno urejenih in lahko dostopnih stranišč. Po urbanističnem projektu je predvideno javno stranišče v okolici sedanjega parka. Potrebno pa bi bilo še eno v spodnjem delu mesta v bližini Idrije.

XIII. Živalsko pokopališče

Iz splošno zdravstvenih razlogov je treba določiti prostor za živalsko pokopališče in ga primerno zavarovati, da nimajo dostopa do zakopane mrhovine psi in druga divjad, ki bi mogla odgrebovati živalske ostanke in možnost raznašanja okužbe.

XIV. Pralnica in krpalnica

Mestno prebivalstvo nima na razpolago nobenega javnega pralniškega obrata,

ki mu naj bi bila priključena tudi krpalnica in kemična čistilnica.

Preštudirala naj bi se možnost, ali bi bila ustanovitev takšnega podjetja umestna in življenja zmožna, ker o koristnosti pač ni dvoma.

XV. Komunalno podjetje v Idriji

Za usluge komunalne dejavnosti skrbi mestu Komunalno podjetje v Idriji, ki ima v svojem sestavu 5 uslužbencev in 32 delavcev, od tega 11 kvalificiranih profesionalistov, 9 polkvalificiranih, ostalih 12 pa je nekvalificiranih ali pomožnih delavcev.

Vkljub splošno težavnim razmeram v mestu, zastarelости in neprimernosti stanja nekaterih komunalnih naprav opravlja podjetje zelo dobro svoje posle, ako poudarimo dejstvo, da nima na razpolago primernih in zadovoljivih obratnih in poslovnih prostorov, delavnic, skladišč, kar vse otežkoča njegovo delo.

Podjetju tudi manjkajo osnovna sredstva in mehanizacija, da bi moglo ceneje in lažje opravljati vse svoje naloge.

Izpopolniti bi bilo treba njegov kader še z enim specialno kvalificiranim vodnim inštalaterjem, zidarjem in cestarjem.

Glavna težava podjetja je v nezadostni mehanizaciji, nujna je še ena stružnica, električni varilni aparat in nekaj drugih manjših priprav za specialna dela, hkrati pa tudi nabava primerne tovornega avtomobila.

Vsi njegovi sedanji obratni in poslovni prostori so nezadostni, kar otežkoča celotno poslovanje in povzroča veliko izgubo časa. Zato bi bilo potrebno na nekem določenem prostoru koncentrirati vse njegove delavnice, pisarne, skladišča, kar bi znatno pocenilo vse njegovo obratovanje.

PROBLEMATIKA PODEŽELJA

Problematika komunalnega stanja podeželskih vasi in naselij je možno podati samo v grobih obrisih. Tu je za to potrebna detajlna krajevna študija že iz razloga, ker je problematika komunalne dejavnosti na podeželju svojstvena, povsem različna od mestne. Tudi ni bilo mogoče dobiti oziroma smo dobili le delne podatke o tem predmetu.

Razen tega pa ne obstajajo za večje kraje in strnjena naselja nobeni urbaništni ali regulacijski načrti, kar bo mogoče postopoma urediti v sklopu s predvidenimi načrti o zazidalnih ploskvah. Vsekakor bi bilo potrebno, da se za Črni vrh, Spodnjo Idrijo, Godovič, Otalež in

Šebrelje uredijo nekakšni perspektivni regulacijski in zazidalni načrti za bodočo ureditev in sanacijo.

Nadaljnje večje splošno vprašanje podeželja je preskrba z elektrifikacijo in električno energijo zlasti za Šebrelje, Čekovnik, Krnice in pa popravilo električnega omrežja v Doleh in Zadlogu, kajpak z izpopolnitvijo nekaterih že elektrificiranih krajev. Za vse to so potrebne podrobne in predhodne študije, trasiranje in izdelava načrtov. Zato ni mogoče navesti nobenih približnih števil o stroških.

Črni vrh

Stanje cest: To je v Črnem vrhu še dokaj zadovoljivo, če izvajamo potrebo rednega vzdrževanja, popravil škarp in prečiščenja cestnih kanalov. Na cestah Predgriže—Lome—Petelinova baraka in Strmec—Kanji dol—Javornik—Vodice in Godovič—Log—Veharše ter Godovič—Sebalk in Log—Cestnik v skupni dolžini 27 kilometrov je potrebno nasuti 30 m³ novega gramozja po tekočem km, skupno torej 810 m³. V zelo slabem stanju pa je cesta Godovič—Novi svet, ki bi konzumirala ca. 150 m³ gramozja in potrebovala temeljite ureditve vseh kanalov.

Cesti IV. reda Črni vrh—Koševnik—Podreteja ter Godovič—Veharše sta dobri.

Kanalizacija: V Črnem vrhu, Godoviču in Trebčah so potrebna temeljitega popravila.

Snaga: Črni vrh je zaradi svoje višinske lege predviden kot letno letovišče in zimski smučarski kraj. Zato nastaja nujna potreba, da se iz centra vasi odstranijo vsa neprimerna odprta gnojlišča ali se vsaj sodobno in gospodarsko ustrezno uredijo. Zdaj kvarijo ugodno lice kraja in razširjajo smrad. Enak problem je tudi v Godoviču. Zaradi tega bi bil potreben večji poudarek za ureditev tega vprašanja, zlasti če pomislimo na velike izgube gnojilnih dobrin, ki gredo v izgubo zaradi negospodarsko in nehygienično urejenih gnojlišč. To pa vrhu vsega odbija s svojim stanjem tuje goste.

Vodovod: Vodovodna napeljava je v Črnem vrhu delno pomanjkljiva, zato je potreben detajlni in generalni pregled celotne napeljave, zlasti še, ker cevi puščajo.

Vodovod v Trebčah nima rezervoarja z zadostno kubaturo, stari pa je uničen in nima vas nobene vode, ako ni padavin vsaj dobrih 14 dni. Potreben je pregled stanja vodovoda in njegova sanacija.

Javna razsvetljava: Vrhu prej omenjene nove elektrifikacije nekaterih naselij je treba pomnožiti v Črnem vrhu in Go-

doviču javno razsvetljava še z nekaterimi novimi svetilnimi mesti, kar ne predstavlja nobenega posebnega pomena.

Ureditev parkov in javnih nasadov: Črni vrh kot letni in zimski turistični in letoviški kraj neobhodno potrebuje urejen javni park. Delna osnova za to je obstajala v bližnji okolici okrog cerkve, kjer je nekaj bornih dreves pa dva spomenika pokojnih javnih na narodnih delavcev, rojakov iz Črnega vrha. Razen tega pa je v priključku na navedeni prostor obširen prostor v sredini vasi, obkrožen s cestno pentljo, ki je namenjen za pozelenitev in javni park. Člani ZB nameravajo tukaj postaviti dostojen spomenik padlim borcem, kar vse je zvezano s predhodno ureditvijo te ploskve za javen park.

Iz vseh navedenih razlogov je potrebno, da se skladno z zazidalnim načrtom uredi javni park po urbanističnih principih, kar naj bi bila stvar posebne študije.

Spodnja Idrija

Ceste: Le-te v območju Spodnje Idrije, razen rednega vzdrževanja, ne predstavljajo posebnega problema. V sami Spodnji Idriji se ceste čistijo redno tedensko.

Kanalizacija: Prave in sodobne kanalizacije nima Spodnja Idrija. Padavinske vode in delno iz greznic odteka v cestni kanal, delno pa se odteka površinsko, kar vse vrhu svoje nehygieničnosti kviri lice kraju. Nekaj kanalizacije v dolžini kakih 80 metrov je zastarele.

Potrebno bi bilo preštudirati izvedbo enotne nove kanalizacije v dolžini okrog 250 do 300 metrov, ki naj bi zajela strnjeni del vasi hkrati z ureditvijo gnojišč in stranišnih priključkov.

Vodovod: Sedanja preskrba z vodo je zastarela in nezadostna, ima pet javnih iztokov brez napeljav vode v same hiše, tudi ni nobenega hidranta, ki bi omogočal potrebno požarno varnost. Razen tega da so cevovodi nezadostni in zastareli, tudi ne ustrezajo sedanjemu zajemu. Zaradi tega je potrebno preštudirati možnosti boljše preskrbe z vodo.

Javna razsvetljava: Omrežje za javno razsvetljava je dobro, pač pa bi bilo treba dodati še nekaj novih svetilnih mest.

Pokopališče: Površina sedanjega pokopališča zadošča potrebi, dasi je celotno pokopališče v slabem stanju, zlasti ograje in škarpa ob grapi so potrebne popravila in obnove.

Regulacijski in zazidalni načrt

Začasno ni potreben za Spodnjo Idrijo kakšen regulacijski urbanistični načrt raz-

zen določitev zazidalnih ploskev. Ako pa se bo ustanovila lesna industrija, ki bo imela za posledico živahnjšo gradnjo novih stanovanjskih objektov, pa bo treba izdelati temeljitejši načrt.

V ostalih podeželskih krajih je v glavnem problem preskrbe z vodo. Tako v Šebreljah, Ledinah, Čekovniku in nekaterih raztresenih seliščih. V Ledinah je potrebna tudi izvedba kanalizacije kraja.

Posebno pa je pereče vprašanje elektrifikacije v Šebreljah, Čekovniku, Krnicah in Ledinah in pa popravilo iste v Doleh.

Iz vsega navedenega sledi, da so potrebe znatne. Za ureditev razmer v mestu bi se zahtevala vložitev 351.500.000 din, in sicer: ceste 125.000.000, kanalizacija 52.500.000, vodovod 100.000.000, mostovi 10.000.000, javna stranišča 3.000.000, pokopališče 8.000.000, živalsko pokopališče 1.000.000, tržnica 15.000.000, avtobusna postaja 8.000.000, klavnica 12.000.000, javni nasadi in parki z otroškimi igrišči 2 milijona, kopališče z bazenom 15.000.000, ureditev elektrifikacijskega omrežja ter javne razsvetljave 10.000.000 dinarjev.

Za ureditev v Spodnji Idriji 15.700.000, v Črnem vrhu 7.800.000, v ostalih vaseh 4.500.000 din, elektrifikacija podeželja pa 75.000.000 dinarjev.

Skupaj bi bilo potrebno 453.500.000.—dinarjev.

Vsekakor so potrebe ogromne, da bi se zadostilo zahtevam po ureditvi in izboljšavi komunalnih naprav in dejavnosti v občini. Do sedaj vložen trud in javna sredstva niso bila zadostna kljub znatnim investicijam za te namene. Nujno je treba vlagati večje vsakoletne vsote, da bi se zadostilo vsemu. V zadnjih treh letih je občina v komunalno dejavnost vložila 60.600.000 dinarjev ali povprečno vsako leto 20.000.000 brez pomoči, ki jo je republika dala za gradnjo vodovoda.

Ako bi občina vsakoletno vlagala za te namene enako visoke vsote, tedaj bi dosegli predvideno izgradnjo v dobi 22 let, kar pa ni zadovoljivo, če pomislimo, da gre vse s časom naprej, da raste število prebivalstva, nujne potrebe po večjem standardu. Zato bi bil takšen tempo prepočasen in bi nove zahteve in potrebe rasle v podobnem sorazmerju. Nujnost zahteva, da se dohiti zamujeno in doseže stavljeni cilj v dobi 1—12 let, iz česar sledi, da je potrebno vlagati vsakoletno okrog 40.000.000 din za te namene in hiteti s celotno izgradnjo.

Na podlagi elaborata predlagamo sledeče zaključke:

1. V kolikor bodo na razpolago finančna sredstva, je priporočljivo, da se tempo izgradnje vsaj podvoji.
2. Pristopi naj se k izdelavi ureditvenih načrtov za vasi, zlasti k ureditvi Črne vrha kot turistične točke in Spodnje Idrije, da se tako zagotovi sistematična sanacija teh in drugih vasi.
3. Nadaljevati je z izdelavo generalnega urbanističnega načrta za mesto oziroma zazidalnih načrtov za območje Likarce in predela nad gimnazijo.
4. Komunalnemu podjetju naj se dajo na razpolago potrebna osnovna sredstva, da se ga tako usposobi za delo pri uresničenju svoje naloge.
5. Izvede naj se v celoti predlagano priporočilo glede ureditve in izboljšave službe za javno snago v mestu z nabavo posod za odvoz smeti in vozičke z motovilom in cevjo za škropljenje ulic.
6. Zagotovijo naj se v tekočem letu finančna sredstva za najnujnejša popravila mostov in opornih zidov.
7. Zahteva naj se od Elektro Tolmin, ki je zavezan vzdrževati elektrifikacijsko omrežje, da isto izboljša oziroma izmenja iztrošene odseke na svoje stroške na področju mesta, v kolikor več ne ustrezajo.

POROČILO SVETA ZA STANOVANJSKE ZADEVE

Na seji občinskega ljudskega odbora dne 4. V. je podal predsednik sveta za stanovanjske zadeve Kokalj Rajko naslednje poročilo:

I. Uvod

Stanovanjska kriza v našem mestu postaja iz leta v leto vse bolj pereče vprašanje. To je predvsem posledica gospodarskega razvoja mesta, dotoka novih prebivalcev, ki jih gospodarstvo nujno rabi ter normalnega razvoja oziroma prirastka prebivalstva. Novih stanovanj pa je bilo v zadnjih 10 letih kaj malo zidanih. Toda razen splošno znanih problemov zaznamuje stanovajski fond v Idriji specifične probleme, kakršnih drugod ne poznamo. Zato je namen tega poročila, da nam vsaj deloma prikaže razvoj, današnje stanje in poglavitno problematiko stanovanjskega fonda ter nakaže nekaj smernic za reševanje stanovanjske krize.

Z odkritjem živega srebra in živosrebrne rude v grapah ob strugah Idrije in Nikove so bili dani pogoji za razvoj naselja, ki se je z leti razvilo v mesto. Zaradi prirodno neugodnega okolja, močne topografske razgibanosti sveta brez, kakih večjih ravnih ploskev, deloma neugodne geološke sestave tal, ker so v samem mestu ali takoj pod njim rudonosne plasti, plazovitost tal ter njihova neugodna struktura so narekovali mestu poseben način razvoja, ki je bil v celoti vezan na razvoj rudnika.

Mesto, ki se je razvijalo vzporedno z razvojem rudnika, je postopoma dobilo

tudi druge gospodarske funkcije, ki so vsekakor bile le sekundarnega pomena. Zaradi tega je njegov razvoj le v skladu z obsegom rudarskih del, ki so bila pod močnim vplivom konjunktur in gospodarskih depresij živega srebra na svetovnem trgu.

Odraž teh je vsekakor vplival na število delavcev, zaposlenih v rudniku, in s tem tudi na število prebivalcev in razvoj stanovanjskega fonda, ki je nastajal tam, kjer so bili rudniški objekti. Tako smo sčasoma dobili ločene naselbine po grapah in pobočjih. Iz starostnega vidika lahko vzamemo, da je mesto nastajalo najprej ob Nikovi in pobočjih Pronta, kjer je bil prvi jašek, nato so nastale naselbine na Prejnuti, ki so bile vezane na takratno žgalnico — topilnico, dalje na Zemlji z ureditvijo novega jaška, pod Gorami, pozneje pa še na Brusovšeh in pri Likarci. Stanovajski fond se je razvijal v gosto zazidalnem sistemu na obeh bregovih Idrije in Nikove, deloma tudi v odprtem sistemu v pobočjih. Vsekakor je bil celoten razvoj pripuščen samemu prebivalstvu brez kakršnegakoli načrtnega izvajanja. S časom je mesto dobilo svoj današnji izraz, tako da ga lahko delimo v poslovni del, ki zajema predvsem center, industrijski del ob Idriji ter stanovajski del v pobočjih. Po legi in načinu izgradnje lahko smatramo Idrijo kot urbanistično — arhitektonsko znamenitost v Sloveniji.

Prvotni tipi stanovanjskih hiš v Idriji so popolnoma izginili, tako da naletimo na

najstarejše hiše, ki izvirajo nekako iz 17. in 18. stoletja ter novejše hiše, ki so bile večinoma zgrajene v zadnjih 50 letih. Po njihovih graditeljih jih delimo na tri skupine in to: rudniške, rudarske (last rudarjev) in zasebne.

Skopo odmerjeni stavbni prostor, gradivo in klimatske razmere so povzročile, da je nastal svojevrsten tip hiše, ki ga ne opazimo nikjer drugod. Se najbolj je podoben škofjeloškemu — cerkljanskemu tipu hiše. Večina hiš je prislonjena v breg, ker v Idriji skoraj ni ravnega prostora.

Hiša je ozka, največ 6—7 metrov, ne posebno dolga, pač pa zelo visoka. Ima običajno 3—4 pa tudi več nadstropij. Zidano je samo pritličje, kjer je običajno klet ali pa hlev. Vsa nadstropja so lesena iz rimeljcev, ki so ometani. Okna so zelo majhna iz dveh razlogov: prvo, ker so prostori majhni in nizki, drugo zato, da ne bi toplota preveč uhajala. Ves prostor v notranjosti je bil za takratne razmere ekonomično izrabljen. Pri večini hiš, ki so zidane v breg je ta odsek 1—2 m od hiše. V tem prostoru so stopnice. Pred vhodom v hišo je ravna ploskev, imenovana podiček. V ostala nadstropja pa vodijo stopnice iz notranjosti hiše. Te so zelo strme in so prav zaprav bolj podobne široki lestvi kot pa stopnicam. Vsi prostori v hiši so majhni. Iz majhne predsobe vodijo vrata na obe strani v sobo, srednje pa v kuhinjo. Od tu je zopet dvoje vrat v sobo. Vse stene, ki so seveda lesene, so postavljene na osnovne zidove pritličja. Nadstropja nikjer nišo višja kakor 2 m. Streha je izredno strma, pokrita z lesenimi škodljami. Te so v dveh ali treh plasteh križno prekrите. Vendar je te mnogokje v novejši dobi zamenjala umetna kritina iz opeke ali cementa. Ker streha največkrat prekriva več nadstropij in je strma, štrle iz nje line iz več nadstropij. Domače ime za nje je frčada (loputenca na Gorenjskem). Vse hiše so spodaj širše kot so zgoraj.

Razporeditev prostorov v orisanih hišah je kljub temu, da je prostor racionalno izkoriščen, neugodna in nenačrtna. Pri velikem številu hiš je opaziti socialne momente, ki so vplivali na lastnika pri gradnji stavbe. Graditelji teh hiš so bili v glavnem rudarji, ki so si s tem urejevali skromno domovanje.

Poleg tega tipa poznamo tudi tip delavskih kolonij za rudarje, tako imenovani »berghauzi«, ki jih je rudnik deloma prezidaval ali izključno zidal za potrebe svojih delavcev. Večina teh hiš je starejšega izvora in po njihovi ureditvi odražajo ti-

pično skrb kapitalistične družbe do rudarjev. Stanovanja v teh hišah so večinoma slaba in majhna brez potrebnih pritklin in instalacij ter so poleg tega še v nezdavih okoliših.

Manjše je število meščanskih hiš, če jih tako imenujemo. Te so predvsem nastale v centru in tvorijo nekaki poslovni del mesta, ker so bili urejeni v njih poslovni prostori za trgovine, gostilne, urade in podobno. Njihovi lastniki pa so bili premožnejši meščani, ki so se množili vzporedno z razvojem mesta. Tudi te hiše so večinoma stare in zadane oziroma prezidane iz tipa idrijske hiše.

V celoti tip idrijske hiše, tako tudi večina rudarskih blokov in mestnih hiš ne ustreza zahtevam današnjega časa niti po načinu gradnje, gradbenemu materialu in razporeditvi prostorov, niti po tehnični ureditvi in instalacijah. Tak tip hiše je zastarel in ne ustreja času in potreban današnjega načina življenja. Poleg vsega tega pa je večji del teh hiš dotrajal, tako da razpadajo in jih ni mogoče adaptirati ali popraviti. Zdravih, sončnih in zračnih stanovanj z vsemi potrebnimi pritliklinami je v Idriji malo pa še ta so skoraj v celoti zgrajena v zadnjih 10 letih.

II. Analiza obstoječega stanovanjskega fonda

Že pregled tipov idrijskih hiš nam je osvetlil eno stran stanovanjske problematike, drugo pa dejstvo, da je bilo za 27 letne italijanske okupacije dograjenih le 38 stavb z 98 stanovanji ali povprečno 3,6 stanovanja na leto. V tem se izraža gospodarska stagnacija mesta, ki je tako zavrla njegov gradbeni razvoj in do danes ohranila preživel tip idrijske hiše. Na drugi strani pa je bilo v zadnji svetovni vojni uničenih okoli 30 stanovanjskih hiš z 90 stanovanji, tako da je že tako skromen stanovanjski fond utrpel razmeroma veliko izgube. Poleg tega je bilo tudi večje število — okoli 40 stanovanj poškodovanih, od katerih še danes ni usposobljenih približno 25%.

Tudi po vojni se je v Idriji malo zidalo. V prvih štirih letih nismo dogradili niti enega stanovanja. V poznejših letih pa le 27 hiš z 92 stanovanji.

Po sektorju lastništva se stanovanjski fond deli na stavbe splošnega ljudskega premoženja, zasebne, hiše množičnih organizacij in združne. Stavbe so večinoma majhne z enim ali dvema nadstropjema. Statistično prikazano je stanje naslednje:

Sektor lastništva	Skupaj	%	prit.	%	1. nad.	%	2. nad.	%	3. nad.	%
Skupaj	623	100	246	39.5	279	45.0	95	15.0	3	0.5
SLP	117	100	9	7.5	66	56.5	41	35.0	1	1.0
zasebno	500	100	237	47.5	210	42.0	51	10.0	2	0.5
množ. organizac.	2	100	—	—	2	100.0	—	—	—	—
zadružno	4	100	—	—	1	25.0	3	75.0	—	—

Iz danega je razvidno, da po lastništvu prevladuje privatni sektor, po velikosti pa enonadstropne stavbe.

Večina hiš je starih, nekatere celo po 300 let ali več. 77% je bilo zgrajenih do

leta 1900 in pripadajo večji del tipu stare idrijske hiše. Vsekakor lahko trdimo, da je naš stanovanjski fond zastarel in slab.

To nam potrjuje tudi naslednji statistični pregled po starosti izgradnje stavb:

Velikost stavbe	Skupaj	%	do leta 1900	%	od 1901 do 1918	%	od 1919 do 1940	%	od 1941 do 1945	%	od 1946 do 1956	%
Skupaj	623	100	479	77	79	12.5	38	6.0	—	—	27	4.5
pritličje	246	39.5	182	74	45	18.0	14	6.0	—	—	5	2.0
1. nadstropje	279	45.0	225	81	28	10.0	17	6.0	—	—	9	3.0
2. nadstropje	95	15.0	70	74	6	6.0	7	7.5	—	—	12	12.5
3. nadstropje	3	0.5	2	56.5	—	—	—	—	—	—	1	33.5

Po uporabnosti delimo stavbe na naslednje skupine:

1. Popolnoma dotrajalo 25 ali 4%. V teh stavbah so zaradi dotrajenosti stavbe stanovanja neprimerna in zdravju škodljiva, toda zaradi stanovanjske stiske v njih še bivajo družine.

2. Potrebne večjih popravil 224 ali 36%,

3. Potrebne manjših popravil 212 ali 34%,

4. V dobrem stanju 162 ali 26%.

Ti podatki zopet dokazujejo slabo stanje stavb, saj je 36% takih, ki so potrebne večjih popravil in da je le 26% od skupnega števila stavb še dobrih.

Nenačrtna izgradnja mesta je občutiti tudi pri pomanjkanju raznih notranjih instalacij.

Tako je le: 130 hiš ali 20.8% z urejeno kanalizacijo, 56 hiš ali 9% z urejenim vodovodom po stan., 604 hiš ali 97% z električno razsvetljavo, 15 hiš ali 2.5% brez vsega.

Poleg pregleda o velikosti, starosti in stanju stanovanjskih hiš v mestu je potrebno dati podoben pregled še za stanovanja. Naslednji pregledi potrjujejo, da ni ureditev stanovanj nič boljša od stanja hiš.

Pregled po velikosti in sektorju lastništva stanovanj je naslednji:

Sektor lastništva	Skupaj	%	samo soba	%	1 - sobna	%	2 - sobna	%	3 - sobna	%	4 - ali več - sobna	%
Skupaj	1624	100	38	2.5	329	20	964	59.5	228	14.0	65	4.0
SLP	541	33	7	1.5	93	17.5	370	68.5	50	9.0	21	4.0
zasebne	1062	65.5	30	2.5	230	21.5	581	55.5	177	16.5	44	4.0
množ. organizac.	3	0.5	—	—	1	33.5	2	66.5	—	—	—	—
zadružne	18	1	1	5.5	5	17.5	11	61.5	1	5.5	—	—

Ta pregled dokazuje, da prevladujejo dvosobna stanovanja, saj je teh 59.5%, sledijo mu enosobna, ki jih je 20%, trosobna 14%, nato 4- ali več sobna, ki jih je 4%. Končno pa imamo 2.5% stanovanj

samo s sobo, ki služi za kuhinjo in spalnico. Za stanovanjske sobe so štete tudi podstrešne sobe, ki so za bivanje le v redkih primerih primerne.

Po starosti stanovanj imamo:

Vrsta stanovanj	Skupaj	%	do 1900	%	1901 1918	%	1919 1940	%	1941 1945	%	1946 1956	%
Skupaj	1624	100	1262	77.5	168	10.5	98	6.0	4	0.5	98	5.5
samo soba	38	2.5	36	95.0	1	2.5	1	2.5	—	—	—	—
1 - sobna	329	20.0	271	82.5	24	7.5	24	7.5	2	0.5	8	2.5
2 - sobna	964	59.5	721	75.0	124	13.0	60	6.5	2	0.0	57	6.0
3 - sobna	228	14.0	183	80.5	18	8.0	13	5.5	—	—	14	6.0
4 - sobna	65	4.0	51	78.5	1	1.5	—	—	—	—	13	20.0

Od skupnega števila stanovanj imamo:

188 ali 11.6% stanovanj z urejenim vodovodom, 81 ali 5% stanovanj s kopalnico, 123 ali 7.6% stanovanj z WC straniščem, 1600 ali 98.5% stanovanj z električno napeljavo, 17 ali 1% stanovanj s centralno kurjavo, 196 ali 12.1 stanovanj brez vodovoda, 24 ali 1.5% stanovanj brez elektrike.

Iz tega sledi, da je večina stanovanj nižje kategorije, nekatera celo VII. kategorije, ker niso več uporabna.

Kategorizacija teh je naslednja:

Stanovanja	I. kategorije	20 ali	1.2%
"	II.	40 ali	2.5%
"	III.	79 ali	4.9%
"	IV.	483 ali	29.8%
"	V.	664 ali	40.8%
"	VI.	333 ali	20.5%
"	VII.	5 ali	0.3%

Iz danega pregleda je razvidno, da razpolagamo v Idriji s starim, slabim stanovanjskim fondom z neugodnimi in slabimi stanovanji. Dejstvo, da je že skoraj 80% stanovanjskih hiš zgrajenih že pred 55 leti, od teh je še lepo število starejših, narekuje, da je nujno potrebno te nadomestiti. Tudi v pogledu inštalacijske opreme v stanovanjih je naš stanovanjski fond zelo izpod povprečja drugih mest v Sloveniji. Da je samo 130 hiš z urejenimi kanalizacijami in odtoki, nam še bolj potrди nenačrtno zidanje stanovanjskih hiš, ki so ponekod oddaljene tudi 100 ali več metrov od komunalnih naprav ali pa ponekod teh sploh ni.

Najemnine in njih črpanje predstavljajo važen element, od katerega je odvisno vzdrževanje stanovanjskih hiš. Ugotavljeno je, da so bile najemnine vseskozi zelo nizke, predvsem pa v stanovanjih rudnika. Le privatna stanovanja so imela nekoliko večjo najemnino, vendar teh je bil le redkokje deležen stanovanjski fond, ker so večji del privatni lastniki zgradb najemnine porabili za kritje osebnih izdatkov.

Vkljub zvišanju najemnin se te niso približale gospodarskim najemninam, kar seveda povzroča občutno pomanjkanje sredstev za vzdrževanje stanovanj. Logična posledica tega je, da se stanovanjski fond tako hitreje troši.

Tudi uslužnostna služba na vzdrževanju stanovanjskih hiš, ki jo danes opravljajo v mestu Remontno in Komunalno podjetje v Idriji in druge fizične osebe ni zadovoljiva. Zaradi pomanjkanja obrtniškega strokovnega kadra so usluge čestokrat nekvalitetne in drage. Mnogokrat

smatrajo podjetja taka naročila za nevažna in odlašajo njeno izvršitev.

Za pocenitev uslug in hitrejše opravljanje raznih popravil bi bilo morda umestno preštudirati možnost ustanovitve servisne službe pri stanovanjski skupnosti.

III. Potrebe po novih stanovanjih

Po drugi svetovni vojni beležimo znaten porast gospodarske dejavnosti rudarstva, lesne industrije, gradbeništva in ostalih gospodarskih panog. Odsev tega razvoja je povečanje zaposlenosti in prebivalstva, kar je razvidno že iz tega, da je mesto imelo:

4735 prebivalcev leta 1948 (ob popisu 15. III. 1948),
5013 prebivalcev leta 1953 (ob popisu 31. III. 1953),
5194 prebivalcev leta 1956 (stanje 31. III. 1956).

Sporedno s povečanjem števila prebivalstva se je povečalo tudi število gospodinjstev. To znaša po stanju 3. III. 1956 1873. Če k temu primerjamo število stanovanj (1624) ugotovimo, da je 249 gospodinjstev brez lastnega stanovanja.

Skupno število zaposlenih delavcev in uslužbencev v mestu Idrija znaša od 2100 do 2200. Od teh je okoli 450, ki stanujejo izven Idrije in se zaradi tega dnevno vozijo na delo v Idrijo in to:

z razdaljo	do 5 km	165 oseb,
"	od 5 do 10 km	182 oseb,
"	od 10 do 20 km	93 oseb,
"	nad 20 km	5 oseb.

Večina teh je zaposlenih v rudniku, ostali pa pri Gradbenem podjetju »Zidgrad« in še drugih gospodarskih organizacijah.

Nasprotno od gospodarsko populacijskega razvoja mesta je izgradnja stanovanjskega fonda le malo napredovala. Tako je bilo po vojni zgrajenih le 92 stanovanj, to je komaj toliko kolikor je bilo med vojno porušenih. Prav to pa je jedro vzroka stanovanjske krize, ki se logično iz dneva v dan vedno zaostruje.

Prednji pregledi prikazujejo potrebe po novih stanovanjih le v grobem obrisu in jih je smatrati kot osnova za prikaz točnejših potreb. Zaradi tega je nujno, da se nekoliko, sicer iz druge strani, povrne mo na že omenjena nekatera vprašanja.

V poglavju populacijskega razvoja mesta je prikazano, da je 249 gospodinjstev brez lastnega stanovanja. Če upoštevamo, da je okoli 20% takih gospodinjstev, ki živijo v skupnem gospodinjstvu s starši

ali drugimi sorodniki in da ne reflektirajo na lastna stanovanja, je torej le okoli 200 gospodinjstev brez stanovanja. To število se tudi približuje številu vloženih prošenj za dodelitev stanovanja.

Rekli smo, da je 450 delavcev, ki dnevno prihaja na delo v mesto iz okoliških vasi. Če od teh odštejemo 165 oseb, ki se vozijo iz Spodnje Idrije, kjer že imajo svoje lastno stanovanje, in če računamo, da jih ima od ostalega števila $\frac{2}{3}$ lastne hiše na podeželju, ostane torej 96, ki predstavljajo čisto potrebo po stanovanjih za tiste osebe, ki se vozijo na delo.

Poleg približno 300 dotrajanih stanovanj bo stanovanjski fond utrpel še 184 stanovanj, ki bodo odstranjena zaradi dnevnega kopa živosrebrne rude v Prontu. Ker je pa večina dotrajanih stavb prav na območju Pronta, je tako računati potrebo po nadomestitvi dotrajanih stanovanj na okoli 300.

Zadnji in važni pokazatelj potrebe po stanovanjih je prirodni prirastek gospodinjstev. Če računamo na prirastek z 10%, bi torej znašal letno 18 ali v dobi 10 let 180 stanovanj.

Iz vsega torej sledi, da trenutno mesto rabi 296 stanovanj, v dobi 10 let pa okoli 676 novih stanovanj.

Če bi torej hoteli zadovoljiti nakazanim potrebam, bi morali zgraditi vsako leto vsaj 70 stanovanj.

IV. Nekaj smernic za reševanje stanovanjske krize

Stanovanjskega vprašanja ni zanemarjati, ker ima družba od tega materialno in moralno škodo, poleg tega pa močno vpliva na gospodarski razvoj mesta.

O kakšnem racionalnejšem izkoriščanju že obstoječega stanovanjskega fonda ni računati, ker so stanovanja v mestu že polno zasedena.

Da dosežemo z razpoložljivimi finančnimi sredstvi čimvečji uspeh v graditvi stanovanj, bi kazalo v prvi fazi izgradnje nadzidati ali adaptirati obstoječe stanovanjske hiše ter pospešiti dograditev nedokončanih stanovanjskih hiš zasebnikov. Tako bi se hitreje in ceneje pridobilo lahko približno 30 stanovanj. V nadaljnjem reševanju stanovanjske krize pa je pospešiti tempo novogradnje stanovanj bodisi na združni ali individualni osnovi.

Kakšna stanovanja naj bi se v bodoče gradila, je poglavje, ki ga je posebno opisati. Dosedanji način je nedvomno neugoden in mnogo predrag. Gledati je na to, da se gradijo čim cenejša stanovanja, ki pa po svoji ugodnosti ne bi smela biti

luksuzna, pač pa prilagojena današnjemu načinu življenja.

Nakazani smernici bi se morali prilagoditi tudi projektanti in projektirati tak tip hiše, ki ustreza lokalnim potrebam tako po gradbenem materialu, načinu gradnje kakor tudi notranji ureditvi. Gradile naj bi se predvsem tipizirane večstanovanjske hiše z možnostjo serijske gradnje. Stanovanja naj bi bila manjša — dvo- ali trosobna s kuhinjo in ostalimi pritiklinami. Notranja ureditev pa preprosta in cenejša. V tej zvezi se javlja vprašanje tipizirane večstanovanjske hiše za Idrijo — vsaj 4- ali 6- stanovanjske — zaradi prisiljene gradnje v višino — z možnostjo serijske gradnje, kar bi brezdvomno znižalo gradbene stroške. Podobno bi bilo za individualno gradnjo projektirati tip sodobne, a kar najcenejše eno- ali dvonadstropne hiše. Pri tem bi lahko projektanti uporabili dosedanje gradbene elemente.

Glede lokacije novogradenj je znano, da je v Idriji neugodna struktura tal, kar zelo podraži gradbene stroške. Trenutno bi bilo izrabiti najugodnejše gradbene parcele z najprimernejšo strukturo in nosilnost tal v sklopu obstoječih komunalnih naprav ter v sklopu regulacijskega načrta. Posebno je treba predvideti lokacijo za združno in individualno gradnjo ter vzporedno s tem urediti lastninska vprašanja.

Močan element, ki vpliva na tempo stanovanjske izgradnje, je cena gradbenih storitev in gradbenega materiala. Da je cena tako visoka, je sicer posledica že samih predpisov ter oddaljenost mesta Idrije od železniške postaje. To vprašanje bi se dalo deloma rešiti z izdelavo domače opeke, ki bi bila znatno cenejša od uvožene. Nadaljnji problem so gradbeno-obrtniška dela. Zaradi pomanjkanja takih obrtniških dejavnosti je gradnja vezana na obrtna podjetja izven Idrije, kar znatno zviša stroške gradnje. V zvezi s tem bi bilo potrebno proučiti in nakazati možnost ustanovitve in razširitve takih obrtniških dejavnosti v samem mestu.

Dosedanja investitorja sta bila v glavnem rudnik in občina, medtem ko ostale gospodarske organizacije stanovanj niso gradile. Potrebno bi bilo, da bi v bodoče pričele graditi tudi te organizacije ali pa bi več podjetij skupaj gradilo stanovanja za svoje delavce.

Praksa je pokazala, da je stanovanjska izgradnja z družbenimi sredstvi sicer najdražja, zaradi česar bi bilo priporočiti združno gradnjo, ki dobiva že zakonske osnove in se v nekaterih mestih že močno

uveljavlja, poleg tega je v čimvečji meri omogočiti privatno gradnjo, ki je najcenejša, saj lastnik vlaga svoj kapital in svoje delo ter s tem veliko pripomore k reševanju obstoječe krize.

Z zakonom o stanovanjskem prispevku se predvideva, da bo po družbenem planu za leto 1956 na območju občine Idrije zbranih približno 25 milijonov din.

S temi sredstvi stanovanjskega problema v mestu ni mogoče rešiti, saj bi ta komaj zadostovala za izgradnjo največ do 7 stanovanj, kar predstavlja komaj 10% potreb izgradnje za 1 leto. Če bi ta sredstva namenili izključno le za individualno ali združno gradnjo, bi se sicer lahko zgradilo vsaj 15 stanovanj. Sredstva za izgradnjo ostalih 80% potreb pa bi moral zagotoviti ljudski odbor ter gospodarske organizacije.

Iz podanega poročila bi sledili naslednji zaključki:

1. Da je stanovanjski fond v mestu večji del zastarel, izrabljen in neprimeren in da so najemnine na splošno nizke, ki jih pa ni višati zaradi nizkega standarda delavca.

2. Za pocenitev uslug in hitrejše opravljanje raznih popravil na stanovanjskih hišah naj se prouči možnost ustanovitve serijske službe pri stanovanjski skupnosti.

3. Da mesto trenutno rabi 296 stanovanj, v dobi 10 let pa bo rabilo 676 novih stanovanj. Če bi torej hoteli zadovoljiti

tem potrebam, bi morali zgraditi vsaj 70 stanovanj letno.

4. Da dosežemo z razpoložljivimi finančnimi sredstvi čimvečji uspeh v graditvi stanovanj bi kazalo:

a) nadzidati ali adaptirati obstoječe stanovanjske hiše;

b) pospešiti dograditev nedokončanih stanovanjskih hiš;

c) obnovitev po vojni poškodovanih stanovanj;

d) zainteresirati individualno in združno gradnjo stanovanjskih hiš.

Zato zagotoviti:

brezplačno dodelitev gradbene parcele, ceneni in tipizirani gradbeni načrt, potrebna finančna sredstva za dajanja brezobrestnega kredita in zagotoviti denarno pomoč po občini brez zahteve po vrnitvi;

5. Sredstva kreditnega sklada za stanovanjsko izgradnjo naj bi se prvenstveno namenila za dela pod točko 4, medtem ko bi ljudski odbor in gospodarske organizacije gradile stanovanja le iz lastnih sredstev.

6. Proučiti možnost ustanovitve poljske opekarne in žgalnice za apno na združni osnovi z namenom nuditi graditeljem cenejšo opeko in apno.

7. Pokreniti vse potrebno za ustanovitev in razširitev obrtniških dejavnosti, kot so: vodnoinštalatersko, elektroinštalatersko, stavbno mizarstvo, pleskarstvo in kleparstvo.

INŽ. GANTAR IVAN: IZ LETNIH POROČIL RUDNIKA ŽIVEGA SREBRA V IDRIJI

(nadaljevanje)

Usoda vseh rudnikov pisanih kovin je v konstantnem padanju količine kovine v izkopani rudi in končni usahnitvi, ko je dosežena meja nerentabilnosti odkopavanja. Enako naravno pot gre tudi naš rudnik. Vendar se posebno pri starih rudnikih, ta sicer naravni proces pospeši — z drugo besedo — skrajša se življenjska doba rudnika, če se v rudišču nesistematično gospodari. Posebno rudniki, ki obratujejo že nekaj stoletij in so dolga desetletja doživljali eksploatacijo samo najbogatejših delov rudišča, ker je bil pač tehnološki proces predelave rude pomanjkljiv in se je splačalo predelovati samo najbogatejšo

rudo. Naravni proces siromašenja pa lahko postane usoden, če se pravočasno ne preide na gospodarnejše odkopavanje rudišča. To obstoji v tem, da se sistematično odkopavajo bogatejši deli rudišča v pravilnem sorazmerju z revnejšimi, povprečen procent kovine v izkopnini pa pri tem enakomerno pada. Vzporedno s tem pa se mora izpolnjevati tehnika odkopavanja in predelave, tako da ostane cena končnemu produktu, kljub večji količini rude, ki se mora odkopati za enako količine kovine, vsaj približno enaka. Sunkoviti padci vsebine kovine v rudi pa so pri istih dobivalnih in predelovalnih napravah lahko usod-

ni. Količina pridobljene kovine naenkrat pade pri enakih ali večji stroških za odkopavanje in predelavo, lastna cena kovini pa lahko naraste do take višine, da je rentabilnost rudarjenja ogrožena. Tudi Idrija se s sistematičnim gospodarjenjem v rudišču v celi dobi svojega obstanka pač ne more pohvaliti. V prvih desetletjih primitivnega gospodarjenja in predelave rude se je prav gotovo segalo po najbogatejših delih rudišča. Bivši Avstro-ogrski moramo do neke mere vendarle priznati pametno gospodarjenje z izjemo vojnih let, ko se je prav tako odkopavalo le bogate dele. Italijansko gospodarjenje z rudiščem in rudnikom pa je bilo naravnost roparsko. Z zastarelimi in iztrošenimi dobivalnimi napravami so poskušali držati proizvodnjo živega srebra na enaki višini. Procent živega srebra v izkopsini se seveda ni smel zmanjšati — čeprav bi ob normalnem odkopavanju nekoliko padel. Da so to dosegli, so morali posegati po bogatejših delih rudišča, revnejšo pa puščali. Rezultat takega gospodarjenja je bil usodno zmanjšanje zalog bogate rude — torej sunkovit padec vsebine v celotni zalogi rudne mase.

V ilustracijo navajam podatke o proizvodnji rude in živega srebra ter procent Hg v rudi za vsako deseto leto od leta 1786 dalje in za vsako leto od 1910 dalje, ker so podatki, posebno za dobo italijanske okupacije, še malo znani.

Leto	Prežgana ruda v tonah	Odstotek Hg	Pridelano Hg
1786	4.223	16	583,6
1790	6.618	14	614,2
1800	6.181	7	402,0
1810	2.461	8	209,7
1820	1.855	7	122,7
1830	2.571	5	129,0
1840	3.292	5	150,4
1850	14.322	2	141,5
1860	19.689	2,2	166,3
1870	26.592	2,2	370,7
1880	43.967	0,949	362,6
1890	62.316	0,815	504,1
1900	86.157	0,640	498,0
1910	100.899	0,697	602,7
1911	111.016	0,7	704,1
1912	130.608	0,722	762,5
1913	128.800	0,725	820,0
1914	70.051	0,713	440,0
(pol leta)			
1914/15	107.040	0,755	760,0
1915/16	133.537	0,845	410,4
1916/17	92.976	0,842	648,6
1917/18	74.937	0,716	420,0
1918/19	62.000	0,658	408,0
1919/20	82.540	0,741	611,6
1920/21	82.545	0,758	626,0
1921/22	85.140	0,684	582,4
1922/23	87.700	0,678	594,8
1923/24	92.423	0,678	627,4
1924/25	87.630	0,690	604,3
1925/26	74.451	0,761	566,5
1926/27	79.022	0,739	584,2
1927/28	84.515	0,739	621,9

Leto	Prežgana ruda v tonah	Odstotek Hg	Pridelano Hg
1928/29	81.604	0,711	580,1
1929/30	81.207	0,679	551,5
1930/31	74.030	0,645	478,0
1931/32	62.055	0,657	407,7
1932/33	57.761	0,668	378,0
1933/34	44.416	0,791	351,2
1934/35	42.867	0,804	344,9
1935/36	43.481	0,795	345,6
1936/37	44.653	0,751	335,3
1937/38	38.786	0,810	338,4
1938/39	40.174	0,943	377,7
1939			
(pol leta)	12.491	1,061	132,5
1940	73.533	0,808	593,7
1941	81.356	0,789	642,0
1942	73.628	0,696	512,7
1943	50.717	0,701	355,7
1944	42.713	0,626	267,7
1945	29.316	0,626	166,5
1946	60.334	0,655	306,7
1946	73.856	0,577	325,6
1948	78.027	0,645	377,1
1949	98.384	0,580	441,4
1950	113.109	0,520	495,3
1951	126.835	0,424	504,8
1952	124.067	0,440	504,1
1953	125.335	0,437	493,1
1954	138.037	0,420	495,7

Na žalost niti v prvih povojnih letih ne moremo govoriti o pravilnem gospodarjenju v rudišču.

Visoki proizvodni plani so pri podedovanih napravah in oropnem rudišču zahtevali nesistematično odkopavanje rudnega bogastva. Moremo in moramo pa ga opravičiti z velikimi potrebami v vojni porušene dežele, ki je potrebovala ogromna sredstva, da se dvigne iz razvalin in zaostalosti. Vendar pa tako gospodarjenje ni bilo brezglavno. Vzporedno so se izdelovali načrti za modernizacijo dobivalnih in predelovalnih naprav in za povečanje kapacitete celotnega obrata. Poleg tega pa se je začelo z intenzivnimi ter obveznimi raziskavami rudišča.

Končni cilj vseh teh del je obdržati proizvodnjo živega srebra na približno enaki ravni ob stalnem padanju vsebine kovine v izkopsini.

Na žalost so gospodarske težave v naslednjih letih onemogočale intenzivnejše delo v tej smeri. Naravni proces siromaščenja rudišča je prehitel delo pri modernizaciji in večanju proizvodnje zmogljivosti obrata.

Leto 1954

pa že lahko smatramo za korenito prelomnico pri tem delu. Posebno druga polovica leta, ko je bila urejena finančna plat, že poteka v intenzivnem delu za čim hitrejšo saniranje in povečanje proizvodne zmogljivosti.

Težišče dela je bilo na mehanizaciji in s tem pocenitvi transporta v jami iz oddaljenih slepih jaškov do glavnega izvoznega jaška ter transporta iz jame do topilnice. V ta namen so se uredile proge na XIII. obzorju za prevoz izkopenine iz perifernih odkopnih polj do izvoznega jaška, delno z akumulatorskimi lokomotivami. Vzporedno so se delno urejale tudi druge, krajše proge do depojev rude, da se tako zamenja drag ročni transport s strojnim. Taka in podobna dela se bodo tudi pozneje po potrebi nadaljevala. Ob koncu leta sta bili urejeni progi za prevažanje z lahkimi 1,5 tonskimi lokomotivami na IV. in XIII. obzorju. S preureditvijo prog še na XI. obzorju bo jama sposobna preusmeriti transport vse rude proti izvoznemu jašku »Delo«, ki bo v bližnjem času moral prevzeti izvoz vse jamske izkopenine. Dela za povečanje izvozne zmogljivosti tega jaška pletekajo že tretje leto. Leta 1952 je stekel nov, sodobni izvozni stroj, letos pa so bile vgrajene nove dvoetažne kletke, urejena moderna signalna naprava, ki je močno povečala varnost izvažanja in izjemenjan je bil del že nevarno korodiranega železnega oporja in drugih naprav v jašku.

V drugi polovici leta so bili napravljeni prvi koraki pri modernizaciji transporta izkopenine iz jame v topilnico. Sedanji odročen in drag transport s petdeset let starimi prevoznimi napravami, bo v bližnjih letih nadomestila moderna žičnica iz jaška »Delo« do nove separacije tik nad topilnico. V tekočem letu je bila začeta gradnja bunkerja in pogonska postaja za žičnico pri jašku »Delo« ter zgrajeni temelji za podpornike nosilnih vrvi žičnice. Pripravljeni so bili tudi načrti za novo separacijo. Vzporedno s temi deli pa se pripravljajo načrti in študije za povečanje zmogljivosti topilnice, ki bo morala v prihodnjih letih povečati kapaciteto za ca. 23% (od 150.000 ton na 185.000 ton rude). Jasno je, da tako povečanje kapacitete zahteva temeljitega študija — stare naprave bodo morale biti zamenjane z novimi, modernimi in ekonomičnejšimi, hkrati pa bodo morale biti sposobne za predelavo rude z znatno nižjo vsebino. Tako delo pa je združeno z objektivnimi in celo subjektivnimi težavami.

Trenutno se v topilnici izboljšujejo že obstoječe naprave. Med najvažnejša dela spada znatno povečanje hladilne površine kondenzatorjev pri peči »Špirek 4« in povečanje kapacitete stiskalnice, kjer so bile montirane tri nove gnetilne skleda, kar bo

vsekakor ugodno vplivalo na predelavo surove štupe.

Dokončno je bila zgrajena sodobna stavba za rudniško mehanično delavnico. Opremljena bo s starimi, sicer preurejenimi in izboljšanimi stroji, ki pa jih bo v bodoče treba nadomeščati in dopolnjevati z novimi.

Produkcija rude in živega srebra

Proizvodna naloga — predelati pri približno isti zmogljivosti obrata — 495 ton živega srebra, ni bila lahka. Vendar jo je delovni kolektiv izvršil 100,1 procentno. Planirana količina živega srebra je bila sicer proizvedena, produkcija rude v jami pa je bila za 3516 ton nižja od predvidene. Da je bila pridelana planirana količina živega srebra, je moral biti povprečen procent vsebine kovine v izkopenini povišan in to na račun nesorazmerne eksploatacije bogatejših delov rudišča, kar bo v prihodnjem letu gotovo povzročilo močnejši padec vsebine v izkopenini z vsemi posledicami.

Izkopanih je bilo 136.989 ton rude ali 97,4 % planiranih, v topilnico pa oddanih 138.037 ton (letna proizvodnja in del zaloge iz prejšnjega leta). Od tega je bilo 134.929 ton siromašne rude s povprečno vsebino 0,238 % Hg in 4788 ton bogate rude s povprečno vsebino 5,545 % Hg. Vsa rudna izkopenina je vsebovala povprečno 0,42 % živega srebra. Storilnost je tudi v tem letu narastla. Jamski učinek je bil 1,23 ton na dnino (l. 1953 — 1,10 ton na dnino).

Pridobilo se je 495,765 ton živega srebra pri topilniškem izplenu 85 %. Vzrok globokega padca izplena v primerjavi z letom 1953, ko je bil 90,95 %, moramo iskati v vremenskih neprilikah, ostri zimi, neenakomerni napetosti električnega toka in končno pri pomanjkljivem sistemu vzorčevanja za analize rude. Pri tem je treba pripomniti, da vzorčevanje in analize vplivajo na izplen le računsko, dejansko ga lahko poslabšajo le ostali naštetih vzroki.

Sledilna dela

Pri sledenju nosil rudnih teles v tem letu ni bilo doseženih pomembnih uspehov. Vendar kaže, sodeč po dosedanjih izsledkih, da obstojata v območju francoskega odkopnega polja na IV. obzorju in jugovzhodno od značilnega jaška »Pravica« na IX. obzorju dve sorazmerno večji rudni telesi. Njihov obseg in zaloge rude še niso znane, ker raziskovalna dela še niso zaključena. Z nekaterimi raziskavami

so bila najdena le neznatna rudna telesa, ki ne vplivajo bistveno na povečanje zaloge rude. Iz sledilnih rovov je bilo pridobljenih približno 4000 ton siromašne rude ali približno 3 % celotne proizvodnje. Skupno je bilo izkopanih 2840 m sledilnih rovov in 7 m sledilnih jaškov.

Prodaja živega srebra

S pojavom novega močnega potrošnika živega srebra — atomske industrije — je nastopilo na svetovnem trgu občutno pomanjkanje te kovine, posebno ker so ZDA absorbirale skoraj vso proizvodnjo največjih producentov Hg, Španije in Italije. Skladno s temi razmerami je potekala tudi prodaja naše proizvodnje Hg, temu primerno pa so se zibale tudi cene. V teku leta je prišlo do nenormalnega porasta cen, ko se je cena od 165 dolarjev za jeklenko že v prvem tromesečju občutno dvignila, v drugem tromesečju pa celo na 300 dolarjev in ostala na tej višini do konca leta. Povprečna cena Hg na svetovnem trgu je bila v teku leta 250,89 dolarjev za jeklenko ali 7,5 dolarjev za kg, na domačem trgu pa se je gibala od 3.900 do 5.700 dinarjev za kg.

V primerjavi z lanskim letom se je povečala potrošnja Hg na domačem trgu od 51 ton v letu 1953 na skoraj 100 ton v letu 1954. Večino tega srebra je pokupila naša domača predelovalna industrija. Primerno temu se je zmanjšal izvoz Hg v inozemstvo, od lanskih 454,5 ton na 389,3 ton Hg v letu 1954.

Največji inozemski kupci so bili naslednji:

ZDA	150.0 ton
Nemčija	123.3 ton
Anglija	34.5 ton
Svica	27.6 ton
Francija	21.0 ton
Belgija	11.3 ton
Avstrija	9.1 ton

Do letošnjega leta je bilo vse srebro v inozemstvo prodano preko izvoznih podjetij v Beogradu in Ljubljani, v drugi polovici tega leta pa je bil osnovan v Ljubljani posebni izvozni oddelek rudnika, ki je neposredno prodajal živo srebro inozemskim kupcem. Seveda se je del prodaje še vedno vršil preko »Jugometala«. Vsekakor bo odprava monopola prodaje

pozitivno vplivala na boljše plasiranje živ. srebra na trgu.

Nesreče in poklicna obolenja

V tem letu se je število obratnih nezdov v primerjavi z letom 1953 nekoliko povečalo, številčno za približno 5 procentov. Vse poškodbe, razen ene, so bile lažje. Le v enem primeru, pri padcu s strehe, je bil ponesrečeni težje poškodovan in dalj časa nesposoben za delo. Zanimivo je, da se zgodi največ nesreč pri jamskem in zunanjem transportu (25 % od vseh nesreč v letu 1954).

Poklicnih obolenj je bilo v primerjavi s preteklim letom znatno manj. Zastrupljenj s hlapi živega srebra je bilo 112: od tega 66 v topilnici in 46 v jami. Leta 1953 je bilo ugotovljenih 145 obolenj zaradi zastrupitve s hlapi živega srebra.

Za ilustracijo navajamo število izgubljenih dnin zaradi poškodb in bolezni: zaradi delovnih nezdov je izpadlo 2283 dnin, zaradi zastrupljenja z živim srebrom 1511 dnin, zaradi ostalih bolezni pa 16.311 dnin, skupno torej 20.105.

Iz navedenih podatkov se vidi, da vsebina živega srebra v rudi že vsaj dve stoletji v splošnem postopno pada. Brez posebnih analiz, ki ne spadajo v okvir tega poročila, vidimo, da se je vsebina živega srebra v rudi dvignila na račun negospodarne eksploatacije bogatejših delov rudišča, pri čemer so se puščala v nemar revnejša rudna telesa ali pa njihovi deli. To je posebno značilno za čas tik pred prvo svetovno vojno in med njo, ko niso bila najdena nobena nova ležišča. Ista ugotovitev velja tudi za dobo italijanske okupacije, ko se je vsebina kovine v izkopanini posamezna leta celo dvignila. Pri tem pa je znano, da v tej dobi o sledilnih delih skoraj ni mogoče govoriti, prav tako pa tudi ne o novo odkritih bogatejših rudnih telesih. Eksploatirali so se torej samo najbogatejši deli, ki so pač bili najbolj pri roki.

Če hočemo torej popraviti napake, ki so jih v našem rudišču napravili okupatorji, moramo iz zgoraj navedenih dejstev potegniti smernice za bodoče smoternejše gospodarjenje v našem rudniku. Kolektiv rudnika se je tega dela že lotil z vso resnostjo.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRİJA

Na podlagi 12., 50., 78. in 79. člena zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS šte. 19-58/52), 4. člena zakona o stanovanjskem prispevku (Uradni list FLRJ šte. 57-615/55) in določil uredbe za izvrševanje zakona o stanovanjskem prispevku (Ur. list FLRJ šte. 6-39/56) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 30. maja 1956 sprejel

ODLOK

o ustanovitvi kreditnega sklada za zidanje stanovanjskih hiš na območju občine Idrija

1. člen

Ustanovi se kreditni sklad za zidanje stanovanjskih hiš na območju občine Idrija s sedežem v Idriji, Študentovska ulica št. 1.

2. člen

Kreditni sklad za zidanje stanovanjskih hiš je samostojen družbeni sklad in je pravna oseba.

3. člen

Iz kreditnega sklada za zidanje stanovanjskih hiš se dovoljuje posojilo za zidanje, dozidavo ali dovršitev novih oziroma popravila obstoječih stanovanjskih hiš stanovanjskim zadrugam, gospodarskim organizacijam, stanovanjskim skupnostim, zavodom in ustanovam, ki jim je priznana lastnost pravne osebe, politično teritorialnim enotam ter državljanom, ki se jim na njihove prejemke plačuje stanovanjski prispevek.

4. člen

Kreditni sklad upravlja upravni odbor, ki ga imenuje občinski ljudski odbor.

5. člen

V kreditni sklad se stekajo sredstva, ki jih določa zakon o stanovanjskem prispevku, družbeni plan občinskega ljudskega odbora in drugi obvezni predpisi in še zlasti naslednja sredstva:

1. obresti in odplačila iz posojil iz sklada;
2. vplačila federacije, ljudske republike in ostalih politično teritorialnih enot iz proračunskih in drugih sredstev, ki so določena za stanovanjsko gradnjo;
3. sredstva iz posojil, ki jih dajajo gospodarske organizacije sklada iz sredstev svojih skladov za samostojno razpolaganje, ki jih določi delavski svet;
4. posojila iz republiškega kreditnega sklada za kreditiranje stanovanjske gradnje;
5. sredstva posojil, ki so bila dana iz sklada za kreditiranje stanovanjske gradnje;
6. hranilne vloge, ki jih plačujejo državljani na osnovi posebne pogodbe v sklad;
7. vložena denarna sredstva stanovanjskih zadrug;
8. druga sredstva, ki jih po posebnih določilih Občinski ljudski odbor Idrija vplačuje v ta sklad.

6. člen

Sredstva sklada se nalagajo na poseben račun pri Narodni banki v Idriji.

7. člen

S tem preneha sklad za zidanje stanovanjskih hiš, ki je bil ustanovljen z družbenim planom Ljudskega odbora mestne Občine Idrija in se vsa njegova sredstva prenesejo v novoustanovljeni sklad.

8. člen

Ta odlok začne veljati 8. dan po objavi na krajevno običajen način.

Štev. 35/18

Idrija, dne 30. maja 1956.

Predsednik

Občinskega ljudskega odbora

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 6. odstavka 8. člena statuta občine Idrija in 1. odstavka 6. člena uredbe o pravici ljudskih odborov, da lahko predpisujejo takse in prometni davek (Uradni list FLRJ šte. 19-188/53) ter po določbi 3. točke XXI. poglavja zveznega družbenega plana za leto 1956 (Uradni list FLRJ šte. 14-135/56) ter na podlagi XVII. poglavja družbenega plana Občinskega ljudskega odbora Idrija je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 27. junija 1956 sprejel

ODLOK

o občinskih taksah

I. DEL — SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Poleg taks in prometnega davka, ki se plačujejo po veljavnih predpisih, se na območju občine Idrija pobirajo takse, ki so določene v drugem delu tega odloka.

2. člen

Takse, ki se pobirajo po določbah tega odloka, so proračunski dohodek občinskega ljudskega odbora.

3. člen

Takse se pobirajo v taksnih znamkah.

4. člen

V primerih, ko je priznana oprostitve taks po veljavnih predpisih, se tudi ne smejo pobirati takse, ki so predpisane s tem odlokom.

5. člen

Določbe zakona o taksah (Uradni list FLRJ št. 68/46) z vsemi poznejšimi spremembami in dopolnitvami ter določbe uredbe o prisilni izterjavi davkov in drugih proračunskih dohodkov (Uradni list FLRJ št. 33/53) se primerno uporabljajo tudi glede občinskih taks, kolikor ni v tem odloku drugače določeno.

6. člen

Pojasnila in navodila za izvrševanje tega odloka izda po potrebi Svet za družbeni plan in finance občinskega ljudskega odbora. Za izvrševanje tega odloka skrbi Uprava za dohodke občinskega ljudskega odbora.

7. člen

Ta odlok se objavi v »Uradnem glasilu Okrajnega ljudskega odbora Gorica« po poprejšnji pritrditvi Okrajnega ljudskega odbora Gorica.

Ta odlok velja od dneva objave, uporablja pa se od 1. julija 1956.

Z dnem, ko prične veljati ta odlok, preneha veljati odlok Ljudskega odbora mestne občine Idrija št. 5/11-53 od 27. II. 1954, objavljen v Uradnem listu LRS št. 15-253/54).

II. DEL — TARIFA

A) Takse

Tarifa št. 1:

Za vloge, ki se naslovijo na občinski ljudski odbor, se plača:

1. za vsako vlogo razen pritožbe	20.—
2. za vsako pritožbo	90.—

Tarifa št. 2:

Za vsako odločbo v upravnem postopku, ki jo izda občinski ljudski odbor, se plača	70.—
---	------

Pripomba: Ta taksa se ne plača za odločbe, za katere je predpisana posebna taksa.

Tarifa št. 3:

Za vsako potrdilo, ki ga izda občinski ljudski odbor, razen za živinske potne liste, se plača	50.—
---	------

Tarifa št. 4:

Za potovanje uslužbencev občinskega ljudskega odbora na zahtevo stranke, razen kadar gre za stanovanjske zadeve ali zadeve neznatne vrednosti, se plača:

1. za pregled stavbišča ali prostora za naprave	200.—
2. za pregled vse zgradbe ali posameznih prostorov, da bi se izdalo uporabno dovoljenje:	
a) do 5 prostorov	100.—
b) od 6 do 20 prostorov	200.—
c) nad 20 prostorov	500.—
3. za vsako pot uslužbencev izven uradnih prostorov na zahtevo zasebnika ne glede na število uslužbencev	100.—

Tarifa št. 5:

Za potrjevanje pogodb in drugih listin:

1. za overitev poslovnih knjig se plača poleg takse po tar. št. 34 zakona o taksah od vsakega lista po	2.50
2. za potrdilo listine:	
a) za prvo polo	35.—
b) za vsako nadaljnjo polo	25.—
c) za potrditev podpisa	25.—
3. za potrditev kopiranega načrta po državnih organih, če to zahteva zasebnik	500.—
4. za potrditev pogodbe po državnih organih	
a) če znaša vrednost pogodbe:	
do 10.000.—	50.—
do 50.000.—	100.—
do 150.000.—	200.—
do 250.000.—	300.—
nad 250.000.—	0.25
če se vrednost pogodbe ne da oceniti	1.250.—
b) za potrditev podaljšanja pogodbe se plača 50% takse od točke 4 a tarifne številke 5	
c) potrditev pooblastila	45.—

Tarifa št. 6:

Za odločbe o kazni v postopku o prekrških, za katere je prostojen občinski sodnik za prekrške	250.—
---	-------

Pripomba: Ta taksa se ne plača v primeru, da je izdana odločba oprostilna.

Tarifa št. 7:

Na izobeženje firme se plača letno:

Din		
1. industrijska podjetja z nad 100 delavci	10.000.—	
2. industrijska podjetja z manj kot 100 delavci in vsa druga podjetja	5.000.—	
3. gostinski obrati	3.000.—	
4. obrtni obrati in samostojni poklici	500.—	

Pripomba: To takso plačujejo gospodarske organizacije in fizične osebe, ki se ukvarjajo s kakršnimkoli pridobitnimi deli. Takšni zavezanci morajo plačati takso pri pristojni občini v treh dneh po izobeženju firme, sicer pa za vsako leto v januarju. Če se izobesi firma med letom, je plačati celotno takso. Pod firmo so mišljeni tudi napisi firme na zidovih poslovnih stavb in na šipah poslovnih prostorov. V kolikor se z eno izobeženo firmo označujeta dva ali več poslovnih enot, se šteje, da ima vsaka poslovna enota zase izobeženo firmo. Če pa ima poslovna enota več napisov, se šteje le za eno firmo.

Tarifa št. 8:

Za odločbe, s katerimi se daje dovoljenje za gospodarsko dejavnost:

1. za trgovska podjetja in trgovine:		
a) na debelo (za vsako trgovinsko stroko)	2.000.—	
b) na drobno (za vsako trgovinsko stroko)	1.200.—	
2. za gostinska podjetja in gostišča:		
a) za restavracije, gostilne, kavarne, krčme, bifeje in vinske kleti	2.000.—	
b) za penzione in prenočišča	1.500.—	
d) za zajtrkovalnice, mlekarne in slaščičarne, v katerih se ne točijo alkoholne pijače	500.—	
Pripomba: Menze in dieavski restavracije ne plačajo takse po zgornji tarifi.		
3. za prodajalne monopolnih predmetov na drobno (tobakarne)	400.—	
4. za opravljanje obrti:		
a) s stalnim sedežem	1.000.—	
b) brez stalnega sedeža	500.—	

Tarifa št. 9:

Za dovoljenje za priložnostno točenje alkoholnih pijač se plača	1.500.—
---	---------

Tarifa št. 10:

Za ponudbe na ofertnih licitacijah pri državnih uradih in zavodih, gospodarskih in drugih organizacijah glede na vrednost zadeve, za katero se daje ponudba, se plača od vrednosti:

a) do 20.000.—	500.—
b) do 100.000.—	1.000.—
c) do 500.000.—	2.000.—
č) do 1.000.000.—	3.000.—
d) nad 1.000.000.— poleg 3.000 še 0.15 %	

Pripomba: To takso morajo plačati ponudniki pred ofertno licitacijo. Zadevno potrdilo o plačilu takse, ki ga izda Uprava za dohodke ObLO, je treba predložiti k ponudbi kot dokaz, da je takсна obveznost poravnana.

Tarifa št. 11:

Za dovoljenje za kopanje peska, gramoza, kamenja ali zemlje in za žganje apna, se plača enkratna taksa, in sicer:

a) za kopanje peska, gramoza, kamenja zemlje	300.—
b) za žganje apna:	
1. za poljske apnenice	500.—
2. za stalne apnenice	3.000.—

Tarifa št. 12:

Za glasbo na plesu v javnih lokalih ali na vrtnih veselicah se za vsak primer plača

500.—

Pripomba: Taksni zavezanec je prireditelj plesa ali vrtnih veselice. Ta je dolžan priglasiti glasbo in plačati takso v teku 25 ur pred prireditvijo.

Tarifa št. 13:

Za uporabo javnih prostorov se plača:

1. če javni prostor uporablja trajno, od vsakega m ² — letno	50.—
2. za uporabo javnega prostora za postavitev kioskov ne glede na površino letno	5.000.—
3. za uporabo javnega prostora za postavitev stojnic, vrtljakov, cirkusov in podobno za vsak m ² :	
a) za čas najmanj od 3 do 20 dni	10.—
b) za vsak nadaljnji dan	1.—
4. za enodnevno ali dvodnevno uporabo javnega prostora od m ² vzetega prostora od m ² vzetega prostora	2.—

Pripomba: Taksa po 3. točki te tarifne številke se plača le, v kolikor se že ne plača po drugih predpisih.

Tarifa št. 11: B) Turistična taksa

Taksa za osebe, ki se mudijo v kraju kot turisti, znaša dnevno od postelje, ki se da turistom proti plačilu na razpologo v hotelih, prenočiščih ali pri zasebnikih

10.—

Pripomba: Takse ne plačajo invalidi in oskrbovanci socialnega zavarovanja, ki prihajajo v turistični kraj zaradi zdravljenja po zdravnikovi odredbi. 50 % olajšava se prizna članom sindikatov, to je po 5. odstavku odloka o najvišjih stopnjah turistične takse v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS št. 16-63/56).

Št. 01-35/20

Idrija, dne 27. junija 1956

Predsednik

Lado Božič l. r.

Na podlagi 6. odstavka 8. člena Statuta občine Idrija in 1. odstavka 6. člena Uredbe o pravici ljudskih odborov, da lahko predpisujejo takse in prometni davek (Uradni list FLRJ št. 19-188/53) ter po določbi 3. točke XXI. poglavja zveznega družbenega plana za 1956 (Uradni list št. 14-135/56) in na podlagi XVII. poglavja družbenega plana občinskega ljudskega odbora je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 27. junija 1956 sprejel

O D L O K

o občinskem prometnem davku od prometa na drobno na območju Občinskega ljudskega odbora Idrija

1. člen

Občinski prometni davek od prometa na drobno plačujejo trgovska podjetja, trgovine, prodajne

proizvajalnih podjetij in zasebni proizvajalci alkoholnih pijač od prometa z blagom na drobno, ki ga ostvarjajo na območju občine Idrija.

2. člen

Občinski prometni davek se ne plačuje:

- od prometa na proizvode, za katere se po zvezni predpisih prizna povračilo (regres) pri prodaji na drobno;
- od prometa z živilskimi potrebščinami;
- od prodaje tobaka, tobačnih izdelkov, vžigalic in kuriva;
- od prometa proizvodov, za katere so z zveznimi predpisi določene prodajne cene na drobno;
- od prometa s proizvodi, za katere je z zveznimi predpisi določen način formiranja prodajnih cen na drobno;
- od prometa s taksnimi in poštными znamkami, časniki, revijami, knjigami in obrazci uradne izdaje.

3. člen

Med živilske potrebščine, od katerih se davek ne plačuje, se štejejo prehrabeni proizvodi iz panoge 129 začasne nomenklature Zvezne planske komisije iz leta 1948, iz panoge 211 — kmetijstvo, 212 — sadjarstvo, 213 — vinogradništvo, 214 — živinoreja, 215 — ribištvo, 216 — domača predelava kmetijskih pridelkov z izjemo alkoholnih pijač.

4. člen

Občinski prometni davek po tem odloku se plačuje: od prometa v trgovini 2 %.

5. člen

Individualni proizvajalci plačujejo prometni davek od alkoholnih pijač ob prejemu dovoljenja za prodajo alkoholnih pijač. Za tiste količine alkoholnih pijač, ki jih naknadno pripeljejo za prodajo, so pa dolžni vložiti prijavo pri pristojnem finančnem organu v 24 urah po sprejemu blaga in v istem roku tudi plačati davek.

6. člen

Če so iz poslovnih knjig gospodarske organizacije, ki je zavezana plačilu tega davka, ne more ugotoviti promet blaga, ki je zavezan plačilu tega davka, lahko svet za družbeni plan in finance z individualno odločbo določi povprečni odstotek občinskega davka od celotnega prometa, ki ga je tista organizacija dosegla z nadrobno prodajo tega blaga.

7. člen

Trgovsko podjetje na debelo, ki se ukvarja s trgovino na drobno, plačuje prav tako prometni davek od prometa na drobno.

8. člen

Svet za družbeni plan in finance Občinskega ljudskega odbora Idrija lahko izjemoma iz utemeljenih razlogov oprosti posamezne zavezanec v celoti ali delno plačilo tega davka.

9. člen

Uredba o prometnem davku (Uradni list FLRJ št. 55/53) z vsemi poznejšimi spremembami in dopolnitvami, navodilo za izvajanje Uredbe o prometnem davku (Uradni list FLRJ št. 2/54) in navodilo o spremembah in dopolnitvah navodila za izvajanje Uredbe o prometnem davku (Uradni list FLRJ št. 4/55), Uredba o prisilni izterjavi davkov in drugih proračunskih dohodkov (Uradni list FLRJ št. 33/53) in Uredba o pobiranju dohodkov proračunov in skladov od gospodarskih organizacij

(Uradni list FLRJ št. 19/56) veljajo načelno tudi glede občinskega prometnega davka od prometa na drobno.

10. člen

Navodila in tolmačenja za izvrševanje tega odloka izdaja po potrebi Svet za družbeni plan in finance Občinskega ljudskega odbora Idrija.

Za izvajanje tega odloka skrbi Uprava za dohodke občinskega ljudskega odbora.

11. člen

Občinski prometni davek po tem odloku se plačuje: od prometa v trgovini in od prometa alkoholnih pijač na drobno po individualnih proizvajalcih od 1. julija 1956.

12. člen

Ta odlok velja od dneva objave na oglasnih deskah občinskega ljudskega odbora, uporablja pa se od 1. julija 1956.

Štev. 35/21

Idrija, dne 27. junija 1956

Predsednik
Lado Božič l. r.

Na podlagi 1. in 2. člena Temeljnega zakona o občinskih dokladi in posebnem krajevnem prispevku (Uradni list FLRJ št. 19-55), 21. člena Temeljnega zakona o proračunih (Uradni list FLRJ št. 13-56), 1. in 2. točke XXI. poglavja zveznega družbenega plana za leto 1956 (Uradni list FLRJ št. 14-56) ter 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19-52) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 27. junija 1956 sprejel

ODLOK

o občinskih dokladi na dohodke od kmetijstva in samostojnih poklicev ter dohodke zasebnih pravnih oseb v letu 1956

A) SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Na območju občinskega ljudskega odbora Idrija se pobira v letu 1956 občinska doklada na dohodke od kmetijstva, od samostojnih poklicev in od dohodkov zasebnih pravnih oseb.

2. člen

Občinska doklada po tem odloku je proračunski dohodek občine Idrija.

3. člen

Občinska doklada se odmerja in plačuje v gotovini prav tako kot dohodnina in hkrati z njo.

4. člen

Določbe Uredbe o dohodnini (Uradni list FLRJ št. 56-53) z vsemi spremembami in dopolnitvami Odloka o davčnih stopnjah dohodnine za leto 1956 (Uradni list FLRJ št. 6-56) ter Uredbe o prisilni izterjavi davkov in drugih proračunskih dohodkov se uporabljajo tudi za odmero in pobiranje občinske doklade.

5. člen

Davčne olajšave, ki so določene za dohodnine, veljajo tudi za občinsko doklado.

6. člen

Uvrščanje obvezancev v posamezne kategorije po tem odloku spada v pristojnost občinske davčne komisije.

B) STOPNJE OBČINSKE DOKLADE

7. člen

Osnova za občinsko doklado od dohodkov iz kmetijstva tvori za leto 1956 ugotovljeni katastrski dohodek od kmetijstva. Stopnja znaša 8 % tega dohodka.

8. člen

Obrtnikom, samostojnim poklicem in zasebno-pravnim osebam se za leto 1956 odmeri občinska doklada na dohodnino, predpisano na dohodke iz njihove pridobitve dejavnosti oziroma samostojnega poklica, ne pa na dohodke iz njihovega premoženja ali premoženjskih pravic, kolikor se obdavčujejo po 34. členu Uredbe o dohodnini. Zasebni obrtniki, obvezanci ostalih zasebnih poklicev ter zasebno-pravne osebe plačujejo doklado po naslednjih kategorijah:

a) pri dohodku do 150.000 din na leto	6 %
b) pri dohodku od 150.000 do 190.000 din na leto	12 %
c) pri dohodku od 190.000 do 240.000 din na leto	18 %
č) pri dohodku od 240.000 do 300.000 din na leto	25 %
d) pri dohodku nad 300.000 din na leto	30 %

9. člen

Ta odlok velja od dneva objave na občinskih oglasnih deskah, uporablja pa se od 1. januarja 1956. leta dalje.

Štev. 01-35/22

Idrija, dne 27. junija 1956

Predsednik
Lado Božič l. r.

Upravni odbor kreditnega sklada za zidanje stanovanjskih hiš je po 2. točki 42. člena Uredbe o izvrševanju zakona o stanovanjskem prispevku na svoji seji dne 7. VI. sprejel predračun za uporabo sredstev sklada in predlog smernic za njihovo uporabo.

Upoštevalo se veliko pomanjkanje stanovanj, ker ni pričakovati večjega razmaha individualne gradnje stanovanj, upravni odbor sklada predlaga, da naj bi se sredstva kreditnega sklada v letu 1956 uporabila takole:

I.

- Okoli 90 % ali 30.000.000 din za novogradnje ali dograditev po stanovanjskih zadrugeth, gospodarskih organizacijah, stanovanjskih skupnostih in politično teritorialnih enotah.
- Okoli 5 % ali 1.900.000 din za novogradnje in adaptacije po delavcih in uslužbencih.
- Okoli 5 % ali 1.900.000 din za popravila in adaptacije po hišnih svetih, stanovanjskih skupnostih, delavcih in uslužbencih.

II.

Pri dodetvi kreditov individualnim koristnikom je treba upoštevati še tole:

- Pretežna večina razpoložljivih sredstev naj se koristi za potrebe na območju mesta Idrija.
- Prednost pri dodeljevanju kredita naj imajo tisti, ki rabijo čim manjše zneske za to, da se vselijo v nove hiše, potem tisti, ki so že vseljeni v novo zgrajeni hiši pa bodo s kreditom dogradili še druga stanovanja in šele nato tisti, ki so z gradnjo nove hiše šele začeli.

V okviru teh smernic pa naj imajo prednost:

- tisti, ki zagotovijo čim večji del lastnih sredstev za dograditev hiše in
 - tisti, ki ponudijo najkrajšo dobo odplačila kredita.
3. Poleg pogojev iz 2. točke pa naj se pri dodelitvi kreditov upošteva zlasti borca in aktiviste iz

NOB in tiste prosilce, ki živijo v težkih stanovanjskih razmerah.

Pri dodeljevanju kreditov gospodarskim organizacijam naj se predvsem upošteva:

1. tiste, ki zagotovijo čim večji del lastnih sredstev za dograditev hiše in

2. tiste, ki ponudijo najkrajšo odplačilno dobo.

Ker je ljudski odbor pristojen sklepati o smernicah za uporabo kreditnega sklada, predlagamo, da predložene smernice v celoti potrdi.

PREDRAČUN DOHODKOV IN IZDATKOV ZA LETO 1956 **OBČINSKEGA KREDITNEGA SKLADA ZA ZIDANJE STANOVANJSKIH HIŠ**

Dohodki	Izdatki
1. iz gospodarstva 22,995.000.—	1. stanovanjskim zadrugam, gospodarskim organizacijam, stanovanjski skupnosti, zavodom in politično teritorialnim enotam za novogradnje ali dograditev 30,000.000.—
2. iz proračuna 1,935.000.—	2. delavcem in uslužbencem za novogradnje in sograditve 1,900.000.—
3. od ustanov, družbenih organizacij in privatnikov 1,422.000.—	3. hišnim svetom — stanovanjskim skupnostim in delavcem ter uslužbencem za popravilo in adaptacijo 1,900.000.—
4. od pokojnin 6,660.000.—	4. za kritje stroškov za poslovanje sklada 23.000.—
5. od ostalega 811.000.—	
Skupaj 33,823.000.—	Skupaj 33,823.000.—

IZ ZAPISNIKOV SEJ **OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA** **IDRIJA**

X. seja dne 4. V. 1956

Občinski ljudski odbor je na deseti seji obravnaval in sklepal o poročilu Sveta za socialno varstvo, Sveta za stanovanjske zadeve in o poročilu tajnika občinskega ljudskega odbora. V obravnavi je sprejel naslednje zaključke:

Na področju socialnega varstva je zagotoviti:

1. Politika socialnih dajatev ne sme biti delo uradnikov, temveč se mora družba še bolj neposredno zanimati za te probleme in aktivno sodelovati. Posebno velja to za krajevne odbore, SZDL in ostale organizacije v samem mestu in na podeželju.

2. Izvršiti dvakrat na leto revizijo socialnih podpor-dajatev in izločiti vse podpirance, če nimajo pogojev za prejem socialnih dajatev, ostalim pa dodeljevati podporo v takem znesku, da jim bo omogočeno redno preživljanje.

3. Poostriži je splošno družbeno kontrolo nad vsemi, ki nezakonito izkoriščajo razne socialne podpore.

4. Dosledno upoštevati, da so otroci po zakonu dolžni preživljati starše. Kjer te dolžnosti ne izpolnjujejo in prepuščajo skrb za onemogle starše občini, naj nastopi SZDL in druge organizacije!

5. Isto velja za onemogle strice in tete pa tudi hlapce in dekle, ki so se izgarali na posestvih in so zdaj, ko so nesposobni za delo, pozabljeni od tistih, ki bi jih pravzaprav morali vzdrževati.

6. Zaradi prenatrpanosti domov onemoglih naj se v bodoče v večji meri izroča stare in onemogle osebe v oskrbo njihovim sorodnikom proti plačilu primerne oskrbnine!

7. V primerih, ko gre za dela nezmožne osebe (otroke, stare, onemogle, defektne, bolne), če ne morejo obdelati zemlje, ki jo imajo, naj SZDL in druge organizacije organizirajo pomoč pri obdelavi zemlje v obliki prostovoljne medsebojne pomoči med sosedi.

3. Čimprej odstraniti slaboumne oskrbovance iz Doma onemoglih in jim preskrbeti prostor v domovih zaprtega tipa.

Na področju stanovanjske problematike je potrebno:

1. Za pocenitev uslug in hitreje opravljanje raznih popravil na stanovanjskih hišah, naj se prouči možnost ustanovitve serijske službe pri stanovanjski skupnosti!

2. Da dosežemo z razpoložljivimi finančnimi sredstvi čimvečji uspeh v graditvi stanovanj, bi kazalo:

a) nadzidati ali adaptirati obstoječe stanovanjske hiše;

b) pospešiti dograditev nedokončanih stanovanjskih hiš;

c) obnovitev po vojni poškodovanih stanovanj;

d) zainteresirati individualno in zadržno gradnjo stanovanjskih hiš.

Zato je zagotoviti:

brezplačno dodelitev gradbene parcele, ceneni in tipizirani gradbeni načrt, potrebna finančna sredstva za dajanje brezobrestnega kredita in zagotoviti denar pomoč po občini brez zahteve po vrnitvi.

3. Proučiti možnost ustanovitve poljske opekarne in žgalnice za apno na zadržni osnovi z namenom nuditi graditeljem cenejšo opeko in apno.

4. Pokreniti vse potrebno za ustanovitev in razširitev obrtniških dejavnosti, kot so: vodnoinštalaterska, elektro inštalaterska, stavbno mizarstvo, pleskarstvo in kleparstvo.

Za izboljšanje dela v državni upravi je potrebno:

1. priporočiti komisiji sklada za štipendije, da pri razpisu in dodeljevanju štipendij upošteva v prvi vrsti študente pravne in ekonomske fakultete,

ker bo le tako mogoče za bodoče zagotoviti primeren uslužbenški kader;

2. prvenstveno zagotoviti kader pri Upravi za dohodke in potrebnega uslužbenca za posle splošnega ljudskega premoženja;

3. uslužbenci, ki še niso opravili strokovnega izpita in bi ga že morali, naj ga naredijo med letošnjim letom;

4. zaradi izboljšanja poslovanja upravnih organov občinskega ljudskega odbora je treba pripraviti predavanja ali seminarje o upravnem postopku in pisarniškem poslovanju. Uslužbencem je priporočiti, da bi se udeleževali strokovnih in izobraževalnih tečajev, ki jih prireja Ljudska univerza.

Poleg navedenih zaključkov je občinski ljudski odbor na deseti seji sprejel še sledeče sklepe:

Na podlagi 53. člena uredbe o ustanavljanju podjetij in obrtov se potrjuje pravila Obrtnega podjetja »ČIPKA« v Idriji, katera je sprejel delavski svet omenjenega podjetja na seji 5. IV. 1956.

Potrjuje se zaključni račun Zdravstvenega doma Idrija za leto 1955. Presežek se deli 50 % v sklad za investicije in 50 % v sklad za nagrajevanje.

Nagrade iz sklada naj se delijo z upoštevanjem pravil zavoda predvsem uslužbencem tistih ustanov, ki so imele največji presežek in z upoštevanjem tega presežka.

Odobri se odpis neuporabnih zdravil, ki so z bilanco za leto 1955 že odpisana.

Imenovanja:

Imenuje se upravni odbor sklada za kreditiranje in gradnje stanovanjskih hiš (predsednik tovariš Štefan Brus).

Razrešijo se članstva sveta za delo in delovna razmerja sledeči tovariši: Petrič Rafael, Jurjavčič Jože in Grom Franc.

Imenujejo se za člane sveta za delo in delovna razmerja sledeči tovariši: Mohorič Franc, odbornik iz Idrije, Jereb Viktor iz Idrije in Sulgaj Slavko iz Idrije.

X. seja dne 30. V. 1956

Občinski ljudski odbor je na tej seji sprejel sledeče sklepe:

1. Sprejme se proračun Občinskega ljudskega odbora Idrija z dohodki v znesku 81.338.000 din in izdatki v znesku 81.338.000 din.

2. Sprejme se družbeni plan Občinskega ljudskega odbora Idrija za leto 1956.

3. Potrjuje se zaključni račun Lekarne Idrija za leto 1955. Presežek dohodkov Lekarne Idrija se razdeli na sklad za nagrajevanje 118.963 din ali 38 % in na investicijski sklad 188.902 din ali 62 %.

4. Na podlagi 1. odstavka 57. člena Uredbe o delitvi celotnega dohodka gospodarskih organizacij (Uradni list FLRJ št. 10/56) zahtevamo od Gozdneega gospodarstva Most na Soči in Avtopodjetja Tolmin, da razglasita obrata v Idriji za obrat s samostojnim obračunom.

5. Na podlagi prošnje za odkup stanovanjskih hiš splošnega ljudskega premoženja brez javne dražbe, katere so vložili prosilci Brelj Jakob iz Spodnje Idrije, Zgavec Franciška iz Spodnje Idrije, Bratuž Jože iz Spodnje Idrije, Peternele Leopold iz Spodnje Kanomlje, je ljudski odbor sklenil, da se hiše prodajo na javni dražbi.

6. Na podlagi vloženih prošnje za prodajo stanovanjskih hiš SLP brez javne dražbe je ljudski odbor sprejel sklep, da se prosilcem Petriču Ferdinandu in Romanu iz Spodnje Idrije, Bogataju Ivanu iz Spodnje Kanomlje, Petriču Rafaelu iz Spodnje Kanomlje in Tušarju Francu iz Krnic prodajo brez javne dražbe z neposrednim dogovorom.

Imenovanja:

Za tovarniškega direktorja obrtnega podjetja »Čipka« v Idriji se imenuje tovariš Babič Rajko iz Idrije.

Razrešijo se vse predsedniki in člani dosedanjih dolžnosti v svetih. Za predsednike in člane svetov se imenujejo:

1. Svet za splošno upavo in notranje zadeve: predsednik: Šulin ing. Miloš, člani: Velikonja Lado, Klemenčič Janko, Sever Danilo, Čuk Zori, Pirc Alojzij in Eržen Pavel.

2. Svet za družbeni plan in finance: predsednik: Bevk Janko, člani: Brence Franc, Berčič Leopold, Vukan Ladislav, Murovec Mira, Lazar Ciril in Ozbič Julij.

3. Svet za gospodarstvo: predsednik: Mohorič Franc, člani: Kenda Jože, Kordiš ing. Franjo, Gantar Franc, Rudolf Jože, Podobnik Maks, Lužnik Stanko, Treven Karol in Poljanec Feliks.

4. Svet za kmetijstvo in gozdarstvo: predsednik: Stucin Franc, člani: Jereb Janez, Govekar Ignacij, Lapajne Jože, Lapajne Franc, Slabe Feliks, Bončina Franc, Močnik Matevž in Kosmač Franc.

5. Svet za komunalne zadeve: predsednik: Tratnik Mirko, člani: Eržen Franc, Mikuž Viktor, Kumar Ciril, Bajt Anton, Jager ing. Anton, Svetličič Rajko.

6. Svet za stanovanjske zadeve: predsednik: Kolkaj Rajko, člani: Lazar Franc, Istenič ing. Anton, Repanšek Marijan, Simčič Marija, Tušar Franc in Carl Ladislav.

7. Svet za delo: predsednik Poljanec Srečko, člani: Boškin Alojzij, Likar Franc, Prelovec Marija, Jereb Viktor, Sulgaj Slavko in Beričič Marijan.

8. Svet za šolstvo: predsednik: Božič Slavica, člani: Golob Miro, Golob Franciška, Ogrič Tončka, Mikalvič Sonja, Pižmoht Nino in Pagon Ljudmila.

9. Svet za prosveto in kulturo: predsednik: Turk Zinka, člani: Logar Srečko, Gantar Jakob, Kos Poldka, Prelovec Ivo, Križaj Bojan, Božič Talč.

10. Svet za zdravstvo: predsednik: Strnad Stane, člani: Rupnik Vincenc, dr. Hribernik Ivan, Troha Albina, Rupnik Draga, Mokos Nada in Filipič Lado.

11. Svet za socialno varstvo: predsednik: Brus Štefan, člani: Pagon Marija, Lukan Peroslav, Kavčič Ivanka, Vončina Otmar, Vidmar Angela, Bevk Ivan, Černilogar Marija in Habe Franc.

12. Svet za varstvo družine: predsednik: Lipužič Rozalka, člani: Mohorič Rudolf, Logar Zvonka, Mažgon Zinka, Kenda Ivanka, Pišlar Franc in Boškimi Tončka.

XII. svečana seja dne 27. VI. 1956

Občinski ljudski odbor je na svečani seji poslušal referat o zgodovinskih obletnicah, katerega je imela tovarišica Slavica Božič, predsednik sveta za šolstvo.

Na predlog tovarišice Turk Zinke, predsednika sveta za prosveto in kulturo, je bil sprejet sklep, da se ob kulturnih in zgodovinskih obletnicah našega šolstva in zaradi ostale kulturnoprosvetne dejavnosti nagradijo:

I. KULTURNOPROSJETNA IN TELESNO-VZGOJNA DRUŠTVA

Pohvala in denarna nagrada

a) Telesnovzgojno društvo »Partizan«, Črni vrh, s pohvalo in denarno nagrado v višini 25.000 din. Utemeljitev: TVD »Partizan«, Črni vrh, dela vsestransko v zelo težkih pogojih. Kljub temu pa vodi zelo široko fizikurno, športno in kulturnopro-

svetno vzgojno delo med tamkajšnje mladino. Tako se mladina uspešno in množično udeležuje v šahu, na področju lutkovne dejavnosti, v smučarstvu, lahki atletiki in telovadbi. Udeležuje se raznih tekmovanj in dosega svojim pogojem dela uspešne rezultate.

b) **Mladinsko kulturnoumetniško društvo »Zorko Prelovec«** — s pohvalo in denarno nagrado v višini 20.000.— din. Utemeljitev: Društvo zajema gimnazijsko mladino, ki že nekaj let vodi razgibano kulturnoprosvetno dejavnost med svojimi člani. Društvo dviga kvaliteto svoje dejavnosti iz leta v leto in nastopa javno v našem mestu, z gostovanji pa tudi na področju ostalega goriškega okraja. Člani društva v prostem času delajo v prosveti poleg svojega rednega šolskega dela in učenja. Udeležuje se na področju dramatike in folklorne s starejšo in mlajšo skupino, pri petju z moškimi, ženskimi in mešanim zborom, imajo pa tudi jazz-orkester in lutkovni krožek. Za letošnje proslave je društvo priredilo več kulturnih nastopov, kot so igra »Srca v cvetju«, večer narodnih plesov, tri lutkovne predstave itd. Poleg tega se člani uspešno udeležujejo v fizikulturi in taborištvu, kjer so izvedli v okviru proslav tridnevni tabor.

c) **Dramska sekcija DPD »Svoboda, Idrija«** — s pohvalo in denarno nagrado 15.000.— din. Utemeljitev: Dramska sekcija »Svoboda« se je razgibala posebno v dobi naših proslav. Poleg prireditve v mestu zadnje čase tudi uspešno gostuje na področju občine in izven nje. Tako je imela sekcija v letošnjem letu 16 predstav. Sekcija je delala letos v zimskih časih v težkih pogojih, vendar dviga kvaliteto svojih prireditev.

d) **Prosvetno društvo »Borje Kidrič«, Zavratec** — s pohvalo in denarno nagrado 10.000.— din. Utemeljitev: Društvo je izmed vseh vaških prosvetnih društev doseglo na podlagi sistematičnega dela v prejšnjih dobah v letošnjem letu največje uspehe. Uprizorili so v letošnjem letu tri dramska dela ter z njimi gostovali v okviru občine in izven nje. Sedaj pripravljajo za proslavo svoje 10. letnice igre, ki jo bodo uprizorili na prostem. Društvo je usmerilo svojo kulturno dejavnost tudi na druga področja ter pridobilo za knjige »Prešernove družbe« in za »Idrijske razglede« večje število naročnikov, v čemer naj bo v zgled ostalim prosvetnim društvom.

Pohvala

a) **Ljudska univerza v Idriji.** Utemeljitev: Ljudska univerza je letos začela orati ledino svoje dejavnosti. Organizirala je sledeče tečaje: tečaj politične ekonomije, političnoizobraževalni tečaj, tečaj angleškega in nemškega jezika, knjigovodski tečaj višje stonje pri katerem je uspešno opravilo izpite 14 slušateljev, organizirala je več javnih predavanj in literarni večer slovenskih književnikov.

b) **ŠD »Rudar«, Idrija.** Utemeljitev: Društvo že dalj časa uspešno razvija svojo športno dejavnost med našo mladino. V letošnjem letu se je njegova dejavnost še stopnjevala. Organiziralo je smučarski tečaj za pionirje, vsestransko športno tekmovanje med mladino in rudarji v mestu in več medkrajevnih športnih tekmovanj.

c) **Šahovsko društvo v Idriji.** Utemeljitev: Društvo posveča posebno skrb vzgoji mladih šahistov, kar je zelo važno in pomembno. Dejavnost društva zaradi značaja svojega dela na zunaj ni opaziti, vendar je bolj živo in vztrajno v svojem notranjem vzgojnem delu. Samo v letošnjem letu je organiziralo že 8 turnirjev doma in sodelovalo na ostalih turnirjih izven svojega sedeža.

II. KULTURNOPROSVEETNI DELAVCI

Pohvala in denarna nagrada

a) **Križaj Bojan, učitelj na gimnaziji v Črnem vrhu** — s pohvalo in denarno nagrado 20.000.— din. Utemeljitev: Tov. Križaj Bojan je duša in srce vsega kulturnega, prosvetnega, telesnovzgojnega in političnega dela na področju črnovrške planote. Poleg dela v šoli posveča ves svoj prosti čas delu z mladino. Vodi društvo »Paratizan« in ob njem obširno in razgibano vzgojnokulturno in prosvetno življenje. Poleg telovadbe vodi šahovski krožek, lahko atletiko, smučarstvo, lutkovno gledališče, prireja predavanja za mladino in starše, organizira prostovoljno delo pri gradbi raznih športnih naprav itd. Njegova dejavnost med mladino je bila očitna na mladinskem dnevu, ki je bil 17. junija 1956.

b) **Flander Janko, profesor na gimnaziji v Idriji** — s pohvalo in denarno nagrado 15.000 din. Utemeljitev: Tov. Flander Janko izstopa iz vsega proforskega zbora gimnazije po svojem požrtvovalnem in uspešnem delu na našem splošno kulturnoprosvetnem področju in sicer kot režiser v naših dramskih skupinah. Ze prejšnja leta je nudil svojo pomoč naši mladini, »Svobodi« in prosvetnem društvu v Sp. Idriji. Njegovo delo pa je bilo posebno v letošnjem letu izredno naporno in požrtvovalno. Režiral in vodil je dve prireditvi gimnazijske mladine in prireditve delavske mladine. Poleg tega pa korigira »Idrijske razglede«.

c) **Kikelj Stanko, učitelj na osnovni šoli v Idriji** — s pohvalo in denarno nagrado 15.000.— din. Utemeljitev: Tov. Kikelj Stanko je v preteklih letih vodil folklorno skupino gimnazije, ki je z uspehom nastopala doma in izven naše občine. Z odhodom starejše skupine je že letos vzgojil mlajšo skupino, ki je uspešno nastopila na javnih prireditvah. Poleg tega pa vzgaja tudi pionirje iz osnovne šole in cibane iz otroškega vrtca. Viden rezultat njegovega zelo požrtvovalnega dela so zadnji nastopi vseh skupin. Poleg tega pa vodi z uspehom tudi pionirski šahovski krožek na osnovni šoli.

d) **Pirnik Maks, profesor učiteljske šole v Tolminu** — s pohvalo in nagrado 15.000.— din. Utemeljitev: Tov. Pirnik vodi z vso požrtvovalnostjo in vnemo, ki presega okvire običajne šolske dolžnosti, moški, ženski in mešani pevski zbor gimnazije. To je širše kulturno delo in je velikega pomena za naše mesto in občino, ki nima v svoji sredi drugega kvalitativnega pevskega zbora. Njegovo delo je na visoki umetniški ravni, saj zborom nudi vse znanje kot glasbenik in priznan slovenski skladatelj.

e) **Ivan Rijavec, učitelj glasbene šole v Idriji** — s pohvalo in denarno nagrado 10.000.— din. Utemeljitev: Tov. Rijavec Ivan je v preteklih letih vodil pevski zbor »Svoboda« in pevski zbor v Spodnji Idriji, ki ga vodi še danes. V zadnjem času sodeluje pri vseh prireditvah dramskega in glasbenega značaja. Za mnoge prireditve je sam zložil glasbo in pevske točke in jih tudi sam naučil in vodil. V to izven šolsko delo vlaga svojo ljubezen in sposobnost z velikim požrtvovanjem ter prizadevnostjo.

f) **Gantar Jakob, predsednik prosvetnega društva »Boris Kidrič« v Zavratcu** — s pohvalo in denarno nagrado 10.000.— din. Utemeljitev: Zasluga tov. Gantarja je, da je prosvetna dejavnost v vasi Zavratec najbolj živa in uspešna. Ves svoj prosti čas, vso dobro voljo, vso moralno moč daje društvu, ki živi sicer v zelo težkih prilikah. Svojo pomoč in pobudo daje tudi mlademu učiteljskemu rodu v vasi. Poleg tega skrbi tudi za politično članstvo in vzgojo mladine ter za razširjevanje naše napredne literature.

Pohvala

a) **Jurman Marija, upokojenja iz Idrije.** Utemeljitelj: Tov. Jurman Marija je dolgo vrsto let vodila dramsko sekcijo »Svobode« in se aktivno posvečala kot režiserka napredku dramske sekcije. Delala je v težkih pogojih, zato je bilo delo težavno, vendar ni nikdar klonila. Njeno prizadevanje, kulturno delo in velika požrtvovalnost naj bodo v zgled našim prosvetnim delavcem.

b) **Murovec Stanko, načelnik TVD »Partizan«.** Idrija. Utemeljitelj: Tov. Murovec Stanko je bil več let predsednik »Partizana«. Da bi dvignil kvaliteto v društvu, je letos prevzel načelstvo. Ves svoj prosti čas preživi v telovadnici in ga posveča vzgoji mladine. Ob tem je upoštevali težke pogoje njegovega dela, ki se izražajo v nesodobni telovadnici in pomanjkanju ostalih fizikalnih igrišč in pripomočkov. Tudi letošnji nastop »Partizana« je v glavnem slonel na njegovih ramenih.

c) **Pajer Jože, član SD »Rudar«, Idrija.** Utemeljitelj: Tov. Pajer Jože je dolgoletni in požrtvovalni športni delavec v našem mestu. Njegova nemala zasluga je, da se je uspešno razvil nogomet in smučanje. Dela kot funkcionar društva in je priznan sodnik pri raznih tekmah. Uspešno vodi ekipe na razna tekmovanja in se bori za čimboljše uspehe našega športa. Tudi letošnje športne prireditve in splošna aktivizacija so rezultat njegovega dela.

d) **Logar Srečko, kulturni delavec na raznih področjih.** Utemeljitelj: Tov. Logar Srečko aktivno dela pri šahovskem, filatelističnem in turističnem društvu ter smučarski podzvezi kot funkcionar že vsa leta po osvoboditvi oziroma od ustanovitve teh društev. V letošnjem letu pa je poleg tega vložil ves svoj trud v urejevanje in izdajanje »Idrijskih razgledov«, ki dobivajo številna in laskava priznanja od samih naročnikov ter od priznanih kulturnih delavcev.

e) **Flander Damijan, vodja jazz sekcije »Svobode«.** Utemeljitelj: Tov. Flander Damijan je iniciator in ustanovitelj sekcije jazz'a pri »Svobodi« in propagator moderne glasbe v naši dolini. Z požrtvovalnim in sistematičnim delom je dvignil orkester do take višine, da je sposoben nastopati tudi na koncertih, ki vzbujajo zanimanje in odobravanje povsod, kjer orkester nastopa. V orkestru združuje v glavnem mladino in skrbi za njen glasbeni razvoj. V letošnjem letu je šel orkester na turnejo izven naše občine in priredil po večjih krajih Primorske uspele koncerte.

f) **Primožič Denis, predsednik upravnega odbora Knjižnice v Idriji.** Utemeljitelj: Naša mestna knjižnica je največja, najbogatejša in najlepše urejena knjižnica na Primorskem. Da smo dosegli tako višino, je poleg upravnega odbora največja zasluga njegovega predsednika, ki s prirojenim čutom za lepo knjigo skrbi za vso ljubeznijo za razvoj in urejevanje knjižnice ter njeno razširitev tudi napodeželje. Z njegovim prizadevanjem raste knjižnica in vrši svojo splošno vzgojno nalogo. Poleg tega je tudi predsednik »Partizana«, pri katerem se s polno iniciativo in z delom zalaga za zgraditev telovadišča in igrišča, ki bo z našo skupno pomočjo prvi objekt te vrste v našem mestu, namenjen vsej naši mladini.

g) **Bočin Slavka, učiteljica na osnovni šoli, Idrija.** Utemeljitelj: Tov. Bočin Slavka je kot mlada učiteljica takoj dala svoj prosti čas na razpolago društvu »Svoboda« v Idriji. Dela kot tajnica društva, najbolj vidno pa je njeno delo v dramski sekciji, kjer se z vsem ognjem udeležuje kot igralka glavnih vlog. Vse svoje vloge v letošnjih predstavah je igrala v splošno zadovoljstvo. S svojim tovariškim odnosom in vplivom med mladino le to pridobiva in tako se ustvarjajo pogoji za uspešen razvoj dramske sekcije »Svobode«.

h) **Sraj Mihaela, učiteljica na osnovni šoli v Idriji.** Utemeljitelj: Prav tako se je tudi tov. Sraj Mihaela ob prihodu v Idrijo takoj začela udeleževati na prosvetnem področju. Ze ves čas aktivno v dramski sekciji »Svobode« in je igrala pri vseh letošnjih predstavah. Poleg tega vodi pionirsko organizacijo na osnovni šoli in pomaga tudi pri »Partizanu«. Tudi ona je lahko vzor mladega prosvetnega delavca, ki poleg svojega dela v šoli, dela in ustvarja na našem splošnem kulturnem področju.

XIII. seja dne 27. VI. 1956

Občinski ljudski odbor je obravnaval in sklepal o poročilu Sveta za zdravstvo, Sveta za delo in delovna razmerja in o poročilu Sveta za varstvo družine. V obravnavi je sprejel sledeče zaključke:

1. V zdravstvenem domu je potrebno namestiti še enega zdravnika, ki naj bi bil zaposlen v Splošni bolnici.

2. Za dopolnitev nižjega zdravstvenega kadra je nujno štipendirati nekaj dijakinj, ki imajo veselje do tega poklica, in jih po končanem študiju namestiti v Zdravstvenem domu.

3. Pozanimati se pri Okrajnem ljudskem odboru Gorica, da nam čimprej pošlje enega stomatologa na službovanje v tukajšnjo splošno ambulantno.

4. Občinski ljudski odbor Idrija naj preskrbi finančna sredstva za nabavo novega rešilnega avta.

5. Razpisati mesto dveh babic za območje Črni vrh in Vojsko ter poslati v babiško šolo dve mladinki, ki imata veselje do tega poklica.

6. V bodoče urediti v Zdravstvenem domu porodniški oddelek.

7. Občinski ljudski odbor Idrija naj preskrbi finančna sredstva za ureditev ambulante v Črnem vrhu in obenem stanovanje za enega zdravnika.

8. Občinski ljudski odbor Idrija naj preskrbi finančna sredstva za nabavo novega rentgenskega aparata.

9. Organizirati v mestu in vaseh razna zdravstvena predavanja in to posebno za mladino.

10. Odlok o prepovedi točenja alkoholnih pijač pijanim osebam in mladoletnikom je treba strogo izvajati v mestu in po vaseh in take primere kazensko zasledovati.

11. Zaradi boljšega poslovanja se predlaga, naj bi posvetovalnica za otroke delala ločeno od posvetovalnice za matere.

12. Zaradi točne evidence je potrebno, da bi se doječim materam izdajala potrdila za skrajšani delovni čas samo v posvetovalnicah.

13. Po vaseh nastaviti terenske obiskovalce.

14. Povabiti iz Ljubljane specialista ginekologa za pregled žen.

15. Čimprej urediti prostore za šolsko ambulantno in za šolsko zobno ambulantno.

16. Štipendirati Rupnik Jožico in Modrijan Marjono iz Idrije, ki imata namen študirati farmacijo.

17. Zgraditi primerno poslopje za namestitev Lekarne Idrija.

18. Sklicati sejo upravnega odbora Zdravstvenega doma, katere naj se udeležijo člani sveta in predsednik občinskega ljudskega odbora.

Za izboljšanje dela na področju delovnih razmer je potrebno:

1. Vajence naj sprejemajo samo tista podjetja in obrtniki, ki jim lahko nudijo možnost zaposlitve.

2. Pri zaposlovanju delovne sile dajati prednost svojcem padlih in živih borcev, te naj se upošteva tudi pri sprejemu vajencev.

3. Občinski ljudski odbor naj posreduje pri Okrajnem ljudskem odboru Gorica — Posredoval-

nica za delo, da bo ta bolj ekspeditivno reševala priznavanje delovne dobe posameznikov, ki imajo že dalj časa vložene prijave, predvsem pa tiste, ki čakajo upokojitve.

4. Pri odpuščanju delovne sile v podjetjih naj sodeluje tudi referat za delo in delovna razmerja.

5. Podjetja naj zaposlujejo določeni procent invalidov ne pa upokojencev.

Na področju varstva družine je potrebno:

1. Da bi krajevni odbori sodelovali s skrbniškim organom in nudili pomoč ter javljali primere vzgojno zanemarjenih otrok in druge socialne težkoče v družinah, če bi se ti problemi na novo pojavili. Prav tako bi bilo potrebno preveriti, če bi se dobile na vaseh kake primerne osebe, ki bi bile pripravljene sprejeti otroke v rejo. Nadalje nam poročati, če bi bil kdo pripravljen posvojiti kakega otroka.

2. Da bi bila zagotovljena sredstva pri dajanju šolskih podpor partizanskim sirotam, da se ne bo tako zgodilo kakor v lanskem letu, ko bi morali izpasti tudi taki dijaki, ki so bili nujno potrebni pomoči.

3. Ker je sklad za zidanje otroškega vrtca še zelo majhen, se predlaga, da bi se določen procent davčnega dohodka od alkoholnih pijač dodelil v sklad za varstvo otroka in tako povečala vsota za zgraditev stavbe otroškega vrtca, ker je tako nujno potrebna.

4. V prihodnjih letih prevzeti vso organizacijo kolonij in urediti tako, da se preskrbi, da bi občinski ljudski odbor imel stalni prostor za vsakoletno pošiljanje otrok v kolonije.

5. Pokreniti vse potrebno, da se tudi letos pošlje predvideno število otrok v kolonije.

Poleg navedenih zaključkov je občinski ljudski odbor sprejel še zadnje sklepe:

Potrdi se zaključne račune gospodarskih organizacij Foto »Iris« brez pripomb, podjetja »Kurivo« brez pripomb, Kavarne Idrija s pripombo, da se primanjkljaj, ki je nastal v tem podjetju, krije iz plačilnega sklada.

Potrdi se predlog Sveta za stanovanjske zadeve in najame din 7.300.000.— kredita pri skladu za kreditiranje gradnje stanovanjskih hiš, da bi nadaljevali nadzidavo Nagodetove hiše.

POROČILO O PROSLAVAH KULTURNIH OBLETNIC

DAN GASILCEV

Letošnje občinske proslave kulturnih obletnic so začeli gasilci, ki so praznovali 65-letnico obstoja svojega društva. Le-tam se je pridružila tudi rudniška gasilska četa, ki je obhajala 10-letnico svojega obstoja.

Idrijsko gasilsko društvo je bilo ustanovljeno leta 1895, z delom pa je začelo naslednje leto, v katerem je društvo tudi že razvilo svoj prapor. Do prve svetovne vojne je društvo spadalo pod Kranjsko požarno deželstvo, po italijanski okupaciji pa je še nekaj let živelo in ga je podpirala občina. Člani so se zelo trudili, da bi mu ohranili popolnoma slovenski značaj, čeprav se je okupator spraval tudi nad njega in ga poizkušal z vsemi sredstvi vključiti v svoj raznarodovalni aparat. Leta 1935 je prevzelo nad njim nadzorstvo italijansko notranje ministrstvo ter izločilo vse člane, ki so se mu zdeli nevarni. Društvo je dobilo tudi nekak polpoklicni značaj, v začetku vojne pa je postalo popolnoma poklicno. Stari gasilski veterani so ohranili svojo gasilsko zavest, čeprav v društvu niso mogli več delati. Takoj po osvoboditvi so osnovali novo društvo na prostovoljni osnovi. Vsa leta po vojni se je društvo naglo razvijalo v materialnem in strokovnem oziru. S pomočjo ljudske oblasti je društvo nabavilo mnogo nove opreme. Leta 1952 je prejelo od občine novo motorno brizgalno, ob letošnjem jubileju pa nov tipiziran gasilski avtomobil.

Danes ima društvo 36 operativnih članov, od teh so štirje podčastniki. Formirano ima tudi mladinsko in pionirsko desetino, rešeno pa še ni vprašanje ženske desetine.

Dne 30. maja je imelo društvo nočne vaje na Glavnem trgu, ki so prav lepo uspele. Dne 2. junija je bila svečana seja, ki so se je udeležili predstavniki naše oblasti in mnogi gostje z gasilskega področja.

Za dolgoletne zasluge pri društvu so bili proglášeni za častne člane: Jereb Ivan, Jereb Ignacij, Repar Alojzij, Poljanec Jože, Vončina Jože, Božič Karel, Likar Karel, Kogej Filip, Čibej Alojz in Rejc Anton. Gasilska zveza Slovenije pa je podelila diplomu II. stopnje Nagodetu Francu, diplomu III. stopnje pa Rupniku Jožetu, Čuku Zoriju, Skarabotu Alojzu in Skarabotu Renatu.

Sočasno so bili odlikovani tudi člani rudniške čete: Grošelj Janko in Lampe Josip z diplomom I. stopnje, z diplomom II. stopnje Paglavac Marijan in Treven Jože, z diplomom III. stopnje Tušar Ivan.

Naslednji dan so bile na trgu praktične vaje, pri katerih je sodelovalo 11 društev z nad 120 gasilci. Sledila je parada, kjer je sodelovalo nad 300 gasilcev. Ob tej priložnosti je rudniški kolektiv izročil svoji gasilski četi krasen prapor.

Pri vseh svečanostih so sodelovali gasilci iz naslednjih društev: Idrija—mesto, Idrija—rudnik, Mežica, Spodnja Idrija, Ledine, Plužnje, Godovič, Črni vrh, Hotedršica, Logatec, Žiri, Anhovo, Kanal, Ajdovščina in Selo.

Gasilci so s svojimi uspešnimi prireditvami napravili prav lepo otvoritev občinskih svečanosti, ki so si nato sledile preko celega meseca. Š. R.

MLADINSKI DAN

Med dnevi, ki so bili določeni za proslave, je bil 17. junij posvečen naši mladini. Dopoldne je imel občinski komitet slavnostno sejo, ki jo je otvoril sekretar Bedenk Avgust in kateri so prisostvovali tudi zastopniki okraja in centralnega komiteta iz Ljubljane ter domači zastopniki. O delu idrijske mladine v zadnjem času je poročal član odbora Beričič Marijan.

V dopoldanskih urah je bila parada mladosti, kjer so sodelovali pionirji osnovnih šol, delavska, kmečka in druga šolska mladina. Njim se je pridružila tudi mladina, ki dela v raznih društvi. Skupno je sodelovalo v paradi preko 1000 mladine iz Idrije in njene neposredne okolice.

Po paradi se je vsa mladina zbrala na slavnostnem zborovanju v Mejci, kjer je zastopnik CK LMS Rudi Bregar govoril o liku mladincev ter izročil idrijski mladini diplomu za dosežene uspehe v šestmesečnem tekmovanju. Predsednik okrajnega komiteta mladine pa je izročil v znak priznanja mladini novo žogo. Zborovanju so prisostvovali tudi številni predstavniki naše oblasti, med njimi predsednik okraja inž. Karmelo Budihna, sekretar OK ZKS Tine Remškar ter vsi predstavniki lokalnih oblasti in organizacij.

TELOVADNI NASTOP TVD »PARTIZAN«

V okvir mladinskega dne 17. junija je spadal tudi telovadni nastop TVD »Partizan« iz Idrije, na katerem je s 117 pripadniki sodelovalo tudi TVD »Partizan« iz Črnega vrha. Že dopoldanske vaje niso potekle v predvidenem redu, mnogo boljše pa je izpadla povorka, čeprav ni pokazala tiste strumnosti, ki smo jo videli pri gasilcih.

Dopoldanski nastop na nogometnem igrišču pri Likarici je številne gledalce v marsičem razočaral. Običajnim prostim vajam, ki vplivajo dokaj dolgočasno, če niso izvedene dovolj strumno, so vaditelji poizkušali dodati tudi nekaj posebnih točk, ki naj bi napravile nastop bolj pester. Žal pa so prav te točke v veliki meri zgrešile svoj cilj, ker niso bile zadostno pripravljene in preštudirane. Semkaj spadata predvsem prikaz lahke atletike in prikaz iger. Tudi orodna telovadba je bila letos pod povprečjem in nam je pokazala šibke točke tega društva.

Poznavalci telovadbe so pri pazljivem opazovanju izvajanja posameznih točk vendar morali ugotoviti, da so nekateri vaditelji vložili ogromno truda v posamezne točke, ki pa na nastopu niso prišle do izraza. Kljub kritiki iz lanskega leta je bila namreč ponovljena napaka, ki jo opažamo že vsa leta po osvoboditvi, to je pomanjkanje discipline in vsake strumnosti med nastopom. Ne smemo se torej čuditi, da so se ljudje spraševali, ali morda pripravljajo vse potrebno za naslednjo točko ali že izvajajo naslednjo točko. Nastopajoči so tekali po igrišču in marsikdaj nisi mogel uganiti, kaj počno. Pomanjkanje discipline in strumnosti je na videz majhna napaka, vendar smo prav v tem primeru lahko ugotovili, da je skoraj uropastila celoletni trud mnogih vaditeljev.

Prav ta nastop nam je pokazal nujnost, da morajo naši politični in prosvetni forumi posvetiti »Partizanu« največjo pažnjo, ker ga v prihodnjem letu čakajo velike in odgovorne naloge, med njimi tudi 60-letnica »Sokola« s pokrajinskim zletom.

RAZSTAVE

Tudi letos je bilo skoraj celotno poslopje osnovne šole spremenjeno v veliko razstavišče z desetimi oddelki. Svečano je bilo odprto dne 24. junija. Otvoritev je bila izvršena s kratkim nagovorom vodje razstave Logarja Srečka pred predstavniki vseh idrijskih organizacij in ustanov. V govoru je bilo poudarjeno, da je letošnja razstava posvečena predvsem kulturni in društveni dejavnosti našega mesta. Z njo se tako nadaljuje tradicija prve večje razstave, ki je bila posvečena našemu rudniku, in lanskoletne, ki je bila posvečena gozdarstvu.

V pritličju so priredili svoj oddelek gasilci, ki so prikazali staro in najnovejše orodje; s slikami in originalnimi listinami pa so zelo dobro ilustrirali in dokumentirali razvoj društva do letošnje obletnice.

Posebno pozornost je vzbujala čipkarska razstava, ki sta jo organizirali Čipkarska zadruga in Čipkarska šola v proslavo 10. obletnice obstoja. Številni gostje so lahko občudovali nekaj krasnih in zelo dragocenih čipkarskih izdelkov.

Zensko društvo je v naslednji sobi razstavilo gospodinjske izdelke, vendar pa je svoj oddelek kmalu zaprlo, ko je prodalo pokvarljive izdelke in pustilo razstavniki odbor na cedilu. Vprašanje takega sodelovanja bo treba v bodoče reševati na neki drugi, bolj stalni osnovi.

Lepo in zanimivo razstavo je priredila osnovna šola, ki je prikazala po diagramih celotni razvoj. Pogrešali smo samo nekoliko več dokumentarnega gradiva, ki ga bi bilo mogoče v Idriji še zbrati. Med otroškimi izdelki v drugi sobi so se pokazali tudi naši najmlajši iz Otroškega vrtca. Tudi ti so lepo prikazali delo svoje ustanove.

Glasbena šola je imela na razstavi težko stališče, ker je njeno delovanje slušno in manj vidno, vendar so problem dobro rešili ter lepo prikazali svoje desetletno delovanje.

Turistično društvo je zasedlo dve sobi. V prvi so bile prikazane lepote idrijske okolice in v glavnem naši primorski kraji. Posebnost je bila velika fotografska karta idrijske občine z označbo turistično važnejših krajev in objektov. Prvič je bila zastopana na razstavi tudi speleologija, sicer še v zelo skromni obliki. Druga soba je bila posvečena lepotam sosednje Tolminske, kjer je vzbujala posebno pozornost ilustrirana pravljica idrijskega rojaka slikarja Kogejja Rudija.

Naša ljudska knjižnica se nam je predstavila v dveh sobah s skoraj preobilnim bogastvom starih in novih knjig. Posebno pozornost so vzbujali redki primerki, ki so se nam še ohranili iz nekdanje zelo bogate strokovne rudniške knjižnice. Posrečeno je bil podan tudi prikaz razvoja naših društev od najstarejšega nemškega Kasino Vereina do najnovejših društev. Tudi partizanska literatura je bila dobro zastopana.

Slikarska razstava, ki je bila omejena na idrijske slikarje in tiste, ki so delovali v Idriji ali slikali njene motive, ni dosegla onega obsega, kakor so si ga bili zamislili organizatorji, ker so mnogi odpovedali sodelovanje. Tako je bilo zastopanih samo pet grafikov, in sicer Butina Milan, Pirnat Janez, ki je razstavil tudi eno plastiko, Koren Marička, Vončina Albin in Kogej Rudij. Njim se je pridružil tudi domačin Treven Karel z nekaj ilustracijami iz zgodovine Idrije. Večina slikarskih del je bila odkupljena.

Zadnja dva prostora so zasedli filatelisti, ki že od ustanovitve dalje prirejajo svojo razstavo vsako leto. Letošnja razstava ni pokazala kakšnega večjega napredka v številu razstavljenih objektov in razstavljalcev, vendar so bile zbirke mnogo popolnejše kakor do sedaj. Ocenjevalec iz Ljub-

ljane Bar Julij se je o razstavi izrazil pohvalno in je zbirke ocenil po naslednjem vrstnem redu:

1. Logar Srečko za zbirko Stare Jugoslavije,
2. Pivk Josip za zbirko Avstrije,
3. Treven Toni za zbirko OZN,
4. inž. Jager Anton za zbirko FLRJ,
5. Jereb Rafael za zbirko Kopra,
6. Lapajne Julče za zbirko stare Italije,
7. Kobal Mirko za zbirko poveljne Italije.

Mladinci:

1. Pivk Janez za zbirko Danske,
2. Logar Saša za zemljepisni mozaik,
3. Lapajne Pavel (pionir) za Afriko z zemljevidom.

L. S.

OTVORITEV MUZEJA

Na rudarski praznik 3. julija je naš muzej otvoril prvi dve zbirki v gradu, in sicer petrografska zbirko in Pirnatovo sobo. Svečanosti so prisostvovali tudi zastopniki domačih prosvetnih in oblastnih forumov ter zastopniki sosednjih muzejev ter inž. Sušteršič, ki je zastopal Tehniški muzej Slovenije in Društvo muzealcev in konservatorjev LRS. Otvoritev je izvedel predsednik upravnega odbora inženir Gantar Ivan, razstavne objekte pa je pojasnil ravnatelj Logar Srečko.

Petrografska zbirka, ki vsebuje tudi geološko pojasnilo, tvori nekaj uvod v rudniško zbirko, ki pa letos še ni mogla biti urejena. Poleg glavnih kamenin naše občine vsebuje tudi lepe fosile, ki so razvrščeni v posebnih vetrinah. Zbirka je sistematično razvrščena po dobah od karbonske dalje, ki je dala našim krajem prve kamenin. Posamezne dobe ilustrirajo tudi geološke slike, ki napravljajo oddelek privlačen tudi za laike. Sredi sobe je postavljen velik relief občine v merilu 1:12.500. Glavno zaslugu za ureditev te zbirke ima inž. Gantar Ivan. Muzej se mu zahvaljuje za njegov trud.

S Pirnatovo sobo se je Idrija oddolžila svojemu velikemu rojaku, grafiku in kiparju Nikolaju Pirnatu in tvori uvod v umetniški del muzeja, kateri bo nameščen v drugem nadstropju. Muzej si je do sedaj pridobil nekaj prerez Pirnatovega dela in bo svojo zbirko še dopolnjeval. Zaslugu za ureditev tega oddelka ima sin Pirnat Janez, ki je napravil tudi glavo svojega očeta.

Po otvoritvi »Idrijske kamšti« je to drugi korak, ki ga je napravil naš muzej v svojem razvoju. Korak je sicer skromen, vendar nam daje upanje, da mu bo kmalu sledila otvoritev tudi drugih muzejskih oddelkov.

L. S.

SLOVESNO ODKRITJE

PARTIZANSKEGA GROBIŠČA NA VOJŠČICI

Zveza borcev v Idriji si je zadala vso skrb, da čimprej uredi največje partizansko grobišče na Vojščici. S pomočjo Okrajnega odbora ZB se je to pričelo urejevati. Pri prevozu po vsej okolici raztresenih gomil padlih borcev so mnogo pripomogli domačini. Za ureditev grobišča se je posebno zavzel občinski odbor ZB s predsednikom Stankom Lužnikom, ki se je potrudil, da so dobili vsi šrom po Vojskem padli borci skupno grobišče. Tako se je to naše največje grobišče uredilo na visoki planoti ob vznožju Vojščice, znane številnim partizanom, ki so se borili na tej za nas pa tudi za okupatorja zelo važni postojanki.

Na dan Zveze borcev, to je 4. julija, je bilo svečano odkrito to največje partizansko grobišče Slovenije.

Na obvestila po radiu in v našem časopisju so se odzvali in prišli na svečanost številni sorodniki padlih borcev ter preko tri tisoč bivših borcev, ki so se borili na tej visoki postojanki.

Ze v zgodnjih jutranjih urah na Dan Zveze borcev se je ves promet razvijal od vseh strani proti Vojskemu, kjer se je bilo nabralo toliko ljudstva, kakor niti najstarejši Vojskarji ne pomnijo. Med gosti smo opazili tudi organizacijskega sekretarja ZKS Vido Tomšičevo. Tu je bil tudi podpredsednik Izvršnega sveta republiške skupščine Viktor Avbelj, zvezna poslanca za Goriško in Tolminsko France Bevk in Jaka Avšič, narodna heroja Janko Rudolf in Rastislav Delpin-Zmago, prvi politični komisar IX. korpusa Janez Hribar, številni predstavniki Glavnega odbora ZB Slovenije ter predstavniki okrajnih in občinskih političnih organizacij in oblasti.

Po pozdravnem nagovoru predsednika občinskega odbora ZB Stanka Lužnika je navzoče bivše partizane in goste nagovoril v imenu Centralnega komiteta ZKS in Glavnega odbora Socialistične zveze Slovenije primorski prvoborec Tomo Brejc. V svojem govoru je omenil herojsko borbo, ki se je bila ravno v tem pedelu naše Primorske, ko je sovražnik za vsako ceno hotel uničiti jedro naše vojske IX. korpusa, kar pa mu ni uspelo niti v veliki aprilski ofenzivi leta 1945. Požrtvovalnost in nesebičnost, ki je vodila v tistih odločilnih dneh vse naše borbe, predvsem te naše nesmrtni junake, ki tu počivajo, ki so za naše skupno osvobodjenje žrtvovali svoja dragocena življenja, naj bo nam vsem in posebno današnji mladini za vzgled.

Ob zaključku govora je ob zvokih žalostink, ki jih je igrala sindikalna godba na pihala iz Idrije, odkril spominsko ploščo z grobiščem. Nato so zastopniki številnih organizacij ter sorodniki padlih borcev položili vence in cvetje na njih gomile.

Ta prizor bo ostal mnogim v neizbrisnem spominu. Kako neki ne, saj so ravno ti mrtvi junaki žrtvovali vse, ko so žrtvovali svoja življenja za doseg vzvišenih ciljev: osvoboditi našo deželo tisočletnih tiranov.

Nato je bilo grobišče predano predsedniku občine Ladu Božiču, občini in tamkajšnjemu prebivalstvu.

Ob vzhodu vhoda v grobišče je vzdana marmornata plošča, na kateri je večja roka kamnoseka vklesala posvetilo, ki naj v naših srcih ostane v trajnem spominu.

»GLEJTE, TOVARIŠI, TU SO GROBOVI 350 JUNAKOV, PADLI SO OB ZARJI SVOBODE DNE 1. APRILA 1945, KO JE SOVRAŽNIK SKUSAL UNIČITI SADOVE NAŠIH NAPOROV ZA PROSTOST IN LEPSO BODOČNOST. UMRLI SO IN S SVOJO SMRTJO PREPREČILI NJIHOVE NAKANE. ZA NJIMI JOČEJO VSA NAŠA SRCA IN NAŠE DOMOVINE DREVESA IN OBLAKI. NEPOZABNI SO, NAŠA MISEL JIH BO OBISKOVALA, DOKLER BODO STALE TE GORE, KI SO JIH OBLILI S SVOJO SRČNO KRVJO. SPOMIN NANJE NAM BO KOT ZASTAVA V NAŠIH BOJH IN ZMAGAH ZA ČLOVEKA VREDNO ŽIVLJENJE.«

Kraj, kjer so se bile neštete borbe, kjer sniva večno spanje preko tristo junakov, zasluži, da se na višini tega največjega skupnega grobišča Slovenije postavi monumentalni spomenik. Ta naj bi spominjal naše znanice na težko, toda odločilno borbo, ki se je ravno v tem predelu končala s herojsko zmago nad fašizmom. F. V.

TURISTIČNI TEDEN

V okvir organizacije letošnjega turističnega tedna, s katerim so bile zaključene proslave, so spadali dnevi od 2. do 8. julija. O njih posebej poročamo.

Za posebno prireditev turizma moramo šteti predvajanje turističnih filmov o Gorenjski in o Trenti dne 6. julija in so želi prav lep obisk. Nedeljski prosvetni in zabavni del programa je izpolnilo s svojim gostovanjem DPD »Svoboda« z Vrhniko, ki je prikazalo na prireditvi v Meji mnogo mojstrskih točk iz plesov, folklora in petja ter zelo med številnim občinstvom veliko priznanje.

Po predvajanju filmov v kinodvorani pa je društvo razdelilo tudi razpisane nagrade za lepšavo mesta. To je bilo že drugo tako tekmovanje in je letos že zajelo mnogo širši krog hišnih lastnikov, tako da je mnogo pripomoglo k lepšavi našega mesta.

Posebna ocenjevalna komisija, ki si je lepšave ogledala na mestu, je letošnje nagrade razdelila naslednjim prijavitelcem:

1. Eržen Vili din 6000,
2. Mestni muzej din 5000,
3. Pavšič Anton din 4000,
4. Kosmač Anton din 3000,
5. Kumer Albin din 3000,
6. Dijaški dom din 2000,
7. Lipužič Rozi din 2000,
8. Govekar Matevž din 2000,
9. Jereb Ignacij din 1500,
10. Hišni svet Ulice IX. korpusa 28 din 1500.

Pohvaljeni so bili: Zonta Ivan, Kogej Silva, Reven Minka, Ferjančič Miha in Hišni svet Studentovska ulica 2.

Naše čitatelje opozarjamo, da je naš stari znanec prof. Franjo Baš napisal v 9. številki »Turističnega vestnika« daljši članek, v katerem je po celotni analizi tedna izrazil vse priznanje našemu turističnemu društvu. L. S.

DAN RUDARJEV

Nedelja, 3. julija, je pripadla našim rudarjem, ki so se začeli pripravljati za praznik že mnogo prej, predvsem s telesnovzgojnimi prireditvami.

V dneh od 27. do 29. junija je bilo šahovsko tekmovanje med obrati. To je dalo naslednje rezultate:

1. Topilnica	11,5 točk
2. Jašek Borba	7,5 „
3. Jašek Delo	5 „

V dneh od 30. junija do 2. julija je bilo tekmovanje v balinanju med obrati:

1. Jašek Borba	— 72 točk
2. Jašek Delo	66 „
3. Topilnica	64 „

V dneh 27. junija, 30. junija in 2. julija je bilo tekmovanje v nogometu, ki je vzbudilo izredno veliko zanimanje tudi med občinstvom ter je dalo naslednje rezultate:

Jašek Borba : Jašek Delo	3:0
Zunanji obrati : Jašek Borba	2:0
Zunanji obrati : Jašek Delo	2:0
1. mesto: Zunanji obrati	4 točke
2. mesto: Jašek Borba	2 „
3. mesto: Jašek Delo	0 „

Dne 2. junija popoldne je bilo tekmovanje v vlečenju vrvi med obrati:

Jašek Delo : Zunanji obrati	2:0
finale: Jašek Delo : Topilnica	2:0
Topilnica : Jašek Borba	2:0
Zmagovalec je bil torej jašek Delo.	

Na predvečer praznika 2. julija je bil na Trgu maršala Tita koncert sindikalne godbe na pihala, sočasno pa je bil tudi ognjemet na »Kovačevem hribu« v Prontu.

Na praznik 3. julija je bila zjutraj ob 7. uri budnica po mestu, ob 9. uri zbiranje rudarjev in komemoracija za padlimi borci in umrlimi rudarji po obratih. Hkrati je bil pojasnjen tudi pomen praznika ter dana kratka analiza o izvrševanju proizvodnih nalog podjetja.

Ob 10. uri je bilo slavnostno zborovanje v Rudniški dvorani. Le-tega se je udeležil tudi zvezni poslanec Šturm Anton, ki je tudi predsednik republiškega sindikata rudarjev in metalurgov, podpredsednik OLO Gorica Skok Franc, sekretar okrajnega komiteta ZKS za Gorico Remškar Tine, podpredsednik zveznega sindikata rudarjev in metalurgov iz Beograda. Poleg tega so bili številno zastopani tudi rudarji iz Trbovelj, Zagorja, Mežice, Zabukovice in Krmelja pa tudi Cinkarna iz Celja ter številni domači rudarji, ki so popolnoma napolnili veliko dvorano. Ob tej priložnosti so zastopniki rudnika Trbovlje podarili našim rudarjem miniaturni jamski voziček kot simbolično priznanje za njihov trud in poštrevnost. Na svečanosti so bili prisotni tudi zastopniki krajevnih forumov.

Proslavo je otvoril predsednik upravnega odbora rudnika Kosmač Jože in pozdravil goste ter čestital kolektivu rudnika k prazniku. Daljši nagovor je imel Šturm Anton, ki je pojasnil pomen praznika in doseženih uspehov na področju rudarstva. Čestitke je v krajšem govoru iznesel tudi Tine Remškar, Skok Franc pa je ob tej priložnosti podelil odlikovanja zaslužnim delavcem rudnika.

Orden dela III. stopnje so prejeli Božič Jože, Lukan Janko, Maver Ivan, Simonič Karel, Hvala Cvetko, medaljo dela pa Bizjak Avgust, Kuštrin Filip in Mažgon Adolf. Nato je še načelnik okrajne gasilske zveze podelil priznanja najbolj zaslužnim gasilcem.

Popoldne je bila nogometna tekma med domačim SD »Rudarjem« in Cinkarno iz Celja. Zmagali so domačini s 6:1. Medtem se je že začela prosta zabava v Mejci, kjer sta sodelovala idrijski jazz in orkester »Lira«. Rudarji so postavili dva paviljona: jašek Delo jamsko tesarbo v obliki rova in jašek Borba jamsko sipko. Rudnik je za to priložnost tudi kupil kristalni mikrofoni in ga izročil v uporabo Radio klubu Idrija.

Praznik naših rudarjev je tako uspel najlepše in v ponos našemu rudarskemu mestu in našim rudarjem. S. M.

ČIPKARSKI FESTIVAL

Zadnji dan občinskih kulturnih proslav je bil posvečen našim čipkaricam. Če ga primerjamo z lanskim, moramo ugotoviti velik napredek glede na mnogo širši obseg in udeležbo na prireditvah. Organizacija, ki jo je prevzela Čipkarska zadruga s sodelovanjem Turističnega društva, je bila prav dobra.

Letošnji festival je bil razširjen na celotno ozemlje, na katerem delajo čipkarice: od Trnovske planote pa tja do škofjeloške okolice. Dopolne je bilo veliko zborovanje, ki ga je otvoril predsednik občine Božič Lado. Ta je v kratkih besedah orisal pomen čipkarstva, daljši referat o stanju in perspektivah čipkarstva pa je imel Logar Srečko, ki je med drugim navedel tudi dejstvo, da moramo čipkarstvo šteti med umetnostno domačo obrt, kar se največkrat pozablja. Stroji bodo lahko izpodrinili marsikatero obrtno delo, umetnosti pa ne bodo mogli nikdar. Bodočnost idrijske čipke leži torej prav v njenem umetniško lepem izrazu, kar bodo morale čipkarice v bodoče v večji meri upoštevati. To nam dokazuje tudi prodaja čipk: dragoceni kosi gredo v prodajo takoj, manj kvalitetno blago pa večkrat zaostaja v skladišču in čaka na kupce, kar spravlja idrijsko zadrugo marsikdaj v velike težkoče. Z razširjenjem trgovske mreže je komisiji pri občinskem odboru uspelo,

da se je dvignil zaslužek čipkaric za 100 in celo za 150 odstotkov. Izboljšanje prodaje pa nudi celo prav lepe nadaljnje izglede v korist naših pridnih čipkaric.

Velika kino dvorana je bila napito polna čipkaric iz vseh krajev in prav je bilo, da so Idrijčanke dale prednost gostinjam iz okolice. Zborovanju so prisostvovali tudi številni zastopniki trgovskih podjetij iz Gorice in Ljubljane. Naše mesto je tako postalo zopet pravi center čipkarstva in prevzelo vodilno vlogo za nadaljnjo borbo v korist čipkaric.

Edinstven prizor je nudilo številnim gledalcem popoldansko tekmovanje čipkaric, ki so bile razvrščene v treh krogih na krasnem prostoru v Mejci. Tekmovanja se je udeležilo 244 čipkaric.

Čipkarice med tekmovanjem

Ko je vodja tekmovanja dal znak za začetek, so zadržali klekeljni, da je bilo veselje gledati čudovito spretnost rok.

V manjši skupini je tekmovalo 30 učenk Čipkarske šole in prav te najmlajše so vzbujale največjo pozornost med gledalci. Med najmlajšimi je zmagala Likar Lojzka, ki je dosegla 166 točk pred Lipužič Vesno in Poljanec Zdenko. V srednji skupini je zmagala Poljanšek Marija s 177 točkami pred Mohorič Vojko in Skok Mimiko, v starejši skupini pa je bila prva Grošelj Jožica s 186 točkami pred Pivk Katice in Šulgaj Jožico. Vse so prejele lepa praktična darila.

Ostale čipkarice so bile razdeljene na 2 skupini. V prvi so čipkarice izbrale težji in zahtevnejši vzorec, v drugi skupini pa nekoliko lažjega. Navajamo rezultate prvih desetih:

V težji skupini: 1. Habe Terezija 211 točk, boljše v kvaliteti, 2. Šubic Stefaniya 211, 3. Kos Julijana 206, boljše v kvaliteti, 4. Zigon Zorka 206, 5. Pirc Hanca 204, 6. Kumer Kati 204, 7. Likar Ivana 204, 8. Miklavčič Marička 202, 9. Likar Valerija 202, 10. Hvala Pepca 200, vse iz Idrije. Zanimivo je, da se v tej skupini ni mogla med prvih deset vriniti niti ena čipkarica iz okolice, lanskeletna zmagovalka Likar Valerija pa je letos prišla na 9. mesto. Sedej Marija iz Vojskega je dosegla 14. mesto, njeni sovaščanki Špacapan Valerija in Erjavac Olga pa sta dosegli 15. in 17. mesto, 18. mesto je dosegla Tušar Franciška iz Zgornje Kanomlje.

V lažji skupini je zmagala Koder Marica z 210 točkami, 2. Jereb Ivana 202, 3. Kogej Cecilija 200, 4. Sedej Angela 188, 5. Rijavec Marija 188, vse iz Idrije, 6. Stucin Marija iz Spodnje Kanomlje 187, 7. Jereb Francka iz Hotavelj 186, 8. Jurjavčič Antonija iz Spodnje Kanomlje 185, 9. Bogataj Marija 184, 10. Velikajne Stefaniya iz Šebrelj 184, 11. Brelih Albina iz Cerknega 181. Tekmovalke iz vasi so večinoma izbrale lažjo skupino, zato so tu do-

segle večje uspehe, vendar smo prepričani, da se bodo vsaj najboljše že prihodnje leto uvrstile v prvo skupino.

Ocenjevalna komisija je letos morala opraviti ogromno delo, saj je morala odmeriti čas in oceniti kakovost. Smatramo, da je bilo popolnoma pravilno, da so se letos točke, dosežene v kakovosti, ocenjevale dvojno v primeri z lanskim letom. Ocenjevalke kakovosti so se v prvi skupini zelo dobro ujemale, v drugi skupini pa so bile razlike včasih le nekoliko prevelike. Kljub temu pa moramo vse ugovore o kaki pristranosti pri ocenjevanju odkloniti kot neresno, ker članice komisije niso mogle vedeti, katero tekmovalko ocenjujejo.

Med najboljše tekmovalke je bilo razdeljenih preko 50 lepih praktičnih in denarnih nagrad, ki so jih podarila trgovska podjetja, za kar se prireditveni odbor darovalcem najlepše zahvaljuje.

Kljub težki organizaciji je tekmovanje poteklo v redu, če morda izvezamemo nekaj nevšečnosti, med katere moramo šteti v prvi vrsti sončno pripeko, ki je zelo motila mnoge tekmovalke. Prireditelj bo moral prihodnje leto računati tudi v vremenom. Tekmovanje je bilo posneto tudi na filmski trak za Filmske novosti iz Beograda. Če upoštevamo, da je bilo že med tekmovanjem sklenjenih mnogo kupčij, ki so omogočile hitro oddajo čipkarskih izdelkov, lahko ugotovimo, da je letošnji festival popolnoma dosegel svoj cilj. L. S.

PROSVETNE PRIREDITVE

Kulturne prireditve so živahno razgibale kulturnoprosvetno dejavnost v občini in se strnile v mesecu juniju v lepo uspelo revijo.

Koncert glasbene šole (9. junija) ob 10. obletnici zavoda je prav razveselil s pestrim programom. Množica nastopajočih gojencev v individualnih in skupinskih točkah je dokazala uspešnost šole in njeno veliko dobro voljo.

Pester popoldan cicibanov in pionirjev iz otroškega vrtca in osnovne šole (10. junija) je bil pristrana prireditev otroške pesmi in rajanja. Odprl je okence v delavnice dveh vzgojnih zavodov. Pogled vanje je odkril prelepe izdelke vzgojiteljeve umetniške roke.

Nastop delavske mladine (11. junija) s Cufarjevo dramo »Polom« je presenetil. V razmeroma kratkem času so mladi rudarji lepo in z veliko resnostjo naštudirali ne lahko odrsko delo. Prireditelj je odkrila prizadevne igralce, ki jih prosvetne organizacije in režiser ne smejo zanemariti.

Gimnazijski pionirski odred »Jožeta Mihevcu-Rudarja« je v pravilnem sijaju prikazal zgodbo o nesebični materinski ljubezni, množično spevoigro »Triglavska roža« (16. junija). Predstava je zaslužno vnela srca publike, še nekajkrat napolnila dvorano in z navdušenjem nagradila prizadevno, naporno delo sodelujočih.

Zbor primorskih tabornikov (17. junija) sicer ni bil zbor primorskih tabornikov, ker gostje niso potrkali na okrašena taborna vrata. Na zeleni livadi ob Idrijci so taborili le domači taborniki, ki so veselo razporejeni zbrali okrog tabornega ognja tudi prijatelje svoje organizacije.

Mladinski dan (17. junija) je izzvenel v ponosno parado mladosti. To je bil val mladostne zanesenosti, kipeče vznemirjenosti, ki jo je treba samo pravilno usmerjati, pa ustvarja slapove tvorinih energij.

Gimnazijsko mladinsko kulturnoumetniško društvo »Zorko Prelovec« (19. junij) je z veseloigro »Srci v cvetju«, pristrčno zgodbo iz študentovskega življenja, osvojilo publiko. Nekatere odlično odigrane vloge so s svojo iskreno resničnostjo zbudile misli o igalskih talentih.

Drugi nastop gimnazijskega MKUD »Zorko Prelovec« je bil večer narodnih plesov, nastop obeh folklornih skupin gimnazije in skupine iz osnovne šole. Mladi plesalci so v dvorano privabili razpoloženje ljudskih rajanj, prikazali ljudske ples iz vseh jugoslovanskih pokrajin in zaradi resnosti in skrbnosti izvajanja zaslužili navdušene aplavze gledalcev.

24. junij je bil dan otvoritev razstav. V stavbi osnovne šole so v vseh nadstropjih razstavile svoje izdelke šole in organizacije. Nekatere gledalce je najbolj navdušila lepota in bogatost izdelkov čipkarske šole, drugi so se pohvalno ustavili ob mirni urejenosti lepih izdelkov Vajenske šole in tretji spet ob slikah idrijskih slikarjev. Vsak po svojem razpoloženju in po svojem očesu. Vse sobe pa so kazale na pridne roke in ročice delavca: od cicibanov v otroškem vrtcu pa do najstarejšega gasilca v položaju čuvarja ljudske imovine.

Tretjič se je gimnazijski MKUD »Zorko Prelovec« predstavil s koncertom pionirskega in mladinskega ženskega ter moškega zbora. Veseli obrazi množice mladih pevcev so pričali, da lepota pesmi spet osvaja mladino.

26. junij — je bil dan slovesnih zaključkov šol. Mladina, učiteljski zbori in šolski odbori s starši so na internih zborovanjih dali račune svojega dela. Uspehov ni bilo malo.

Dan zgodovinskih in kulturnih obletnic (27. junij) s svečano sejo občinskega ljudskega odbora je bil dan DPD »Svoboda«. Pretresljivo zgodbo Kranjčeve drame »Pot do zločina« je s prepričljivo igro zelo uspelo prikazala mlada igralska skupina »Svoboda«. O delu »Svoboda« je govorila še druga prireditev: vokalno instrumentalni koncert 30. junija. Nastop pevskih zborov (ženski, moški in mešani) in orkestrrov je pokazal, koliko oboževalcev glasbe in petja ima Idrija in kako uspelo pot so že prehodili.

Slavnostni mesec junij je zaključil partizanski dan (1. junija) z otvoritvijo partizanskega grobišča na Vojsčici. Bil je to dan prijateljskih srečanj starih borcev, dan tihih, bolečih stikov s padlimi tovariši, dan ponosnih spominov na junaške dneve narodnoosvobodilne borbe. B. S.

PROSVETA

PRED ZAČETKOM NOVEGA SOLSKEGA LETA

Prvo leto občinske skupnosti šol je potekalo v znamenju tekmovanja ob zgodovinskih kulturnih obletnicah. Uspehi iz preteklosti naj počastijo uspehi v sedanjosti. Kulturnoprosvetna razgibanost naj bo izraz napredne volje naših vasi in tudi dokaz moči naših šol, ki so ali pa bi morale biti središče prosvetnega življenja v kraju.

Učni uspehi: Osnovno šolo (21 osnovnih šol je v občini) obiskuje 1310 učencev (677 dečkov in 633 deklic). Ob zaključku šol. leta je izdelalo 1132 učenec, t. j. 86,41%. Otroci, ki so izdelali razred, so v glavnem (70%) prav dobri in dobri učenci. Po procentih sodeč so dosegle najboljše uspehe šole v Otaležu (95%), na Oblakovem vrhu (92%) in v Gor. Kanomlji (91,3%). Na teh šolah sta zaostala le po dva učenca. Najslabši uspeh pa so dosegle šole na Travniku (78%), na Vojskem in v Zadlogu (80%). 168 učencev bo v občini ponavljalo razred. Povprečno najslabše uspehe so dosegli četrti (78,59%) in prvi (84,93%) razredi. Ni pametno dati vso vero procentom, ker so odvisni od ocenjevanja, ki je zelo različno od učitelja do učitelja. Včasih pa za dobro oceno mnogo znanja, včasih pa se za njo skriva preskromno znanje. Učitelji prispejujejo največ krivde za slabe uspehe preobre-

menjenosti otrok z domačim delom. Nekateri zlasti jeseni in pomladi komaj slede pouku. Najtežji položaj pa imajo vsekakor pastirji, ki morajo morda zaradi para čevljev ostati vse življenje komaj pismeni hlapci. Tudi v pogledu nekaterih (7) defektnih otrok bo treba kaj resnejšega pokreniti, da ne bodo trpeli drugi učenci in da tudi sami ne bodo vse življenje v breme drugim. Načrti za okrajno šolo za defektne otroke v Biljah so pred leti budili upanje, da se bo težak socialni problem začel reševati, vendar dalj od diskusij ni prišlo. Tudi pomanjkanje učil mora biti vzrok za slabo znanje otrok, čeprav tega šole ne navajajo. Brez zemljevida Slovenije si bo otrok komajda predstavljal, kje leži Ljubljana in kje Gorica; brez računal in brez šestila pa mu je tudi težko ponazoriti prve pojme računstva. Naše šole bi potrebovale, da bi jim mišle zvezde zasijale, pa bi kmalu pogonale nov cvet bolj veselo (prosto po Prešernu). Žal je škoda na otrokih manj opazna kot neka materialna škoda, zato smo predolgo prepričani, da šola lahko še počaka. In vendar se nam prav na Primorskem hudo otepa, da tako dolgo nismo skrbeli za šole, s tem za kadre.

Dijaki nižjih gimnazij (ena v Črnem vrhu, druga v sklopu z višjo gimnazijo) so dosegli ob zaključku pouka 75% uspeh, v jeseni po opravljenih izpitih pa 90% uspeh. V občini je bilo v lanskem letu 390 nižjih gimnazijcev. Najslabši uspeh so dosegli prvošolci, v Črnem vrhu 53% v junjskem roku, na gimnaziji v Idriji pa 66% tudi v junjskem roku. Jesenski popravni izpiti so sliko spremenili sicer na bolje (87% uspeh), vendar so prvošolci po učnem uspehu še vedno na zadnjem mestu. Največja ovira je prvošolcem znanje slovenskega jezika, ki je podlaga napredku tudi v ostalih učnih predmetih.

Čipkarska šola je imela v šolskem letu 1955/56 182 učenek, ki so lepo napredovale (učni uspeh ob zaključku leta 98%), kar je tudi pokazala odlična razstava.

Glasbeno šolo je obiskovalo 110 učencev, ki so se učili igrati na klavir (51 učencev), violino (23), pihala (12) in trobila (18). Dosegli so le 54% uspeh. Najmanj so uspeli učenci v oddelku za violino (26%), tu je ostalo 15 učencev neocenjenih. Taki neuspehi gotovo oporekajo upravičenosti oddelka na šoli. Tudi v oddelku za klavir je učni uspeh nizek (53%). Pomanjkanje učnih moči, zato daleč prevsoka obremenjenost nameščenih in visoko število neocenjenih, neuspešnih dijakov (23 od 51 učencev), narekuje šoli temeljito reorganizacijo. Šolski odbor bo skupno z učnim kadrom gotovo našel način za izboljšanje dela na šoli.

Na vajenski šoli je bilo v treh izmenah preteklega leta skupno 455 učencev, ki so dobro delali, v I. izmeni je 138 učencev izdelalo z 98% uspehom, v II. izmeni 149 učencev z 96% uspehom, v III. izmeni pa 166 učencev z 93% uspehom.

Gozdarska šola je imela 49 učencev, ki so zaključili šolsko leto z 78% uspehom. Od 29 učencev, ki so se prijavili h končnemu izpitu, pa je izdelalo 86%.

Gimnazija je zaključila šolsko leto z 396 dijaki, ki so v juniju uspeli 80%, po opravljenih popravnih izpitih pa 95%. Najbolj delavni so bili višji razredi, zato so po opravljenih popravnih izpitih izdelali z 97% uspehom.

Hospitacijska šola v Idriji je prav tako obogatela z enoletnimi izkušnjami. Čeprav po obliki ni najbolj primerna za naše razmere in na najtežja vprašanja kombiniranega pouka eno- in dvooddelčnic ni mogla odgovoriti, je vendar pokazala mlademu učitelstvu v praksi in teoriji na nova

učna in metodijska sredstva sodobne šole. Zelo škoda je, da nekateri učitelji niso znali oceniti vrednosti nastopov za njihovo lastno usposobitev in izpopolnitev. V novem šolskem letu bodo potrebni tudi hospitacijski oddelki na nekaterih nižje organiziranih šolah, kjer bo možno neposredneje odgovarjati na vprašanja, pred katerimi stoji dnevno mlad učitelj enooddelčnic.

Družbeno upravljanje v šolstvu

Šolski odbori so preizkušnjo svojega prvega leta v glavnem prestali. Kronika dela beleži za vsak odbor uspehe, ki pomenijo šoli pomoč, predvsem pa so dokaz, da je tudi na tem področju družbeno upravljanje korak naprej. Za noben šolski odbor — tudi za najboljšega na osnovni šoli v Idriji — ne moremo reči, da je že najvišje šolsko vodstvo v obsegu, kot predvideva zakon o družbenem upravljanju v šolstvu, največja večina odborov pa je kot bolj ali manj iniciativni faktor sodelovala pri reševanju najbolj ali manj iniciativni faktor pri reševanju najvažnejših šolskih vprašanj. Nič zato, če so v večini v prvi stopnji svojo skrb posvetili predvsem gospodarskim vprašanjem. Naše šole so v zelo slabem stanju. Kmečko izbo je težko prilagoditi potrebam šole, čeprav za najmanjše število otrok. Takih šol pa imamo v občini pet. Šolam manjkajo table, omare, klopi, vsem manjkajo učila. Da so se nekateri šolski odbori morda vse leto ukvarjali prav s temi pomanjkljivostmi, je uumljivo, ker pomenijo neobhoden most k boljši šoli. Premalo vzpodbujajoče pa je zanje, da skopa proračunska sredstva niso dovoljevala v večji meri postaviti materialne osnove. Zelo ugodno je vplivalo na razvoj šol ukrepanje in posredovanje šolskih odborov v pogledu nerednega obiska pouka. Šolski odbor na Travniku je z lepim razumevanjem podpiral delo pionirske organizacije. Šolski odbor na Oblakovem vrhu je dal celo pobudo za obnovitev kulturnega društva in za poživitev prosvetnega dela v vasi. Na skupnih zborovanjih predsednikov šolskih odborov se je ob posredovanju izkušenj rodilo mnogo zelo smiselnih ukrepov, ki so prav tako prispevali k izboljšanju dela na šolah. Diskusije o reformi šolstva so pobudile zanimive zamisli, kako dvigniti izobrazbo mladine tudi v vaseh na strmih pobočjih, kjer redka naseljenost in težka geografska lega dopušča le majhne enooddelčnice. Zamisel o treh centrih z osemletkami v Sp. Idriji, Idriji in Črnem vrhu, ki bi pritegnili večje šolarje iz bližnjih šol, je razgibala za in proti tudi teren. Tako so se starši v Zadlogu odločili, da bodo z novim šolskim letom pošiljali otroke 5., 6. in 7. razreda v gimnazijo v Črni vrh. Po enoletnih izkušnjah stopajo šolski odbori samozavestneje v novo šolsko leto pred nove naloge, k nadaljnjim uspehom. Čaka jih, zlasti šolske odbore na šolah z odraslo mladino, (gimnazija, vajenska šola, gozdarska šola), delo za razširitev svojega kroga iz ožjega odbora na skupnost staršev, na skupnost učencev. Šele ta širina bo zagotovila pravičen razvoj organov družbenega upravljanja v šolstvu. Organizacije Socialistične zveze, Zveze komunistov, sindikatov in mladine nimajo pravega posluha za nove oblike socialističnega družbenega razvoja. Skrb za usposabljanje ljudi, ki delajo v široko razpredenih oblikah družbenega upravljanja, bi ugodno vplivala tudi na razvoj šolskih odborov.

Izvenšolsko učiteljevo delo sega v področje izvenšolskega učenčevega dela in v prosvetno življenje pošolske mladine ter ostalega prebivalstva. V letošnjem letu je bilo to delo usmerjeno v podkrepitev jubilejnih praznovanj. Samo dramskih nastopov šolske mladine je bilo petnajst, če poročila niso katerega zamolčala. Proslave so poživljale

le recitacije, nastopali so pevski zbori, folklorne skupine, oba lutkovna odra gimnazije v Črnem vrhu in gimnazije v Idriji sta nastopala in gostovala v neposredni okolici zlasti v veliko zadovoljstvo otrok. Najbolj pestro razgibano delo pionirskih organizacij je bilo seveda v centrih (Idrija, Črni vrh), kjer je tudi več prosvetnih delavcev. Od manjših šol so vidne šole na Masorah, na Oblakovem vrhu, v Kanjem delu, katerim pa se ne sme zapostaviti Sr. Kanomlje, Godoviča, Gor. Kanomlje. Pionirji v Kanjem dolu so si poleg treh proslav in dveh igraric naredili telovadišče. Pionirji v Godoviču so poleg proslav in pravilne igre urejali grob talcev in šolsko telovadišče. Tudi dramski nastopi prosvetnih društev (Črni vrh, Zavratac, Krnice, Gornja Kanomlja, Idrija), telovadni nastopi Partizana (Črni vrh), šahovski pionirski turnirji in napredek smučarjev so del izvenšolskega učiteljevega dela. Vzgojni poklic pa je postavil v sredo življenja šolskega okolja, da ga preobraža. V novem šolskem letu bo treba na vseh šolah razviti pionirske organizacije in z medodrednimi tekmovanji povezati v občini vse pionirje v čutečo celoto. Cela vrsta šol je brez pionirske organizacije, to pomeni, da kar precej učiteljev na ve, kakšno neprecenljivo važno vzgojno sredstvo je pionirska organizacija.

V učilnice se je spet vrnilo življenje. Smeh in zardela lica vsepovsod. Radovedne oči čakajo kot izorana njiva. Od sejalec in semena je mnogo odvisno...

B. S.

TELESNA VZGOJA

NOGOMETNE TEKME ŠD »RUDAR«

Naše športno društvo je čas med prvenstvenim temkovanjem, v katerem začasno zaseda drugo mesto in ki se bo nadaljevalo jeseni, porabilo za razna prijateljska srečanja, v katerih so se naši nogometaši prav dobro odrezali:

Dne 8. julija, smo imeli v gosteh ŠD »Usnjare« iz Vrhnike, kjer so prišli na svoj račun posebno tišči gledalci, ki radi vidijo mnogo golov. Rezultat je bil namreč 9:2 v korist domačinov.

Dne 15. julija smo vrnili obisk na Vrhniki in se udeležili pokalnega turnirja, kjer so sodelovala štiri moštva:

ŠD Rudar : ŠD Duplica	1:2
ŠD Postojna : Usnar (Vrhnika)	2:1
Usnar (Vrhnika) : Rudar	0:7
Postojna : Duplica	1:0

Zmagovalec je torej postalo ŠD Postojna, naše društvo pa je zasedlo drugo mesto.

Dne 30. julija smo imeli v gosteh Vojno sanitetno šolo iz Ljubljane, kateri naše moštvo ni bilo dorastlo in smo tekmo zgubili s 0:2.

Dne 12. avgusta smo se udeležili pokalnega tekmovanja v Ihanu pri Domžalah in poželi zašlužen uspeh:

NK »Tabor« (Ihan) : ŠD »Papirničar« (Domžale) 5:1
ŠD »Rudar« : NK »Tabor« (Ihan) 6:1
Papirničar : Rudar 3:10
Zmagovalec je bilo torej naše društvo.

Dne 26. avgusta smo imeli v gosteh ŠD Anho-vo in ga v prijateljski tekmi premagali s 7:2.

L. S.

NOGOMETNI TURNIR ŠD »RUDAR«

V proslavo kulturnih obletnic je ŠD »Rudar« priredil interni nogometni turnir s sodelovanjem štirih moštev, ki je med občinstvom vzbudil prav veliko zanimanje.

1. kolo, 22. maja:
jašek Delo : Zunanji obrati 1:1
jašek Borba : Gimnazija 0:2
2. kolo, 27. maja:
Zunanji obrati : Gimnazija 3:5
jašek Delo : jašek Borba 2:1
3. kolo, 30. maja:
jašek Borba : Zunanji obrati 2:6
Gimnazija : jašek Delo 0:0
4. kolo, 3. junija:
Gimnazija : jašek Borba 1:2
Zunanji obrati : jašek Delo 2:3
5. kolo, 6. junija:
jašek Borba : jašek Delo 0:0
Gimnazija : Zunanji obrati 0:0
6. kolo, 9. junija:
Gimnazija : jašek Delo 3:3
Zunanji obrati : jašek Borba 3:5

Končna lestvica:

1. Jašek Delo	6	2	4	0	9:7	8
2. Gimnazija	6	2	3	1	11:8	7
3. Jašek Borba	6	2	1	3	10:14	5
4. Zunanji obrati	6	1	2	3	15:16	4

Odbor društva je sklenil, da se ekipam, ki so sodelovale pri tem prvenstvu, izplača celotni inkaso od tekem in sicer:

Jašek Delo dobi 2500 din, Gimnazija 2000 din, Jašek Borba 1500 din in Zunanji obrati 1000 din.

L. S.

DELOVANJE PLANINSKEGA DRUŠTVA V IDRJI

Planinsko društvo v Idriji je tudi v letošnjem letu aktivno. Obisk v okoliške postojanke je bil že dosedaj mnogo večji kot prejšnja leta. Posamezni člani ali v manjših skupinah so v velikem številu obiskali tudi Julijske in Kamniške planine ter Karavanke, od teh je pet že prehodilo delno Slovensko planinsko transverzalo. V pomladanskih mesecih je bilo napravljenih tudi več izletov s šolsko in gimnazijsko mladino v okoliške hribe. Skupinski izleti pa v tem letu niso uspeli zaradi prevelikih stroškov prevoza.

V pomladanskih mesecih je bil najbolj obiskan Jelenk, kjer je PD skupno z ZB organiziralo izlet k spominski plošči na Krnicah, pomladni obisk je velik zaradi pester flore, ki takrat cveti na Jelenku. Velik obisk je tudi na Hlevišu. To postojanko je obiskalo v tem letu tudi mnogo tujcev.

Na Javorniku je bila odkrita spominska plošča Maksu Pirnatu, ustanovitelju PD Idrija, pobudniku in graditelju koče na Javorniku leta 1907. Po njem je bila tudi preimenovana nova koča, ki je bila zgrajena pred štirimi leti. Odkritja se je kljub slabemu vremenu udeležilo večje število idrijskih planincev.

Popravljen je bita tudi vsa markacija na transverzali ter po nekod tudi na novo markirana, t. j. namesto po cesti proti Sp. Idriji, čez Gore, kjer stoji spomenik padlim borcem v NOV.

Članstvo se je v tekočem letu dvignilo od 450 na 500 proti lanskemu letu in to predvsem pri šolski mladini (zlasti gimnazijski).

Tudi na gospodarskem polju je bila velika aktivnost. Napravljena je bila lepa pot do Hleviške koče. Prenovljeno je bilo zanemarjeno zavetišče na Sivki, kjer je sedaj urejeno poleg lepe sobe za goste tudi prenočišče. Koča na Javorniku je bila na novo prepleksana, dopolnjen inventar ter

opravljena razna vzdrževalna dela. V vsa ta dela je društvo poleg prostovoljnega dela vložilo preko 200.000.— din. Oskrbovanje po kočah se je zboljšalo, vendar še ni povsem zadovoljivo.

Aktiven je tudi fotoodsek pri PD, katerega člani so v tekočem letu po zaključnem tečaju napravili mnogo posnetkov iz bližnje okolice ter v Alpah. Še v tekočem letu bodo napravili razstavo.

Za prihodnje leto ima PD Idrija v načrtu napravo cisterne za vodo na Javorniku ter razna olepševalna dela na Hlevišah, t. j. zasaditev cvetic itd. Poleg tega pa več izletov z mladino in ostalimi člani v Julijske in Kamniške Alpe.

Jeran Janez

TEHNIKA

USPEŠNO DELO KLUBA RADIOAMATERJEV

Idrijski radioamaterji so si že septembra lanskega leta uredili sprejemno-oddajno postajo, ki je dobila oznako YU ZEYZ. Sprva so aktivno sodelovali samo 4 člani, sedaj pa imajo že 8 članov. Večji del oddajnih naprav so uredili s prostovoljnim delom. Člani bi si seveda želeli močnejši oddajnik, ker razpolagajo sedaj samo v 12 Watti in tudi prostori niso najboljši. Za uspešnejše delo bi rabili večjo pomoč od naše oblasti. Kljub temu pa so v 11 mesecih dela opravili 2060 zvez z 51 državami, med njimi tudi nekaj najbolj oddaljenih, kakor so ZDA, Brazilija, Kanada, Kostarika, Sibirija. Po teh zvezah vzpostavljajo člani prijateljske stike z radioamaterji vsega sveta in si pridobivajo nove izkušnje. V potrdila vzpostavljenih zvezah pošiljajo v svet po pošti lične dopisnice, na katerih je simbolizirana Idrija kot mesto živega srebra. Naši pridni radioamaterji imajo za bodočnost še večje načrte ter si predvsem želijo, da bi si v vrstah mladine pridobili še več mladih članov.

S. R.

Š A H

OKRAJNO MLADINSKO PRVENSTVO

Okrajna zveza društev prijateljev mladine je organizirala dne 6. maja mladinsko moštveno prvenstvo v Novi Gorici, katerega se je udeležilo 6 moštev, med njimi tudi gimnazija iz Idrije. Doseženi so bili naslednji uspehi:

1. Gimnazija Nova Gorica . . . 24 in pol točke,
2. EGS Cerkno 19 in pol točke,
- 3., 4. Gimnazija Idrija . . . 16 in pol točke,
- Učiteljsiše Tolmin . . . 16 in pol točke,
5. Industrijska šola Gorica . . 9 točk,
6. Vajenska šola Ajdovščina . . 4 točke.

Naši šahisti so dosegli z Gimnazijo Nova Gorica 1 in pol točke, z EGS Cerkno 2 in pol točki, z Učiteljskim Tolmin 4 točke, z Industrijsko šolo Gorica 3 točke in z Vajensko šolo Ajdovščina 5 in pol točke.

Pelhan Sergej je dosegel 3 točke, Gruntar Ivan 3 točke, Logar Saša 3 točke, Beričič Srečko 4 točke, Seljak Ivan 1 in pol točke in Koler Viktor 2 točki. Če upoštevamo, da osmošolci, ki so se pripravljali za maturo, niso igrali, smo z uspehom lahko zadovoljni.

L. S.

OKRAJNO MOŠTVENO PRVENSTVO

Dne 13. maja se je začelo okrajno moštveno prvenstvo, na katerem je sodelovalo 8 moštev. Igrali so na 8 deskah. V prvem kolu se je moštvo

našega društva srečalo s Šahovskim klubom »Vasja Pirc« iz Cerknega in zmagalo z 10:4 točkami, ker na zadnji deski niso igrali. Dvokrožni dvoboj je bil odigran v Cerknem in so bili doseženi naslednji rezultati:

1. Troha : Novak 1:0, 1:0
2. Pirih : Sadarin 1:0
Pirih : Kastelic 1:0
3. Sever : Crnobrnja 0:1, 0:1
4. Milenkovič : Kuštrin 1:0, 1:0
5. Pelhan : Derman 1:0, pol : pol
6. Gruntar : Pšenica 1:0, pol : pol
7. Beričič Srečko : Bergant 1:0, 0:1.

Tako se je naše moštvo kvalificiralo za finale, ki je bil odigran v Gorici dne 20. maja. Le-tega pa se naše društvo ni udeležilo. Društvo ta izostanek lahko samo delno opraviči z odsotnostjo njegovih najboljših šahistov, velik del krivde pa pade tudi na nediscipliniranost članov.

Okrajni moštveni prvak je postala šahovska sekcija Anhovo, ki je dosegla 10 in pol točke, druga je bila šahovska sekcija Vipava z 8 in pol točke, tretja »Svoboda« Nova Gorica s 5 točkami.

L.S.

USTANOVNI OBČNI ZBOR OKRAJNEGA ŠAHOVSKEGA ODBORA

Po zelo težkih in skoraj mučnih pripravah je bil dne 3. junija v Gorici ustanovni občni zbor Okrajnega šahovskega odbora našega novega goriškega okraja. Težkoče so bile predvsem v izraženi želji, da bi bil sedež odbora na sedežu okraja, to je v Novi Gorici, ki pa nima dovolj šahovskih organizatorjev. Sporajumno je bil nato izvoljen naslednji odbor:

predsednik: Sever Danilo iz Idrije,
podpredsednik: Birska Edvard iz Nove Gorice,
tajnik: Logar Srečko iz Idrije,
blagajnik: Biteznič Stanko iz Nove Gorice,
referent za kategorizacijo: Bolčina Pavel iz Ajdovščine,

tehnični refert: Stepančič Karel iz Nove Gorice,
referent za propagando: Drobež Marijan iz Nove Gorice,
referent za mladinski šah: Zadnek Stanko iz Nove Gorice,

člani: Bizjak Alojz iz Ajdovščine, Može Jože iz Vipave, Bizjak Franc iz Nove Gorice,
nadzorni odbor: Bajc Franc in Gatnik Maks iz Nove Gorice ter Bindas Pero iz Anhovega,
disciplinsko razsodišče: Veznar Dmitar, Crnobrnja Viktor in Troha Tone iz Idrije.

Zaradi razstresenosti članov odbora po vsem okraju bo njegovo delo zelo oteženo, vendar upamo, da bo izvršil svojo pionirsko nalogo in pripravil vse potrebno za uspešnejši razvoj šaha v našem okraju, ki je v tem pogledu zadnji v Sloveniji.

L. S.

NEUSPEH NAŠIH PIONIRJEV NA REPUBLIŠKEM PRVENSTVU

Dne 13. maja so se zbrali v Ljubljani okrajni moštveni prvaki pionirjev in pionirk v starejši in mlajši skupini, kjer so odigrali finalno tekmovanje. Naš okraj so zastopali prav isti pionirji iz Idrije, kateri so v Novi Gorici dosegli tako lep uspeh in postali okrajni prvaki. Žal pa se je pokazalo, da naši pionirji še niso dorasli ostalim iz Slovenije. Pionirji gimnazije so z 18 točkami dosegli komaj 11. in zadnje mesto, pionirji osnovne

šole pa so zbrali 13 točk, kar jim je tudi zado-
stovalo samo za 9. in zadnje mesto.

Ta neuspeh naših pionirjev nam jasno kaže, da
bomo morali v bodoče posvetiti našim najmlajšim
šahostom več pozornosti in jim posredovati več
sistematične vadbe, če bomo hoteli dvigniti nivo
našega šaha.

L. S.

OKRAJNO MLADINSKO PRVENSTVO POSAMEZNIKOV

Dne 12. junija se je začel v Novi Gorici turnir
za okrajno mladinsko prvenstvo posameznikov, ka-
terega bi se po dispozicijah moralo udeležiti 24
mladincev, vendar se jih je odzvalo samo 8, med
njimi tudi dva iz Idrije, ki pa sta dosegla le
povprečen rezultat:

1. Stepančič Karel Nova Gorica, 7 točk, 100%
2. Čopič Filip, Ajdovščina, 5,5 točk 78,6%
3. Cigoj Marijan, Ajdovščina, 4,5 točk, 64%
4. Beričič Srečko, Idrija, 4 točke, 57%
5. Hrobat Marijan, Nova Gorica, 3 točke, 43%
6. Rutar Ferucij, Tolmin, 2 točki, 29%
7. in 8. Leban Pavel, Tolmin, 1 točka, 14%
- Pelhan Sergej, Idrija, 1 točka, 14%.

Za prvenstvo v naslednjem letu štejemo Beri-
čiča Srečka, ker je poleg ostalih dosegel nad 50%
možnih točk.

L. S.

USPEH IN NEUSPEH Z AJDOVŠČINO

Naše Šahovsko društvo je odigralo dne 24. ju-
nija dvokrožni prijateljski dvoboj s šahovskim
društvom »Caven« v Ajdovščini ter ga odločilo v
prvem kolu s 6:2 in v drugem kolu s 4:4 ali s skup-
nim rezultatom 10:4 v korist Idrije. Posamezniki so
dosegli naslednje uspehe, prvoimenovani so iz Aj-
dovščine:

1. Bolčina : Vezmar, 1:0
Gjorgevič : Vezmar, 0:1
2. Stankovič : Troha, 2:0
3. Bizjak : Šinkovec, 0:2
4. Čopič st. : Sever, 0:2
5. Rušt : Milenkovič, 0:2
6. Trojer : Skomina, 0:1
Kočar : Skomina, 1:0
7. Weinger : Slavič, 0:1
Štekar Beti : Slavič, 1:0
8. Čopič ml. : Beričič, 1:1.

Dne 8. julija je bil v Idriji revanžni dvoboj,
kjer je šahistom iz Ajdovščine uspelo, da so se
temeljito maščevali pa poraz in so zmagali nad
člani iz Idrije s 6:2, ker so igrali samo enokrožno.
Odigran je bil tudi dvoboj med mladinci, ki so z
oslabljeno vrsto iz Idrije opravili še bolj temeljito
in zmagali celo s 6 in pol točke : pol točke.

člani :

1. Veznar : Bolčina, 0:1
2. Kogej : Može, 1:0
3. Troha : Zupan, 0:1
4. Sever : Čopič, 1:0
5. inž. Pirih : Bizjak, pol : pol
6. Miklavčič : Trojer, 0:1
7. Milenkovič : Rust, 0:1
8. Slavič : Štekar Beti, 0:1

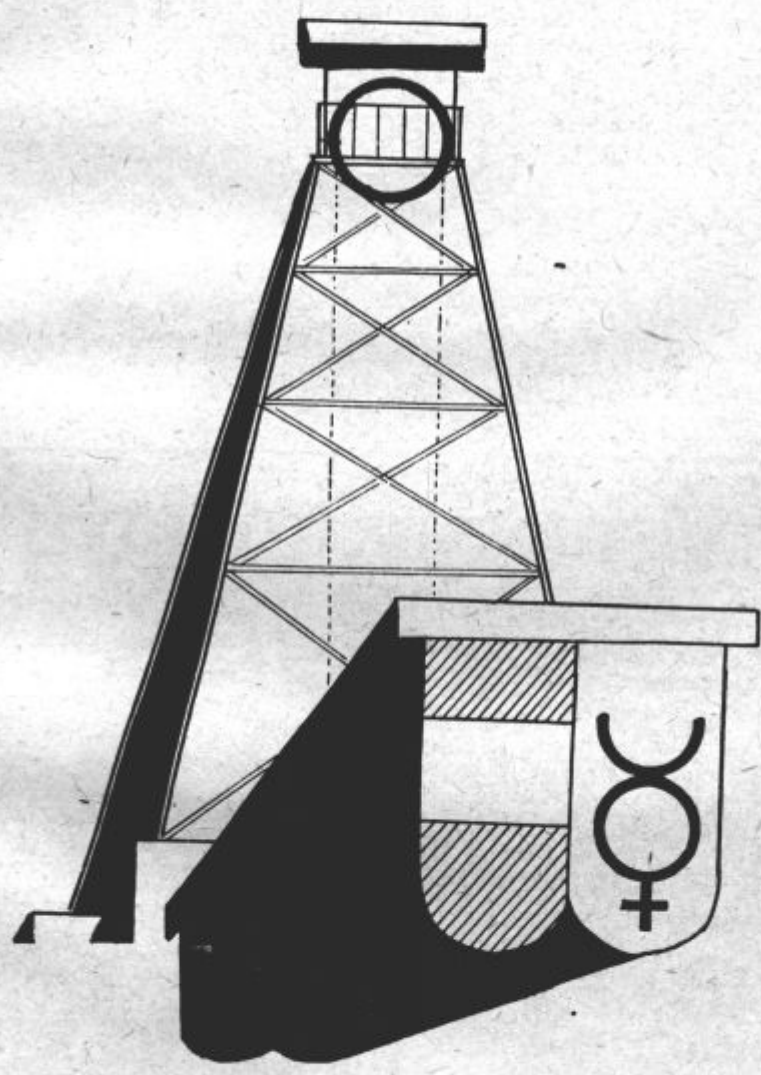
mladinci :

1. Crnobrnja : Čopič ml. pol : pol
2. Beričič : Kolajina, 0:1
3. Pelhan : Batagelj, 0:1
4. Seljak : Cigoj, 0:1
5. Knap : Slokar, 0:1
6. Koler : Bizjak, 0:1.

L. S.

3-1956

IDRIJSKI RAZGLEDI

MESTNI MUZEJ V IDRIJI

je do sedaj odprl petrogafsko-geološki oddelek in sobo grafika in kiparja Nika Pirnata.

V teku letošnjega leta bo odprl še jamarski oddelek in rudniško mineraloško zbirko.

Priporoča se obenem za ogled znamenite vodne črpalke »Idrijska kamšt«.

Muzej je odprt za posameznike vsak dan od 8. do 13. ure, za pravočasno prijavljene skupine pa ob vsakem času.

Ko pospravljate kleti in podstrešja, ne pozabite na naš muzej, ki nujno potrebuje vse zanimivosti iz preteklosti našega mesta: članske značke in pravila organizacij, staro orodje, spomine iz NOB, diplome in odlikovanja vseh vrst, spomine na delo pri rudniku itd.

Hvaležni vam bomo tudi za star denar, stare knjige in časopise vseh vrst, za slike in fotografije. Nujno potrebujemo »Izvestja« bivše realke in ostalih šol, posamezne izvide časopisa »Naprej« ter dvojezične izvide časopisov iz časa fašistične okupacije.

Vsem dosedanjim darovalcem pa se za podarjene predmete najtopleje zahvaljujemo!

TURISTIČNI URAD - IDRIJA

vam nudi brezplačno vse informacije v zvezi z raznimi potovanji. Prodaja razno turistično literaturo, zemljevide in razglednice. Posreduje in pomaga pri nabavi potnih listov za inozemstvo. V našem uradu lahko nabavite tudi tobačne izdelke in pisemske znamke. Pri nas lahko kupite tudi vso literaturo o Idriji in njenih znamenitostih.

KOMUNALNO PODJETJE V IDRIJI

se priporoča za razna vodno inštalaterska in ključavničarska dela, katera izvršuje solidno in poceni.

TRGOVSKO PODJETJE „PRESKRBA“

vas najboljšo postreže v svojih osmih poslovalnicah z vsemi prehrambnimi, oblačilnimi, pisarniškimi in usnjenimi potrebščinami po zmernih cenah.

REMONTNO PODJETJE V IDRIJI

ZELI

VSEM SVOJIM
SOTRUDNIKOM IN ODJEMALCEM
SREČNO NOVO LETO 1957 Z ZELJO,
DA BODO NJEGOVE USLUGE V
ŠE VEČJO KORIST NAŠE
OBČINE!

HOTEL IN RESTAVRACIJA „NANOS“ V IDRIJI

se bosta tudi v letu 1957 trudila, da bi
v vseh svojih poslovnih prostorih čim
bolje zadovoljila obiskovalce s
kvalitetno hrano in dobrimi
pijačami ter prenočišči.

Delovni kolektiv želi vsem
VESELO IN SREČNO LETO 1957!

OBRTNO PODJETJE „MESNINE“ V IDRIJI

je v letošnjem letu postreglo številne
nakupovalce s kvalitetnimi in cenenimi
mesnimi izdelki v vseh svojih posloval-
nicah. V letu 1957 pa upamo, da bomo
lahko še več doprinesli k splošnemu
dvigu življenjske ravni. V tem prepri-
čanju želi naš kolektiv vsem

SREČNO IN USPEHOV POLNO LETO 1957!

ZADRUŽNI AVTOPROMET

V IDRIJI

VOJKOVA ULICA 20 — TELEFON ŠT. 70

opravlja razne prevoze z dvema
težkima, z dvema lahkima ka-
mionima in z dvema traktorjema.

Vsem številnim odjemalcem želi
naš delovni kolektiv srečno in

USPEHOV POLNO LETO 1957!

TRGOVSKO PODJETJE

„KURIVO“ V IDRIJI

je prepričano, da bo v letu 1957 nudilo
svojim odjemalcem gradbeni material,
drva in premog, vsa tekoča goriva in
mazila še po nižjih cenah. V tej zavesti
želi naš delovni kolektiv vsemu našemu
prebivalstvu srečno in veselo novo leto!

MIZARSKO PODJETJE ŽIRI

JE LETOS IDRIJSKI OBČINI NUDILO
ŠTEVILNA IN KVALITETNA DELA
TER JE PREPRIČANO, DA BO
POSLOVNE STIKE ŠE PO-
GLOBILO. — VSEM NA-
ŠIM SOSEDNJIM OB-
ČINAM IZ SRCA
ZELIMO

SREČNO IN USPEHOV POLNO LETO 1957!

MIZARSKA ZADRUGA

— STAVBNO MIZARSTVO —

LJUBLJANA — VIČ

že nekaj let vrši zelo uspešno
svoje usluge v idrijski občini
v zadovoljstvo vseh. — Naš de-
lovni kolektiv želi vsem delov-
nim ljudem

SREČNO IN USPEHOV POLNO LETO 1957!

KMETIJSKA ZADRUGA GODOVIČ IN KMETIJSKA ZADRUGA VOJSKO

želita vsem svojim sovaščanom, kakor
tudi vsemu delovnemu ljudstvu naše
občine, SREČNO IN USPEHOV POLNO
LETO 1957 v prepričanju, da bodo naši
skupni naporji služili še uspešnejši gra-
ditvi socializma in skupnim koristim!

Kolektiv Gradbenega podjetja „ZIDGRAD“ v Idriji

JE SVOJ SLOVES SOLIDNEGA PODJETJA V LETOŠNJEM LETU UTRDIL TUDI
IZVEN NAŠE OBČINE TER PRESEGEL PROIZVODNI PLAN ● VSEM SODELAV-
CEM IN NAŠIM OBČANOM ŽELI SREČNO IN USPEHOV POLNO LETO 1957!

DELOVNI KOLEKTIV

Komunalnega podjetja Idrija

želi vsem občanom uspehov polno leto
1957 in se hkrati priporoča za usluge
tudi zasebnikom pri vodnoinstalaterskih
in ključavničarskih delih!

OBRTNA DELAVNICA

„Pekarna“ v Idriji

ŽELI VSEM SVOJIM ŠTEVILNIM
ODJEMALCEM SREČNO IN
USPEHOV POLNO
LETO 1957!

TRGOVSKO PODJETJE

»IZBIRA«

V IDRIJI

- se je trudilo, da bi svoje številne
odjemalce najboljše postreglo v
vseh svojih poslovalnicah in jim
nudilo kakovostno blago po solidnih
cenah.
- Prepričani smo, da bomo v bodoče
še povečali asortimente blaga in
vsakogar popolnoma zadovoljili.
- S tem programom stopamo v novo
leto 1957 in ga želimo vsem našim
občanom srečnega in uspehov
polnega!

BELAK MIHAEL

LJUBLJANA — TRDINOVA 1

S FINOMEHANIČNIMI DELAVNICAMI
V OPATJI

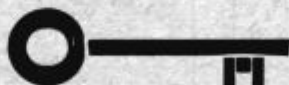
JE PRVA DOMAČA SPE-
CIALNA DELAVNICA ZA
ELEKTRIČNA DVGALA
IN DVGALNE KON-
STRUKCIJE

OBČANOM IDRIJE ŽELI SREČNO IN
USPEHOV POLNO LETO 1957!

AVBELJ FRANC

KLJUČAVNIČARSTVO — LJUBLJANA, KAMNIŠKA ULICA

KI V SPLOŠNO ZADOVOLJSTVO OPRAVLJA RAZNA DELA TUDI V IDRIJI, ŽELI
VSEM OBČANOM SREČNO IN VESELO NOVO LETO 1957!